

K T A B X A N A Ü N A S L I Q V I N F O R M A S I Y A

**E L M - N Z R V
P R A K T İ K J U R N A L**

2 (8)

*“Kitabxana ünəslıq v informasiya” jurnalı
08.10.2010-cu il tarixində Beynəlxalq ISSN
Mərkəzi (Paris, Fransa) tərəfindən
2219-5882 sayılı nömrə ilə ardı davam edən
nəşrlərin beynəlxalq reyestrinə daxil edilmişdir.*

Bakı – 2012

Tsisçi v
Ba redaktor:

Abuz r X L FOV
m kdar elm xadimi, BMT yanında Beyn lxlq nformasiyala dırılma Akademiyasının akademi-ki, tarix elml ri doktoru, professor

Ba redaktor müavini:

Knyaz ASLAN
F ls f doktoru
(pedaqoji elml r üzr), dosent

M sul katib:

P rviz KAZ M
F ls f doktoru
(tarix elml ri üzr), dosent

Redaksiya hey ti:	Tuncel Acar, Türkiy Milli Kitabxanasının direktoru
	Yekaterina Nikonorova, f ls f elml ri doktoru, professor, Rusiya Dövl t Kitabxanasının direktor müavini
	Yıldız Baka ova, f ls f elml ri doktoru, professor, Qr ızıstan Milli Kitabxanasının direktoru
	Azad Qurbanov, f ls f doktoru (fizika-riyaziyyat elml ri üzr), dosent
	Ayb niz liyeva-K ng rli, filologiya elml ri doktoru, AMEA-nın Elmi Kitabxanasının direktoru
	X lil smayılov, tarix elml ri doktoru, professor
	Bayram Allahverdiyev, tarix elml ri doktoru, professor
	K rim Tahirov, f ls f doktoru (tarix elml ri üzr) Az rbaycan Milli Kitabxanasının direktoru
	Mayıl hm dov, Prezident Kitabxanasının direktoru
	L tif M mm dova, f ls f doktoru (tarix elml ri üzr) Az rbaycan Respublikası M d niyy t Nazirliyinin sektor müdiri
	rina Juravlyova, V.N.Karazın adına Xarkov Milli Universiteti M rk zi Elmi Kitabxanasının direktoru
	Vladimir Klyuyev, pedaqoji elml r namiz di, professor
	Tuncer Yılmaz, Türkiy Böyük Mill t M clisi Kitabxana v Arxiv Xidm t ri Ba kan Yardımcısı, f ls f doktoru
	Asadjon Xocayev, A.N vai adına Özb kistan Milli Kitabxanasının direktoru
	Nadir smayılov, f ls f doktoru (pedaqoji elml r üzr), dosent

Jurnal Az rbaycan Respublikası dliyy Nazirliyind qeyd alınmıdır.
had tnam 3135,16.03.2010.

Redaksiyanın ünvanı: Bakı h ri, Az1148., Z.X lilov küç si, 23
Bakı Dövl t Universiteti, 2 saylı t dris korpusu, m rt b 4, otaq 410
laq telefonu: 439-03-66; (050) 365-48-41
28) May-Avgust, 2012

LIBRARY SCIENCE AND INFORMATION

**SCIENTIFICO-THEORETICAL
AND PRACTICAL JOURNAL**

2(8)

*The journal of «Library science and information» dates
in 08.10.2010 was included to the international schedule
by ISSN Centre (Paris, France) numbered
2219-5882 with the regulation
of publications to be continued.*

Baku - 2012

**Founder and
Editor-in-chief:**

Abuzar KHALAFOV
*Honoured Science worker,
Academician of International
Information Academy by UNO, Doctor of
History professor*

Assistant editor-in-chief:

Knyaz ASLAN
*Doctor of Philosophy
(of Pedagogy),
associate professor*

Executive Secretary:

Parviz KAZIMI
*Doctor of Philosophy
(of History)*

Editorial board:	Tuncel Acar, Director of the National Library of Turkey
	Catherine Nikonorova, doctor of philosophy, professor, vice-director of Russian State library
	Yildiz Bakashova, doctor of philology, professor, director of National library of Kyrgyzstan
	Azad Qurbanov, Doctor of Philosophy (on Physico-mathematical)
	Aybaniz Aliyeva-Kangarli, Doctor of Philology, director of Scientific library of Azerbaijan National Academy of sciences
	Khalil Ismayilov, Doctor of History, professor
	Bayram Allahverdiyev, Doctor of History, professor.
	Karim Tahirov, Doctor of Philosophy (on History), Chief of the National library of Azerbaijan
	Mayil Ahmadov, Chief of the Presidential Library
	Latifa Mammadova, Doctor of Philosophy (on History), Chief of the division at Ministry of Culture of the Azerbaijan Republic
	Irina Juravleva. Director of Central Scientific Library of Kharkiv National University V.N.Karazin
	Vladimir Klyuev. Ph.D., professor of
	Dr. Tunchel Yilmaz. Ph.D., vice president of library and archival services TBMM
	Hodchaev Asadjon Azadbekovich Director of the National Library. Alisher Navoi in Uzbekistan
	Nadir Ismayilov, Doctor of Philosophy (on Pedagogy)

Journals have been registered in the Justice Ministry of the Azerbaijan Republic.
Certificate 3135, 16.03.2010.

Address of the editorial office: Baku city, Az1148., Z.Xalilov street, 23
Baku State University, the 2nd teaching building, floor 4, Room 410
telephone: 439-03-66; (050) 365-48-41
2 (8), May-Avgust, 2012

-

2(8)

«

»

ISSN (,)

2219-5882 08.10.2010

- 2012

A.A.X

axelefov@mail.ru

III

,
,
,
,
».

XX ,

,
,
,

,
,
,

,

,

,
,
,

,

,

.

,

«

»

«

-

» -

,

.

,

-

.

,

2

-

2

/

« » , 2006, .9.

, - .
-
.
-
,
,
:
-
-
,
-
.
-
-
,
-
,
-
,
-
.
-
,
-
,
-
,
-
.
-
,
-
,
-
,
-
.
-
,
-
,
-
.
-
,
-
.

-

,

- . , -

. , XX – XXI

. 2000 -

-

-

-

: 1) ,

, ; 2) ,

Veb -

; 3) -

-

, , -

, , -

.

,

-

, , -

, , -

.

, -

, -

.

, -

.

, -

.

, -

.

, -

.

, -

.

, -

.

, -

.

(), , -

); - ; (, , -
; - ; -
, ; -
.
- , -
, -
,
.
,
,
.
- , -
.
- , -
-
.
- , -
- , -
.
- , -
- , -
.
- , -
- , -
.
- , -
- , -
.

, -

,

- , « » -

.

-

.

- 3 ,

,

,

.

,

,

.

: « -

».

,

,

-

-

.

.

: « ».

,

20 ,

.

,

,

.

,

³ , 2007, 4, 3-6.

... , -
... -
... , -
... , -
... , -
... , -
... , -
... « » -
... , -
... 6 2008 , -
« 2008-2013 » -
... , -
... , -
... , -
... : « - , -
... » -
... : , -
... , -
... 4 -
... , -
2008 , -
... , -

⁴ X I fov A.A. Azərbaycanca kitabxana işi in dair Heydər Əliyev diktrinasi u urla davam edir. Bakı, 2009, s.126.

’ - , -
, , -
.
, , -
, , -
, , -
.
, , -
, , -
.
- .
: « », « »,
« », « », « »,
XX , XXI , , -
, , -
, -
.
.
.
, , -
, , -
, , -
, , -
, , -
- , -
, , -

— , , , -
 , . , -
 . , -
 . , -
 . - , -
 . , -
 . , -
 . , -
 . , -
 . . . 5 , . . . , . . . , . . . , . . . -
 . . . , -
 » « , « » -
 . , , , -
 , . , -
 , . , -
 , . , -
 . , -
 , . , -
 , . , -
 , . , -
 . , -
 . , -
 , . , -
 . , -
 , . , -

⁵ , 2002, 1, .123-126; 2005, 2, .94-102.

24

, -

, -

- , -

, -

, -

, -

, -

, -

, -

, -

, -

(, ,) . -

, , , , -

, (-

, .) -

, -

, -

, -

. -

, -

, -

. « -

» « » -

:-

-	-	-
-	-	-
,	.	-
	6	-
,	,	-
,	,	,
.	,	-
,	,	-
,	,	-
,	,	-
,	,	-
,	,	-
,	,	-
,	,	-
.	.	-
.	.	-
.	,	-
1.	,	,
2.	,	-
3.	-	,
4.	-	-
;		
5.	,	-
6.	.	-
.	,	-
.		-

6 , 2007, 4, .3-6.

İlk olaraq, bu sahədə tədqiqatların aparılması üçün müvafiq qanunvericiliklərin hazırlanması lazımdır. Çünki, hazırda ölkədə kitabxana fəaliyyətinin təşkili üçün müvafiq qanunvericilik tərtibatı aparılmayıb. Nəticədə, kitabxana fəaliyyətinin təşkili üçün müvafiq qanunvericilik tərtibatı aparılmayıb. Nəticədə, kitabxana fəaliyyətinin təşkili üçün müvafiq qanunvericilik tərtibatı aparılmayıb.

... (...)

!

A

1.

1. Kramer S.S. *Tarix ümumdünya kitabxanaları*. Bakı, 2009, 280 s.

2. Kazimi P.F. *İnformasiya mühündürlüyü*. Bakı, 2011, 235 s.

3. Xəlilov A.A. *Kitabxana universiteti giriş. I hissə*. - Bakı, 2001, 398 s.

4. Xəlilov A.A. *Kitabxana universiteti giriş. II hissə*. - Bakı, 2003, 314 s.

5. X l fov A.A. Heyd r liyev v Az rbaycanda kitabxana i i. Bakı, 2006, 312 s.
6. X l fov A.A. Kitabxana i in dair Heyd r liyev doktrinası u urla davam edir. Bakı, 2010, 186 s.
7. X l fov A.A. Kitabxanaçılıq fikirl rinin meydana g lm si, t kkülü v inki aftı // Kitabxana ünashlıq v informasiya: elmi-n z ri v praktik jurnal, 2010, 2, s.7-19.
8. X l fov A.A. nformasiya c miyy ti v kitabxana ünashlı in müasir probleml ri // Kitabxana ünashlıq v informasiya: elmi-n z ri v praktik jurnal, 2010, 1, s.9-14.
9. X l fov A.A. Az rbaycanda kitabxana i inin tarixi: D rslık: 3 hiss d (III hiss . XX srin ikinci yarısında v XXI srin vv ll rind Az rbaycanda kitabxana i inin tarixi). Bakı, 2010, 432 s.
10. X l fov A.A. Kitabxana v kommunikasiya // Kitabxana ünashlıq v informasiya: elmi-n z ri v praktik jurnal, 2011, 1(4), s.4-16.
11. X l fov A.A. Az rbaycanda kitabxanaçılıq t hsilinin inki aftı tarixind n (1947-2011-ci ill r) // Kitabxana ünashlıq v informasiya: elmi-n z ri v praktik jurnal, 2010, 1, s. 9-14.

2.

12. ()
, 2006, 516 .
13. : - , 2011, 6.
14. . .
: // : - -
, 2011, 6, .34-44.
15. . .
// .- . . , 2000, 10, .1-8.
16. . . //
, 2007, 4, .3-6.
17. ? //
. - , 2002, 1, .123-126.
18. . . - -
// , 2011, 6, .32-33.
19. . . /
. . . . , 2003, 351 .
20.
1996, 90 .
21. . . // -
: . . . , 2003, .331-347.

22. . . . - - - - - //
: - , 2011, 6, .110-116.
23. // .
. - , 2005, 2, .94-102.
24. . . . , 1983, 256 .
25. . . . - - - - -
. . . . , 2006, 35 .

KİTAPXANA ÜNANSLIĞI İN MÜASİR PROBLEMLERİ

A.A.XALALFOV
axlfov@mail.ru

XÜLASƏ

Açar sözlər: kitabxana ünanslıq, elektron kitabxana ünanslıq, çap məhsulu, elektron kitab.

Məqalədə kitabxana informasiya cəmiyyəti rəitində kitabxana ünanslıqın qarşısında duran müasir problemlər geniş təhlil edilmiş, yeni elmi-nəzəri ideyalar ümumiləndirilmiş, “Elektron kitabxana işi”, “elektron kitabxana ünanslıq” və onların nəzəri-praktiki təhlili, kitabxana ünanslıqın tərkib hissəsi kimi öyrənilməsi əsaslandırılmışdır.

MODERN LIBRARY SCIENCE

A.A.XALALFOV
axlfov@mail.ru

SUMMARY

Key words: library, electronic library, printed, e-book.

The article is widely considered the problem of library science in the information society, summarizes news scientific and practical ideas, «electronic library work», «electronic library science», according to their scientific and practical analysis, and proved to be an integral part of the library.

*Bakı Dövlət Universiteti
Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin
65 illik yubileyi qarşısında*

**BAKIDÖVLƏT UNIVERSİTETİNİN
KİTAPXANAÇILIQ-İNFORMASYON FAKÜLTƏSİNİN
NƏSİL YOLLARINDA**

Azad QURBANOV
*Bakı Dövlət Universiteti
Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin dekani,
fizika-riyaziyyat üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
azadbey@mail.ru*

Knyaz ASLAN
*Bakı Dövlət Universiteti
Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin
kafedrasının müdiri,
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
knyazaslan@mail.ru*

Açar sözlər: *ali kitabxanaçılıq təhsili, kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsi, kitabxana ünvanı, bibliotekası, kitab ünvanı*

*Məqalədə Azərbaycan Respublikasında ali kitabxanaçılıq təhsilinin
səviyyəsinin qoyulması, Bakı Dövlət Universitetində kitabxanaçılıq fakültəsinin və
müəssisənin kitabxanaçılıq fakültəsinin yaradılması məsələləri geniş təhlil edilmişdir,
son zamanlar Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin elmi-pedaqoji və tədris sahəsində
qazandığı uğurlar ümumiləndirilmişdir, aparılan islahatlar haqqında məlumat verilmişdir.*

Son zamanlar Azərbaycan Respublikasında ali təhsil sisteminin Bolonya prosesinə qoşulması ilə əlaqədar ölkəmizdəki ali məktəblərinin bayraqdarı olan Bakı Dövlət Universitetində bir sıra mühüm işlər görülməkdədir. Bu ali təhsil və elm ocağında aparılan köklü islahatlar, tədris və elmi-tədqiqat sahəsində qazanılan nailiyyətlər çoxsaylı professor-müəllim heyətini və tələb kollektivini yeni-yeni qələblərlə ruhlandırır. Müəllimlik demək olar ki, əsas mahiyyəti Avropa universitetlərinin inteqrasiyasına qoşulmaq olan Bolonya prosesində sənədləşdirilmiş pedaqoqlarımızın peşəkarlığı sayəsində tələblərimizin

qazanacaqları bilikləri onların seçdikləri ixtisaslar üzrə yüksək səviyyəli kadrlar kimi yetimlərinə yardımçı olacaqdır.

Bu gün fəxrli deyilrik ki, məhz universitetimizin rektoru, millət vəkil, akademik Abel Məhərrəmovun təbbüsü və gərgin məyi saysındakı BDU-nun sürətli inkiqafı üçün, yenidən qurulan fakültələri, kafedraları, laboratoriyaları özünün sənətli müxtəssisləri, müasir texnoloji avadanlıqları ilə dünyanın ən qabaqcıl elmlər təhsil məbədləri ilə rəqabət aparmaq qüdrətli malikdir. Dünya ölkələrinin bir çox ictimai-siyasi xadimlərinin, elmlər təhsil və mədəniyyət nümayəndələrinin Bakı Dövlət Universitetinin fəxri doktorları seçilməsi də bu dönmə elmlər təhsil ocağının zəngin milli-mənəvi dəyərlərini qoruyub saxlamaqla yanaşı beynəlxalq aləmdə, Avropanın mədəni-intellektual həyatına hərtərəfli inteqrasiyasına səslənən yaradır.

Əlson zamanlarda aldığımız xoşbəxtlik bu fikri bir daha təsdiqləyir: Böyük Britaniyanın paytaxtı London şəhərində yerləşən Beynəlxalq Ali Təhsil və Elmlər Akademiyası (International Academy of Sciences and Higher Education (ASHE) postsovet dövlətində ASHE-nin rəsmi partnyoru olan Ümumi Ukrayna Akademik Birliyi (Kiyev-Odessa) ilə birgə postsovet məkanına daxil olan ölkələr arasında elmi analitika üzrə regional yarışmanın test proqramını reallaşdırmıdır. ASHE-nin “Elmi analitika üzrə kontinental, milli və regional yarışmalar və dünya çempionatı” layihəsi çərçivəsində keçirilən bu yarışmanın nəticələrini görən Bakı Dövlət Universiteti ayrı-ayrı reytinglər üzrə aparıcı yerləri tutmuşdur. Belə ki, Azərbaycan alimlərinin flaqmanı “Ali Təhsil Müxtəssislərinin elmi-tədqiqat sahəsində aktivliyi” nominasiyası üzrə 1-ci, “Ali Təhsil Müxtəssislərinin elmi-tədqiqat sahəsində effektivliyi” nominasiyası üzrə 2-ci, “Gənclik və tələbə gənclərinin elmi-tədqiqat sahəsində aktivliyi” nominasiyası üzrə 3-cü, nəhayət, “Gənclik və tələbə gənclərinin elmi-tədqiqat sahəsində effektivliyi” nominasiyası üzrə 21-ci yeri tutub. Eyni zamanda, ASHE-nin Ekspertlər Urası Bakı Dövlət Universitetini beynəlxalq qızıl nişanla təltif etmişdir.

Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsi Bakı Dövlət Universitetinin aparıcı humanitar fakültələrindən biridir.

Zərərçəkən Kommunist Partiyasının Mərkəzi Komitəsi 1947-ci ildə «Respublikamızda mədəni-müxtəssislər üçün kənd rəhbərlik məqsətlərində» üsusi qərar qəbul etmişdir. Bu dövlət sənədində 1947-48-ci tədris ilində zərərçəkən Dövlət Universitetinin Filialı gənclik və mədəniyyət üzrə yüksək ixtisaslı kitab nəşrçiləri və rəhbərlər üçün Kitab nəşrçiliyi öb-sinin təkiləşdirilməsi və onun gələcəkdə yenicə formalaşdırılması qərarlaşdırılmışdır.

Beləliklə, 1947-48-ci tədris ilində universitetin Filialı gənclik və mədəniyyət üzrə Kitab nəşrçiliyi öb-si fəaliyyətə başlamış və birinci il öb-y 16 tələbə – 50 nəfər 11 qız qəbul edilmişdir. Bu öb-nin təkiləşdirilməsi Respublikamızın

m d ni h y tnd mühüm h miyy t m lik idi. B l ki, öb nin çılm sı m d niyy tin mühüm t rkib hiss si l n kit b n l rın yüks k i tis sh mü t ssis k drl rl t min dilm si üçün s sh z min y r dır, kit b n i inin inki fin t k n v rirdi. öb nin m hz univ rsit td çılm sı is t dris pr s sinin u urlu t kilin s b b lm ql y n ı, kit b n çılıq i tis sının, kit b n çılıq s n tinin p rsp ktiv inki fin d r it y r dırdı. B l ki, y lnız h rt r fli lmi-p d q ji k drl r m lik l n univ rsit t mühitind kit b n ün shq-bibli qr fiy i tis sının üsusiyy tl rin uy un l r q mü t lif f nl rin t drisini t kil tm k imk nı v r idi.

B l bir f kt d l m td rdır ki, SSR -d ilk univ rsit t kit b n çılıq t hsili m hz z rb yc n Dövl t Univ rsit tind t kil dilmi dir. T crüb göst rir ki, kit b n çı k drl rın m d niyy t insti-tutl rınd v p d q ji institutl rd d yil, univ rsit td h zırl nm sının lduqc böyük üstünlükl ri v rdır. B illik t dris pl nı il i l y n univ rsit tl rd k dr h zırlı nın k yfiyy tini yüks ltm k, s sh v ictim i lml r d rind n yiy l nmi g ni pr filli k drl r h zırl m q üçün r it lduqc lv ri lidir.

1947-1948-ci t dris ilind B kı Dövl t Univ rsit tinin Fil l giy f kült si n zdind Kit b n çılıq öb sinin y r nm sınd z rb y-c nın t nınmı lm v m d niyy t diml rinin, sır d 1944-1950-ci ill rd bu li t hsil c ının r kt ru l n görk mli fizi l q lim, z rb yc n lml r k d miy sının k d miki, m kd r lm dimi, tıbb lml ri d kt ru, pr f ss r bdull Q r y vin, 1945-ci ild n r spublik N zırl r S v ti y nınd M d ni-M rif Mü ssis l ri K mit sinin s dri v zif sind i l y n görk mli y zıçımız Sül ym n R him vun mühüm r lu lmu dur.

Pr f ss r . l f v y zır ki, h ss s ins n v y tkin bir ziy lı l n Sül ym n R him v d kit b v kit b n i ini m d ni inki fin mühüm s h si kimi ç yüks k qiym tl ndirir, mü t li ni lqın üurl nm sının s s v sit l rind n biri h s b dirdi. , d m k l r ki, h r il Kit b n çılıq f kült sinin t l b l ri il görü ür, bu s h d yüks k i tis sh k drl rın y ti dirilm sin , c v n liml rin h zırl nm sın q y ı göst rirdi. üsusi vur ul m lıyq ki, m hz Sül ym n R him vun m d ni-m rif mü ssis l rin b çılıq tdiyi dövrd – 1945-1953-cü ill rd kit b n i inin h rt r fli inki fi, üsusil kit b n l rın m ddi-t niki b z sının möhk ml ndirilm si, kit b n b k sinin rtm sı, kit b f ndl rının ç lm sı, h liy kit b n idm tinin t kmill -dirilm si s h sind ciddi müv ff qiyy tl r ld dilmi di. Bu d m r qlı f kt dır ki, Sül ym n R him v Kit b n çılıq öb sinin ilk mü lliml rind n biri kimi t l b l r « z rb yc nd kit b t ri i» f nnind n müh zir l r umu , kit b m d niyy timizin f rm l m sın öz töhf l rini v rmi dir.

R spublik mızd li t hsilli kit b n çı k drl r l n böyük t l b t n z r l n r q 1955-ci ild Kit b n çılıq öb sinin qiyy bi z rb yc n

bölm si t kil lundu v birinci il h min bölm y 12 t l b (2 l n, 10 qız) q bul dildi. B l likl , z ngin i t crüb sin m lik l n kit b n çıl r ist hs l td n yrılm d n li i tis st hsili lm q imk nı q z ndıl r.

1959-cu ild is qiy bi Kit b n çılıq öb sinin rus bölm si y r dıldı v ilk d f bur y 16 t l b (1 l n, 15 qız) q bul dildi. Z q fq ziy d y g n l n bu bölm d Gürcüst n, rm nist n v D ıst nd n g l n g ncl r d yüks k kit b n çı-bibli qr fi tis sının sirl rin yiy l nm y b l dıl r.

Kit b n çılıq öb si 1947-ci ild n 1958-ci il d k Fil l giy f kült sinin n zdind f liyy t göst rdi. Pr f ss r . l f v y zır ki, müh rib d n s nr kı ill rd bu f kült nin y nınd z rb yc n dili v d biyy tı, rus dili v d biyy tı, r q dill ri v d biyy tı, inc s n t, m ntiq-psi l giy , jurn listik v kit b n çılıq öb l ri v rdi. Bur d m hur liml rimizd n li Sult nlı, C f r nd n, M mm d C f r C f r v, M mm d rif D d z d , H mid r slı, F yzull Q sımz d , Mir C l l P y v, M mm dhüs yn T hm sib, Mu t r Hüs ynz d , lövs t bdull y v, H di Mirz z d , C f r C f r v, lih yd r Q hr m n v, B tiy r V h bz d , P n h lil v, M hdi n V kil v, bb s Z m n v v b q l rı d rs d yirdil r.

1958-ci ild BDU-d yric r q ün slıq f kült sinin y r nm sı q r r lnmı dı. L kin bur d t hsil l n t l b l rin s yı z ldu und n r kt rluq Kit b n çılıq öb sini d müv qq ti l r q bu f kült nin n zdin v rm yı q r r l mı dı. v t Kit b n ün slıq k f dr sının mü lliml ri bu m s l y n r zılıql rını bildirs l r d , n l rın tir zı n z r lnm dı v b l likl , Kit b n çılıq öb si 1958-ci ild n 1962-ci il d k r q ün slıq f kült sinin n zdind f liyy t göst rdi.

H qiq t n min d m k l zımdır ki, Fil l giy f kült sind n f rqli l r q r q ün slıq f kült sinin pr filii Kit b n çılıq öb sinin pr filin uy un g lm diyin gör kit b n ün slıq v bibli qr fiy lmi il b lı l n m s l l r bur d l zımı s viyy d müz kir y çı rıl v h ll dil bilmirdi. Bund n b q y ni f kült d v v lki ictim i mühit, y r dıcılıq tm sf ri, q yn r lmi h y t y idi. Bu uy unsuzluq günd n-gün hiss dildiyyind n 1958-ci ild Kit b n ün slıq v bibli qr fiy k f dr sının b mü llimi v zif sin s çil n . l f v v nun m sl kd l rı öb d ki dur unlu u r d n qldırm q üçün y ll r r yrdıl r. n l r müst qil Kit b n çılıq f kült sinin y r dılm sı v y öb nin y nid n Fil l giy f kült sinin n zdin q yt rılm sı u rund müb riz y b l mı dıl r. G nc b mü llim . l f v un müb rizliyi v pr f ss r . bdull y vin d st yi il univ rsit tin r kt rlu u 1962-ci ilin s nty brınd Kit b n çılıq öb sinin y nid n Fil l giy f kült sinin n zdin q yt rılm sı h qqınd q r r q bul tmi di.

S v t Ittif qı K mmunist P rtiy sı M rk zi K mit sinin 22 s nty br 1959-cu ild q bul tdiyi «Ölk d kit b n iinin v ziyy ti v nu

yıl dırılmı q t dbirl ri h qqınd » q r rınd yüks k i tis slı kit b n ı k drl rın, üsusil lmi, lmi-t niki, li m kt b kit b n l rı üçün müt ssis k drl rın h zırl nm sı z ruri h s b dilmi di. Bu q r r uy un l r q yüks k i tis slı kit b n ı k drl rın h zırl nm sının q n tb l m m sını, univ rsit tin Kit b n ılıq öb sin t l b q bulunun zlı mı n z r l n hökum t z rb yc n SSR N zirl r S v ti y nınd li v rt I tis s T hsili K mit sin müt ssis kit b n ı k drl rın h zırl nm sının y ıl dırılm sı h qqınd t dbir görm yi m sl h t bilmi di.

T hsil K mit si B kı Dövl t Univ rsit tind kit b n ı k drl rın h zırl nm sı v ziyy tini y l yıb müz kir tm k üçün üsusi k missiy y r tmı dı. K missiy univ rsit tin r q ün slıq f kült si y nınd Kit b n ılıq öb sinin i ini y l mı , bur d t l b k nting ntinin t rkibini, Kit b n ün slıq v bibli qr fiy k f dr sının lmi p t nsi lını r dırmı dı. Y l m z m nı m lum lmu du ki, s n ill r k f dr y g nc qüvv l r c lb lunmu , r spublik mızd ilk d f l r q kit b n i inin t ri in d ir diss rt siy müd fi dilmi , kit b n ün slıq üzr lml r n miz di y ti mi dir. Kit b n çılıq öb sinin y tirm si buz r lı lu l f v 1962-ci ild «S v t z rb yc nınd kit b n i inin t ri ind n (1920-1933-cü ill r)» mövzusunda diss rt siy müd fi d r k t ri lml ri n miz di limlik d r c si lımı dı.

Kit b n ılıq öb sinin bu göst ricil rini v lmi p t nsi lını n z r l n k missiy y ni v qiy bi öb l ri birl dirib müst qıl f kült y r dılm sını m qs d uy un h s b tmi di.

Bütün bunl rı n z r l r q, z rb yc n K mmunist P rtiy sı M rk zi K mit sinin göst ri in s s n 1962-ci ilin vqust yınd z rb yc n SSR N zirl r S v tinin li v rt I tis s T hsili K mit si h min il s nty brın l-d n B kı Dövl t Univ rsit tinin r q ün slıq f kült si n zdind ki Kit b n ılıq öb sinin y ni v qiy bi bölm l rinin birl dirilm si v müst qıl Kit b n ılıq f kült sinin y r dılm sı h qqınd mrv rdi.

M r qlıdır ki, 1947-ci ild univ rsit tin Fil l giy f kült si y nınd Kit b n ılıq öb sinin ılm sı h qqınd mri bu li t hsil c ının r kt ru kimi imz l mı k d mik bdull Q r y v düz 15 il s nr – 1962-ci ild rtıq T hsil K mit sinin s dri kimi müst qıl Kit b n ılıq f kült sinin y r dılm sı h qqınd mrv rdi. H min mrv sınd is B kı Dövl t Univ rsit tinin r kt ru, z rb yc n lml r k d miy sının k d miki, g l giy -min r l -giy lml ri d kt ru, pr f ss r f t M hdiy v 1962-ci ilin s nty b-rınd öz mrini imz l dı. Bu mrv s s n h min il kty br yının l-d n univ rsit td yric Kit b n ılıq f kült si t kil lunurdu.

R kt run mri il Kit b n ılıq öb sinin y ti dirm si, Kit b n ün slıq v bibli qr fiy k f dr sının b mü llimi, t ri lml ri

n miz di buz r lı lu l f v Kit b n ılıq f klt sinin ilk d k nı v zif sin t yin dildi.

Göründüyü kimi, Kit b n ılıq f klt sinin y r dılm sınd v inki fınd k d mikl r bdull Q r y vin, f t M hdiy vin, g nc mllim buz r l f vun v b q l rının  n mli idm ti lmu dur. nl r kit b m d niyy tin v kit b n i in yüks k qiym t v rir, kit b n ı k drl rın h zırl nm sın r spublik mızın m d ni t r qqinin s s mill rind n biri kimi b ır, kit b n n slıq v bibli qr fiy nın inki f tdirilm sin , bu s h d lml r n miz dl ri v lml r d kt rl rının y ti dirilm sin böyük q y ı göst rirdil r.

Kit b n ılıq f klt sinin s nr kı ill rd ld tdiyi n iliyy tl r, q bul pl nının ilb il rtm sı, mllim k drl rının  lm sı, lmi lmi k drl rının s viyy sinin yüks ldilm si m hz h min q y ının t z hr kimi qiym tl ndirilm lidir.

G nc d k n . l f vun t bbs il 1963-c ild Kit b n çılıq f kült sinin m b si y r dıldı. m b sinin t kili B kıd v Sumq yıtd y yıb i l y n kit b n ıl rın li t hsil lm l rı n lv ri li r it y r tdi. . l f vun s yi n tic sind r spublik mızın kit b tic r ti mssis l rinin yks k i tis slı mt ssis kit b n s-bibli qr f k drl r l n t l b t n z r ln r q 1963-c ild Kit b n ılıq f klt sinin n zdind y ni bir b –Kit b n slıq v kit b tic r tinin t kili b si t kil dildi.

B l v cib bir b nin y r dılm sı m d niyy timizin mhm s h l rind n l n kit b n slı in inki fin mhm thf idi. z rb yc n N zirl r S v tinin q r rı il 1963-1964-c t dris ilind kit b n slıq v kit b tic r tinin t kili i tis sı üzr m v qiy bi b l rin , 1968-1969-cu t dris ilind n is gündüz b sin t l b q bulu b l ndı. R spublik mızın görk mli kit b n sl rı v kit b tic r ti mt ssisl rinin bu v cib i c lb dilm si n tic sind Kit b n ılıq f klt sinin t crb li k ll ktivi bu s h d k dr h zırlı mın t kilind mühüm n iliyy tl r q z ndı.

T min n 20 il u url f liyy t göst r n h min b , t ssf ki, z rittif qd i l y n, f q t kit b m d niyy tind n b rsiz l n znd nr zı m murl rın l q ydliyi ueb tünd n b l ndı. 1990-cı ill rd f klt nin d k nı, pr f ss r . l f v y nid n yu rı t kil tl r mr ci t d r k, kit b n slıq v kit b tic r tinin t kili i tis sın böyük t l b t ldu unu s sl ndırmı v bu b nin b rp sın  lı dı. Bu m s l nin msb t h llind z rb yc n N zirl r S v ti y nınd Dövl t M tbu t K mit sinin s dri, t nınmı jurn list R id M hmud vun susi r lu ldu. B l ki, m hz nun y ind n km yi s y sind r spublik hkum ti bu b r d msb t q r r ı rdı.

B l likl , h min b nin y nid n b rp lunm sı istiq m tind pr f ss r . l f vun uzun ill r rzind p rdı ı g rgin mb riz z

b hr sini v rdi. H zird f kült d Kit b ün slıq v n riyy t i i k f dr sı f liyy t göst rir.

Ümumiyy tı , 1962-2012-ci ill rd Kitabxanaçılıq-informasiya fakült sin 3 dekan – 1962-1970; 1979-1993-cü ill rd tarix elml ri doktoru, professor Abuz r Alı o lu X l fov; 1970-1979-cu ill rd m kdar m d niyy t i çisi, professor Zöhrab Hüseyn o lu liyev; 1993-2012-ci ill rd tarix elml ri doktoru, professor X lil smayıl o lu smayılov ba çılıq etmi dir. 2012-ci ild n Kitabxanaçılıq-informasiya fakült sinin dekanı fizika-riyaziyyat elml ri namiz di, dosent Azad sa o lu Qurbanovdur.

Hazırda Kitabxanaçılıq-informasiya fakült si Az rbaycan Respublikasında kitabxana ünas-informasioloq, kitab ünas v n riyyat redaktoru ixtisasları üzr kadr hazırlayan yegan fakült dir.

Kitabxanaçılıq-informasiya fakült sind 050215 – Kitabxanaçılıq v informasiya, 050205 – Kitab ünaslıq ixtisasları üzr bakalavr kadrlar; HSM 150017 – Kitabxana ünaslıq, HSM 150020 – Biblioqrafiya ünaslıq, HSM 150023 – Kitabxana fondlarının formala ması v istifad si, HSM 060005 – N riyyat i i v redakt etm ixtisasla maları üzr is magistr kadrlar hazırlanır.

Fakült nin maddi-texniki bazası, elmi-pedaqoji potensialı t drisin dünya standartları s viyy sind t kilin imkan verir.

Fakült d 4 kafedra – Kitabxana ünaslıq; Biblioqrafiya ünaslıq; Kitabxana resursları v informasiya-axtarı sisteml ri; Kitab ünaslıq v n riyyat i i kafedraları f aliyy t göst rir.

Kitabxanaçılıq-informasiya fakült sind t drisin t kili v elmi-t dqiqtat i l rinin aparılması il bacarıqlı elmi-pedaqoji kollektiv m ul olur. Fakült d 3 elml r doktoru, professor, 13 f ls f doktoru, dosent v 13 mü llim çalı ır.

Kitabxanaçılıq-informasiya fakült si öz f aliyy ti dövründ 5 min n f rd n artıq yüks k ixtisaslı kadr hazırlamı dır.

Az rbaycan Respublikasının müst qiliyi v informasiya c miyy ti raitind kitabxana i ind müasir informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının t tbiqinin daha geni imkanlara malik oldu u n z r alınaraq 2003-cü ild Kitabxanaçılıq fakült sinin adı d yi dirilmi v "Kitabxanaçılıq-informasiya fakült si" adlandırılmı , onun maddi-texniki bazası yax ıla dırılmı v kadr potensialı gücl ndirilmi dir. Kitabxanaçılıq-informasiya ixtisasının hazırkı dövrün t l batına uy un kild yenil m sind AB -ın İllinoys v Urbana- ampeyn universitetl rinin, Fransanın Nitsa Universitetinin Lion Ali M kt binin, Belçikanın Namur Ali Kitabxanaçılıq M kt binin, el c d Rusiya ali m kt bl rinin t crüb l rind n geni istifad edilmi dir.

Fakült 2008/2009-cu t dris ilind n Boloniya prosesin qo ulmu dur.

Müstəqillik illərində kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin kadrlar hazırlığı sahəsində kifayətli həmkarlıq, həm də keyfiyyət cəhətdən yaxşılaşdırılaraq, bakalavriatura və magistratura təhsil pillələri üzrə 2500-ə yaxın kadrlar hazırlanmışdır.

Hazırda fakültədə bakalavr pilləsi üzrə 430, magistratura pilləsində isə 40 nəfər tələbə təhsil alır, 5 aspirant və 18 dissertant elmi axtarılarını davam etdirir.

Müstəqillik rəitində təhsil sahəsində aparılan islahatların əsas məqsədi müstəqil Azərbaycan Respublikasının təhsil sisteminin dünya standartlarına uyğunlaşdırılması məqsətlərini həyata keçirməkdir. Bu mühüm işdə Fakültə Elmi Ərafiyə Kollektivinin əsas istinad nöqtəsi kimi kifayətli göstərilir, onun işində istiqamətləndirir.

Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsində yüksək ixtisaslı kadrların hazırlanmasında, elmi-tədqiqat və metodiki işlərin aparılmasında, pedaqoji kadrların seçilib, yerləşdirilməsində 1962-ci ildən yaradılan Fakültə Elmi Ərafiyinin rolu böyükdür.

Kitabxanaçılıq fakültəsinin Elmi Ərafiyə göstərdiyi müddət ərzindəki yol keçimi, fakültənin tarixində həlledici rol oynamışdır. Fakültədə eləcə də bir tədris, elm və tərbiyə işi olmamışdır ki, Elmi Ərafiyinin müzakirəsinə nəzakət qalsın. Elmi Ərafiyə fakültə tədris planının, fənn proqramlarının, metodik vəsaitlərin, ixtisas kursu, seçmə kursu və ixtisaslaşdırma proqramlarının, istehsalat təcrübəsi proqramlarının müzakirə və təsdiqində, elmi-tədqiqat işlərinin istiqamətinin müəyyənləşdirilməsində, dissertasiya işi və buraxılış işi mövzularının təsdiqində fakültənin ali orqanı kimi mühüm işlər görür. Elmi Ərafiyə eləcə də fakültədə təlim-tərbiyə işlərinin məqsədyönlü aparılmasına, tədris prosesinin keyfiyyətinin daha da yüksəldilməsində istiqamət verir. Dekan və fakültəyə qəbul edilən bütün müəllimlər Elmi Ərada seçilmiş olduqlarından professor-müəllim heyətinin kompleksləşdirilməsində, seçilib yerləşdirilməsində Elmi Ərafiyinin rolu olduqca böyükdür.

Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin Elmi Ərafiyinin respublikamızda kitabxana ünsiyyət, biblioqrafiya və kitab ünsiyyəti haqqında yeganə elmi mərkəz olduğu və burada tez-tez kitabxana işinin inkişafına, həlqi kitabxana xidmətinin aktual problemlərinə dair məsələlər müzakirə edilir, məruzələr dinlənilir, elmi tövsiyələr hazırlanır.

1960-1970-ci illərdə Elmi Ərafiyinin kifayətli əsas yerlərdən birini müstəqil Kitabxanaçılıq fakültəsi üçün fərdi tədris planının təsdiqi tutmuşdur. Bu plan üç dəfə 1970, 1980 və 1990-cı illərdə tərtib və təsdiq edilmişdir. Bunlar o zaman Sovet İttifaqı miqyasında keyfiyyətli tədris planları kimi qiymətləndirilmişdir. 1990-cı illərdə Azərbaycan Respublikasının Təhsil Qanununa əsasən ölkədə çoxpilləli təhsil sisteminin keçirilməsi ilə əlaqədar olaraq fakültə Elmi Ərafiyinin iki dəfə "Bakalavr" tədris planını, son illərdə isə

"Magistr" t dris planını müzakir v t sdiq etmi dir. Elmi ura son dövrl rd yeni T hsil Qanununa uy un olaraq bütün f nn proqramlarının yenid n i l nib hazırlanmı variantlarını müzakir v t sdiq etmi dir.

M lum oldu u kimi, yüks kixtisaslı kadrların hazırlı nın strategiyası hesab edil n t dris planlarının hazırlanması v t tbiqi dövrün t l bl rin , elmi-texniki t r qqinin s viyy sin v ixtisasın g l c k perspektivl rin saslanır. Mövcud oldu u 65 il rzind Kitabxanaçılıq-informasiya fakült sind 9 t dris planından istifad edilmi dir. lk t dris planı 1947-ci ild t rtib edilmi dir. Bu plan Sovetl r Birliyind ilk universitet t dris planı idi. 1955-ci ild kitabxana ünas-biblioqraf ixtisası üzr ilk universitet t dris planı, 1970-cı ild Bakı Dövl t Universitetinin Kitabxanaçılıq fakült sinin yeni t dris planı, 1984-cü ild ilk d f olaraq ölk üzr Kitabxanaçılıq fakült sinin f rdi t dris planı t sdiq edildi.

Az rbaycanın müst qilliyi ill rind T hsil Qanununun t l bl rin uy un olaraq, bakalavr pill si üzr t dris planı i l nib hazırlandı. 1996-ci ild n T hsil Nazirliyi t r find n t sdiq edil n ixtisas standartı meydana g ldi. Hazırda Bolonya prosesi il laq dar t dris planları yenid n i l nmi dir v bu t dris planında dünya kitabxanaçılıq t hsilinin n mühüm nailiyy t l ri öz ksini tapmı dır.

Hazırda Bakı Dövl t Universiteti Kitabxanaçılıq-informasiya fakült -sinin Elmi urasının t rkibin dekan dos. A. .Qurbanov (s dr), kafedra müdir l ri prof. A.A.X l fov, prof. X. . smayılov, dos. N. . smayılov, dos. K. .Aslan, dos. E.Y. hm dov, dos. M. .M mm dov, fakült nin aparıcı mü lliml rind n prof. B.V.Allahverdiyev, dos. S.M.Rzayev, dos. A.M. liyev, dos. N.M.Mehr liyeva f l. dok. X.T.A ayeva (elmi katib), t l b h mkarlar t kilatının nümay nd si E. brahimli daxildir.

Kitabxanaçılıq-informasiya fakült sind t l b l rin elmi-t dqiqt v r- di l rinin formala masında T l b Elmi C miyy ti mühüm rol oynayır.

Fakült d yüks kixtisaslı kadr korpusunun hazırlanmasında 65 illik f aliyy t t crüb si olan TEC çox mühüm rol oynayır.

H l 1949-cu ild Kitabxana ünaslıq v bibliografiya kafedrasının n zdind «Kitabxana ünaslıq v bibliografiya» adlı ilk t l b elmi d rn yi yaradılmı dır. 1962-ci ild müst qil Kitabxanaçılıq fakült si yarananda h min d rn yin bazasında T l b Elmi C miyy ti t kil olunmu dur.

1960-cı ill rin ikinci yarısından etibar n Kitabxanaçılıq fakült si T l b Elmi C miyy tinin beyn l xalq laq l ri yaranma a ba lamı , sonrakı dövrl rd bu proses daha dinamik xarakter almı dır. T l b Elmi C miyy ti bu dövrl rd Moskva, Sankt-Peterburq, Kiyev, Da k nd M d niyy t nstitutları il , Vilnüs Dövl t Universitetinin, Tbilisi Pedaqoji nstitutunun müvafiq öb l ri il laq l r yaratmı , BDU-nun Kitabxanaçılıq fakült sinin t l b l ri h min institut v universitetl rin t kil etdiyi elmi konfranslarda,

h min institutların t l b l ri is Kitabxanaçılıq fakült sinin t kil etdiyi konfranslarda f al i tirak etmi l r.

1982-ci ild BDU-nun Kitabxanaçılıq-informasiya fakült sinin t kil etdiyi Beyn l xalq Elmi Konfransda h min universitet v institutların t l b l ri d yaxından i tirak etmi l r.

Kitabxanaçılıq-informasiya fakült sinin t l b l ri münt z m keçiril n Respublika T l b Elmi Konfranslarına n n vi olaraq T l b Elmi C miyy tinin x tti il qo ularaq f allıq göst rmi , bir sıra mühüm göst ricil r imza atml ar. Ayrı-ayrı dövrl rd fakült nin laçı t l b l rind n Mirz m mm d Novruzov, Rasim Süleymanov, Nadir smayılov, K rim Tahirov, Knyaz Aslan, rad H midova v ba qaları bel elmi t dbirl rd aktual mövzularda m ruz l rl çıxı etmi , müxt lif d r c li diplomlara layiq görülmü l r.

Az rbaycanın müst qilliyi ill rind fakült d T l b Elmi C miyy tinin f aliyy ti yeni dövrün t l bl rin uy un olaraq yened n qurulmu dur.

Hazırda T l b Elmi C miyy ti özünd 4 d rn yi birl dirir: «Kitabxana ünashıq», «Biblioqrafiya ünashıq», «Kitab ünashıq», «Kitabxana resursları v informasiya-axtarı sisteml ri». D rn kl rd müxt lif mövzularda m ruz l rin müzakir si il yana ı, elmi disputların, olimpiyadaların, müsabiq l rin keçirilm si v s. kimi üsullardan geni istifad edilir.

Ba mü llim Akif C f rovnun r hb rlik etdiyi fakült T l b Elmi C miyy tinin bakalavriatura v magistratura pill l ri üzr 160-dan çox üzvü vardır.

Kitabxanaçılıq-informasiya fakült si Az rbaycanda kitabxana ünashıq, biblioqrafiya ünashıq v kitab ünashıq t hsili üzr elmi-t dqıqat m rk zi kimi formala mı dır. Fakült d elmi-t dqıqat i l ri istiqam tind h yata keçirilir:

Namiz dlik v doktorluq dissertasiya i l rinin hazırlanması v müdafi si;

Monoqrafiyaların çap edilm si;

Müvafiq sah l r üzr t dris-metodik n rl rin hazırlanması v çap edilm si;

Elmi v elmi-kütl vi xarakterli m qal l rin yazılması v d rc edilm si.

Az rbaycanda kitabxana ünashıq, biblioqrafiya ünashıq üzr elmi fikrin ilk m rk zi 1947-ci ild n yaradıldı «Kitabxana ünashıq v biblioqrafiya» kafedrası olmu dur. Bu proses v v lc t dris materiallarının hazırlanması il ba lamı , 60-70-ci ill rd n ciddi t dqıqatlarla davam etmi dir. Qeyd olunan sah l rin müst qil elmi istiqam t kimi formala ması Kitabxanaçılıq fakült sinin ilk ali ixtisas t hsilli mü lliml rinin f dakar elmi m yinin n tic sind mümkün olmu dur.

Aparılan ara dırmalar göst rir ki, 65 il rzind fakült nin m kda larının 2500-d n çox elmi s ri çap olunmu dur. Kafedralar üzr

aparıcı mövqe Kitabxana ünashlıq kafedrasına m xsusdur. Bel ki, b hs edil n dövrd Kitabxana ünashlıq kafedrasının m kda larının 1100-d n çox müxt lif xarakterli elmi i i çap olunmu dur. Biblioqrafiya ünashlıq kafedrası üzr m kda ların 500- yaxın s rinin çap olundu u mü yy n edilmidir. Kitab ünashlıq v n riyyat i i kafedrasında professor-mü llim hey tinin 400-yaxın s ri i iq üzü görmü dür. Kitabxana resursları v informasiya-axtarı resursları kafedrasında is bu r q m 400-ü keçmi dir.

Kitabxana ünashlıq kafedrası üzr aparılan t dqiqlatların n tic si olaraq dim dövrd n z man miz q d r Az rbaycanda kitabxana i inin tarixi kompleks kild öyr nilmi dir. Eyni zamanda ayrı-ayrı sah vi kitabxanaların yaranması, inki af m rh l l ri, müxt lif regionlarda kitabxana i inin tarixi v t kili m s l l ri, müxt lif kitabxana prosesl rinin t kkülü v inki af qanunauy unluqları, müst qil t dqiqlat i l rinin obyektin çevrilmidir. Az rbaycanda kitabxana ünashlıq üzr elmi-t dqiqlat i l rinin t kili v istiqam tl ndirilm si sah sind m kdar elm xadimi, tarix elml ri doktoru, professor Abuz r X l fovun xüsusi xidm tl ri olmu dur. Onun r hb rliyi il son 50 ild Az rbaycan kitabxana ünashlıq m kt bi formala mıdır. Yüks kixtiasalı kitabxana ünashlıq aliml r korpusunun formala ması da m hz kitabxana ünashlıq kafedrasının f aliyy ti il bilavasit laq dar olmu dur. Bu t dqiqlatların n tic sind professor Abuz r X l fovun 250- yaxın elmi s ri çap olunmu dur. Son ill rd kafedranın aliml rind n Knyaz Aslanın, Mehman li M mm dovun, Elçin hm dovun, P rviz Kazımının s m r li elmi-t dqiqlat f aliyy tini xüsusi qeyd etm k lazımdır. N tic etibaril Az rbaycanda müxt lif tipli v növlü kitabxanaların, o cüml d n Naxçıvan Muxtar Respublikasında kitabxana i inin, Az rbaycanın Da lıq Qaraba bölg sind kitabxana i inin, kitabxanaların metodik-t minat sisteminin, k nd halisin kitabxana xidm tinin, neft s navesi üzr müt x ssisl r kitabxana-informasiya xidm tinin, u aq v m kt b kitabxanalarının, kitabxanalararası abonomentin, ayrı-ayrı kitabxanaların tarixinin v müasir v ziyy tinin t dqiqlat m hz bu kafedranın elmi-t dqiqlat f aliyy tinin n tic si olaraq h yata keçirilmidir.

Kitabxanaçılıq-informasiya fakült sinin Biblioqrafiya ünashlıq kafedrası müvafiq sah üzr elmi fikrin m rk zi kimi xüsusi mövqey malikdir. Kafedranın m kda larının elmi-t dqiqlat istiqam ti Az rbaycan biblioqrafiyasının tarixinin, t kili v idar olunmasının elmi saslarının mü yy nl dirilm si, mövcud biblioqrafik resurslardan s m r li istifad nin optimalla dırılmasına t sir ed n konsepsiyanın hazırlanmasından ibar tdir. Bu istiqam td aparılan t dqiqlatların bir qismi Az rbaycan biblioqrafiyasının tarixinin köklü kild öyr nilm si il ba lıdır. T dqiqlatların dig r istiqam ti ayrı-ayrı kitabxana v informasiya orqanlarının biblioqrafik f aliyy tinin öyr nilm si v ümumil dirilm si il laq dardır. Son ill rd Biblioqra-

fiya ünashlıq kafedrasında aparılan t dqiqlatların ayrıca istiqam ti kimi bibliografik resursun yerl m si v ondan s m r li istifad m s l l rinin t dqiqlidir. Kafedranın professor-mü llim hey tinin yaradıcılı ının k miyy t xarakteristikası baxımından t hlili göst rir ki, m kdar m d niyy t i çisi, professor Zöhrab liyev, görk mli bibliograf-alim r f X l fov, dosent Nadir smayılov v ba qaları daha s m r li f aliyy t göst rmi l r. Professor Zöhrab liyevin yaradıcılı ında m rk zi mövzu Az rbaycan bibliografiyasının tarixinin t dqiql edilm sidir. O, bu istiqam td dissertasiya müdafi etmi , bir neç d rslık v d rs v saiti, onlarla elmi m qal çap etdirmi dir. Dosent r f X l fov is Az rbaycan d bi bibliografiyasının, onun ilk qaynaqları olan t zkir l rin bibliografik informasiya m nb yi kimi tarixini v mahiyy tni t dqiql ed n nüfuzlu alimdir. Dosent Nadir smayılovun elmi-t dqiqlat f aliyy ti Az rbaycanın kitabxana-bibliografiya resurslarının t kkülü, inki afı, yerl m sinin müasir v ziyy ti v ondan s m r li istifad edilm si yolları il ba lıdır.

Kitabxanaçılıq-informasiya fakült sinin aparıcı kafedralarından biri d Kitabxana resursları v informasiya-axtarı sisteml ri kafedrasıdır. Kafedranın elmi-t dqiqlat istiqam ti kitabxanaların informasiya resurslarının t dqiqlı v ondan istifad nin s m r li yollarının mü yy n edilm sidir. Bu istiqam td t dqiqlatların t kili sah sind kafedra müdiri, tarix elml ri doktoru, professor X lil smayılovun, el c d aparıcı müt x ssisl rd n dos. A. liyevin, dos. S.X l fovanın, ba mü llim S.Mustafayevanın v ba qalarının f aliyy tni xüsusi qeyd etm k lazımdır. Onlar müvafiq istiqam td 100-d n çox elmi s r, o cüml d n monoqrafiya, d rs v saiti v elmi m qal l r n r etdirmi l r.

Kitabxanaçılıq-informasiya fakült sinin aparıcı kafedralarından biri d Kitab ünashlıq v n riyyat i i kafedrasıdır. Kafedranın elmi-t dqiqlat istiqam ti Az rbaycan kitab m d niyy tinin tarixi v müasir v ziyy tinin öyr nilm si, n riyyat i inin t kili m s l l rinin t dqiql edilm sidir. Bu istiqam td aparılan t dqiqlatlarda professor Bayram Allahverdiyevin f aliyytyti daha çox diqq ti c lb edir. Onun yaradıcılı ında Orta sr Az rbaycan kitabının xüsusiyy tli ri, Az rbaycan texniki kitabının tarixi, dünya kitabçılıq i inin tarixi v s. m s l l r mühüm yer tutur. Son zamanlar kafedra müdiri dos. Knyaz Aslanın n riyyat i inin v redaktor s n tinin müasir probleml ri, d biyyat növl rinin redakt si il ba lı apardı ı ara dırmaların n tic si kimi n r etdirdiyi elmi s rl r aktuallıq k sb edir. Bundan ba qa kafedranın m kda larından dos. N.Mehr liyeva, dos. .Quliyeva, f ls f doktoru V.Musalı, f ls f doktoru .Bayramov v b. kitab ünashlı ın, n riyyat i inin v redakt nin ayrı-ayrı istiqam tli ri üzr ciddi ara dırmalar aparırlar.

Bakı Dövl t Universitetinin Kitabxanaçılıq-informasiya fakült si beyn lخالq laql r sah sind z ngin t crüb y malikdir. Fakült f aliyy t

ba ladı ı ilk vaxtlardan etibar n SSR -nin nüfuzlu elm, t hsil m rk zl ri il laq l r yaratma a ba lamı v bu laq l r t drisin keyfiyy tni v müt x ssis hazırlı mının s viyy sinin yüks ldilm sin müsbt t t sir göst rmi dir. Fakült nin Moskva Dövl t M d niyy t v nc s n t Universitetinin, Sankt-Peterburq Dövl t M d niyy t v nc s n t Universiteti, Da k nd Dövl t M d niyy t v nc s n t Universiteti, Vilnyüs Dövl t Universiteti, Tbilisi Dövl t Pedaqoji nstitunun Kitabxanaçılıq fakült l ri il sıx elmi laq l ri v m kda lı ı olmu dur. Bu elmi laq l rin yaradılmasında, inki afında böyük rolu v müst sna xidm tl ri olmu aliml r arasında professor Abuz r X l fovun, professor Zöhrab liyevin, professor X lil smayılovun, professor Bayram Allahverdiyevin, dosent Rasim Kazımovun v ba qalarının xüsusi rolu olmu dur.

Kitabxanaçılıq-informasiya fakült si respublika daxilind d müvafiq elm, t hsil v m d niyy t ocaqları il sıx elmi m kda lıq raitind f aliyy t göst rmi dir. Bu baxımdan fakült nin M.F.Axundov adına Milli Kitabxanası, AMEA-nın M rk zi Elmi Kitabxanası, Prezident Kitabxanası v dig r respublika h miyy tli kitabxanalarla laq l ri daim inki af etmi dir. Fakült nin bu laq l ri, respublikamız dövl t müst qilliyini b rpa etdikd n sonra daha da intensivl mi dir.

Bu sah d Az rbaycan Kitabxanaçılar C miyy tinin (prezidenti prof. A.A.X l fovdur) v Az rbaycan Kitabxana inin nki afı Assosiasiyasının (prezidenti prof. X. . smayılovdur) böyük rolu olmu dur. T sis olundu u vaxtdan d rhal sonra h r iki qurum dünyanın bir çox ölk l rind f aliyy t göst r n kitabxana t kilatları, beyn lخالق t kilatlar il sıx i güzar laq l r qurma a ba lamı dır.

Son zamanlar akademik Abel M h rr movun r hb rliyi il universitetd böyük quruculuq i l ri v t hsil islahatının aparılması, universitetin beyn lخالق nüfuzunun artması, maddi-texniki bazasının möhk ml ndirilm si v s. kimi t qdir layiq t dbirl r Kitabxanaçılıq-informasiya fakült sinin kollektivini d yeni nailiyy tl r qazanma a s f rb r edir. Olduqca xo dur ki, rektorlu u dövründ akademik Abel M h rr mov h mi Kitabxanaçılıq-informasiya fakült sin xüsusi qay ı göst rmi , onun inki afı namin konkret mrl r v s r ncamlar imzalamı dır. M s l n, 1999-cu ild m hz onun mri il respublikamızda ilk d f olaraq m kdar elm xadimi, professor Abuz r X l fovun r hb rliyi il Kitabxana ünaslıq kafedrasının n zdind "Kitabxana i inin kompüterl dirilm si" elmi-t dqiqat laboratoriyası yaradılmı , bu laboratoriya BDU Elmi Kitabxanasının kompüterl dirilm sind v elektron kataloqun yaradılmasında çox böyük i l r görmü dür.

Q dirbil n kollektivimiz bu faktı da ehtiramla xatırlayır ki, 2004-cü ild m hz akademik A.M h rr movun mri il informasiya c miyy tinin t l bl ri n z r alınmaqla Kitabxanaçılıq fakült sinin adı d yi diril r k

"Kitapxanaçılıq-informasiya fakültəsi" adlandırılmış, tədris planına kitabxana-informasiya texnologiyasına, kitabxana işinin kompüterləşdirilməsinə, elektron kitabxanaların, elektron kataloqların yaradılmasına və s. dair yeni fənlər daxil edilmiş, eyni zamanda fakültənin qəbul planı sabitləşdirilmiş, maddi-texniki bazası xeyli möhkəmləndirilmişdir.

Informasiya cəmiyyəti rəitində dünyada baş verən qlobal proseslər, informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının həyatın bütün sahələrində, o cümlədən kitabxana işində nüfuzunu təstisi Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin fəaliyyətinə də təsir göstərmişdir. Son zamanlar fakültəmizin tədris və elmi həyatında bir sıra müsbət dəyişikliklər baş vermiş, müəyyən islahatların başlanğıcı qoyulmuşdur. Hər şeydən öncə yeni dekanlıq öz fəaliyyət planını akademik A.M. Həsənovun apardığı islahatlar proqramına uyğunlaşdırmaq üçün tədris prosesinin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə əyləçəlik qurmuşdur. Tədrisdə yeni innovasiyaların tətbiqi, tədrisin informasiya təminatının ödənilməsi, Bolonya prosesinin tələblərinə ciddi məlulunması, biliyin qiymətləndirilməsinin, fəaliyyətinin və dəlilliyinin artırılması, peşə hazırlığının yüksəldilməsi və s. kimi mühüm məsələlər bu istiqamətin tərkib hissəsinə daxildir. Artıq bu sahədə bir sıra konkret irəliləyişlər diqqətçəlbətməkdədir.

Səməslərdən biri fakültənin tədris planlarının və proqramlarının yeniləməsi ilə bəlihdır. İlk növbədə yeni tədris ilində magistratura təhsil pilləsində Bolonya prosesinin tətbiqi ilə bəli olaraq tədris planının dəyişdirilməsinə zərər tutulur. Bununla bəli bir neçə aydır ki, dekan və kafedra müdirləri dövrün və zamanın tələblərinə uyğun yeni fənlərin tədris planına əsələndirilmə kild daxil edilməsi üçün xeyli iş görmüşlər.

İbəttdə, Azərbaycan tədris prosesi dinamik inkişaf etdiyində kitabxana-informasiya fəaliyyətinə informasiya cəmiyyətinin sosial sifətili bə verən yeniliklər bakalavriat tədris planında da dəyişikliklər aparılmasını tələb edir. Artıq dekanlıq və kafedra müdirləri bu istiqamətdə işlərin operativ kild görülməsinə qətil ciddi hazırlıqla işləmələmlər.

Tədrisin texniki baza təminatının yaxşılaşdırılması da gündəlikdə duran vacib problemlərdən dır. Bu ilin sonunadək fakültəmizdə fəaliyyət göstərən tədris laboratoriyalarının müasir kompüter və digər texniki avadanlıqlarla təchiz olunması, fakültədə xüsusi hibrid kitabxananın yaradılıb istifadəyə verilməsi dekanlığın həyata keçirməyi planlaşdırdığı tədbirlərin sırasında dır.

Bu yaxınlarda fakültəmizdə "Kitapxana ünəslıq, bibliografiya ünəslıq və kitab ünəslı m aktual problemləri" adlı elmi seminar yaradılmış, Azərbaycan kitabxana ünəslıq elminin banisi, məkdər elm xadimi, professor A.X. İsoyevun sədrliyi ilə xüsusi təkilat komitəsi fəaliyyət bəlihdır. Respublikamızda analoqu olmayan bu seminarın tezliklə təkilçilərimizdə deyil, beynəlxalq əlmdə nüfuz qazanacağını minliklə söyləməklər.

Bununla yanaşı, artıq fakültün 4 kafedrasında – Kitabxana ünashıq, Bibliografiya ünashıq, Kitabxana resursları v informasiya-axtarı sistemləri, Kitab ünashıq v nriyyat i i kafedralarında mövcud olan elmi seminarların faliyyəti gücləndirilmiş, bu qurumlarda aparılan elmi tədqiqat işlərinin keyfiyyətinin v aktuallığına nəzər alınması üçün konkret tapırıqlar verilmişdir. Bu gün qədr keçirilən elmi seminarlar özünün yüksək səviyyəsi ilə diqqətə layiqdir.

Eyni zamanda Bakı Dövlət Universitetində yeni reyting sisteminin tətbiqi olunması nəzər alınaraq professor-müəllim heyətinin elmi tədqiqat işlərinin nəticələrinin nüfuzlu elmi jurnallarda çap olunması, məqalələrin beynəlxalq konfranslarda iştirak etməsi, fakültə mizd respublika v beynəlxalq miqyaslı elmi konfrans v seminarların keçirilməsi də yaxın gələcəkdə gerçəkləşdirilməsi nəzərdə tutulan vacib məsələlərdir.

Bir vacib məqamı da vurğulamalıyıq ki, dekanlıq fakültə müəllimlərinin peşəviyyəsinin artırılması istiqamətində işlərin görülməsi üçün də müəyyən hazırlıq tədbirləri aparılır. Bu baxımdan fakültənin beynəlxalq əlaqələrinin təmin edilməsi, Türkiyənin, Rusiyanın, İranın təhsil v informasiya müəssisələri ilə təcrübə mübadiləsinin aparılması, qarılıqlı yaradıcılıq əzamiyyətlərinin təşkili, eləcə də yaxın gələcəkdə xarici ölkələrin ali təhsil ocaqları ilə tələb mübadiləsinə nail olunması nəzərdə tutulur.

Son aylarda fakültəmizin sosial-mədəni həyatında canlanma bəzi vermişdir. Müəllim v tələb kollektivinin birgə səyi ilə Azərbaycan xalqının tarixi v ictimai tədarüğünlərinin qeyd edilməsi, xüsusilə 8 Mart - Beynəlxalq Qadınlar Günü, Xocalı soyqırımı, Novruz bayramı, 31 Mart - Azərbaycanlıların soyqırımı v s. kimi günlərə bağlı mədəni-kültür tədbirlərinin keçirilməsi gələcəkdə mənəvi təربiyədə mühüm rol oynayır. Yeri gəlmişkən, Novruz bayramı münasibətilə keçirilən müsabiqədə Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin Bakı Dövlət Universiteti üzrə 2-ci yeri qazanması yeni uğurların bəslənməsinə kimi dəyərləndirilə bilər. Eyni zamanda fakültəm qadınlarının ad günlərinin, yeni kitab təqdimatlarının, qazanılmış nailiyyətlərin qeyd olunması, habelə müxtəlif bilik v idman yarışlarının keçirilməsi də müəllim v tələb həyatına rəng və məna çalarları qatır.

Bu ilin sentyabrında Azərbaycanda yüksək ixtisaslı kitabxanaçı kadrların hazırlanmasının – Bakı Dövlət Universitetində Kitabxanaçılıq öbşinin açılmasının 65, müstəqil Kitabxanaçılıq fakültəsinin yaradılmasının is 50 yaşı tamam olur. Bu illər ərzində fakültəmiz böyük və rəfiəli inkişaf yolu keçmiş, 6 mindən artıq yüksək ixtisaslı-peşəkər kitabxanaçı-informasioloq kadrları hazırlamışdır. Fakültənin hazırladığı kadrlar demək olar ki, respublikamızın bütün kitabxanalarında faliyyət göstərir, kitabxana işinin müasir informasiya cəmiyyətinin tələblərinə səviyyəsinə uyğun yenidən qurulmasında, həlqi kitabxana-informasiya xidmətinin təşkili və yaxından iştirak edir. Bu

dövrü respublikamızda ali kitabxanaçılıq təhsilinin inkişafı sahəsində olduqca böyük uğurlar qazanmasında Kitabxanaçılıq-informasiya fakültetinin yaradıcısı və ilk dekanı professor Abuzər Xəlfovun səmərəli fəaliyyətini xüsusi vurğulamaq lazımdır. Onun xidməti sayəsində yüksək ixtisaslı kitabxanaçılıq-informasioloq kadrların hazırlanması istiqamətində böyük nailiyyətlər qazanılmışdır, bu fakültet kitabxanaçılıq təhsilinin və elminin inkişafına qabaqcıl mərkəzlərdən birini çevrilmişdir.

Prof. Abuzər Xəlfov Azərbaycan kitabxanaçılıq sahəsində ilk namizədlik və doktorluq dissertasiyası müdafiə etmiş, milli kitabxana ünsütlü elmi məktəbin banisi olmuş, özünün ardıcıllarını yetirmişdir.

Fakültetnin yaradıcısı və azaşqalı prof. A.Xəlfov müstəqillik illərində respublikamızın və BDU-nun ictimai həyatında yaxından iştirak etmiş, "Kitabxanaçılıq haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununu hazırlayan işçi qrupunun rəhbəri, "Təhsil Qanunu"nun işçi qrupunun üzvü, Bakı Dövlət Universitetinin Nizamnaməsini hazırlayan komissiyanın üzvü olmuşdur.

Yüksək ixtisaslı kitabxanaçılıq-informasioloq kadrların hazırlanmasında, kitabxana ünsütlü elminin inkişaf etdirilməsində, kitabxana ünsütlü ədəbiyyat sahəsində ilk milli dərəcəli təhsil yaradılmasında xidmətlərini görən prof. A.Xəlfov "Öhrət" ordeni ilə təltif edilmiş, "Azərbaycan Respublikasının mədəniyyət və informasiya işçisi", "Azərbaycan Respublikasının mədəniyyət xadimi" fəxri adlarına layiq görülmüşdür. 2008-ci ildən isə, Prezident təqaüdçüsüdür. 2011-ci ildə prof. A.Xəlfovun 80 illik yubileyi respublika və beynəlxalq miqyasda geniş qeyd edilmiş, bu yubiley bütövlükdə Bakı Dövlət Universitetinin və ölkəmizin mədəniyyət bayramına çevrilmişdir.

Professor A.Xəlfovun uzun illər ərzində yaratdığı nələri bu gün uğurla davam etdirilir. Kitabxanaçılıq-informasiya fakültetinin kollektivi bu nələri daha da inkişaf etdirmək və BDU-da həyata keçirilən təhsil islahatlarına yeni tədris və elmi nailiyyətlərlə cavab vermək üçün öz potensialından daha səmərəli istifadə etməyə cəhd göstərir.

Biz bütün bu nailiyyətləri görürük, eləcə də Kitabxanaçılıq-informasiya fakültetinin daha da inkişaf edib çiçəklənməsi üçün öz qayğı və diqqətini sirgəməyən, kollektivin kadr siyasətinin formalaşdırılmasına və gücləndirilməsinə hərtərəfli kömək göstərən, təhsil islahatlarının uğurla həyata keçirilməsi üçün hər cür rəhbərlik yaradan möhtərəm rektorumuz akademik Abel Məhərrəmovla qəribilən professor-müəllim heyəti və tələbə kollektivi adından ürək-dən minnətdarlıqımızı bildiririk!

Doğma universitetimizin daha da çiçəklənməsi nəminə bu rəhbərlik yolda hər kəs yeni-yeni uğurlar arzulayırıq!

Azad QURBANOV
Bakı Dövlət Universiteti
azadbey@mail.ru

Knyaz ASLAN
Bakı Dövlət Universiteti
knyazaslan@mail.ru

**THE LIBRARY-INFORMATION FACULTY
THE BAKU STATE UNIVERSITY
IN WAYS OF DEVELOPMENT**

Azad QURBANOV
Bakı Dövlət Universiteti
azadbey@mail.ru

Knyaz ASLAN
Bakı Dövlət Universiteti
knyazaslan@mail.ru

Keywords: *Educational of higher library science, the library-information faculty, bibliography, librarianship library science, bibliology*

The article deals with the main directions of the creation and development of higher education libraries in Azerbaijan. It also summarizes the development of materials for science teaching and learning areas of the library and information department of Baku State University.

:

.

()

• • ,

irina.kazimir@mail.ru

:

,

,

,

.

,

-

,

.

«e-Scriptori-

um»:

».

,

,

,

.

-

-

,

,

«

», «

», «

», «

».

90-

XX

, -
 , -
 , XVII – XIX ., -
 , -
 , -
 . -
 2002 . -
 « » -
 » 472- 19 (. « 2002 .).
 2,6 . -
 1986 70
 . : XIII . -
 XX . [3].
 2004 . -
 » 124 22 (. « 2004 .).
 , -
 100 . : (-
 XV-XVIII .), XI – ., -
 XVII-X ., -
 , -
 [4].
 2008 . 21
 2008 . (1345-), -
 , -
 .

1905 ., 120 : -
 , , ,
 [5]. , ,
 : « , -
 - , -
 . , -
 - , -
 , -
 . , -
 »[4].
 2010 . 2010 (
 1/9-58 04.02.2010 «
 2010 ») -
 . . -
 . . -
 « -
 ». -
 255 -
 , , -
 , , -
 , , , , . . .
 . . .
 , **XII-**
 . . .
 . -
 XII-XX (61 777 .), (65918
 .), XIX (400), -
 XVIII-XIX . [6]. -
 , XII . (956). -
 - « » (1704 .), « -
 » (. XIX ., XVII-

XVIII .); (1884–1886
); , 24 , 24 -
(11 , 9 , 1 , 2 -
, -
700 000). -
. -
, ,
: . . , . . , . . ,
. . . , 1804 . -
, :
« » (1817–1823), « » (1816),
« » (1816–1820), « » (1823–1825).
. ,
. ,
. ,
. ,
2009 . , . .
« :
»
(<http://dspace.univer.kharkov.ua/?locale = uk>). -
, , (, -
) [8]. -
, ,
2008
ATIZ Book Snap -
Book Drive Capture Book Drive Editor, -
V- (,
« »). - 120°. ,
(Canon
Powershot G9),
2 . - 500
. ,
, ,

,
 ,
 .
 ,
 .
 -
 , , , .

22 2007 .

-
 [7].

- :
- ;
- « XXI»;
- , - ,
- , ;
- ;
- ;

()
«e-Scriptorium»:
 » (<http://escriptorium.univer.kharkov.ua/?locale=uk>).

, , , , ,
 III IV
 , , , , ,

«e-Scriptorium»:

DSpace 1.7.
320

2012 .

2012 .

– « ».

1. XXI : , 22-25 . 2002 , 2002. – . 4–12.
2. *Old Printed Books* [http \[\]](http://www.rarelib.undp.org.ua/ukr/) . –
3. [] . – : [http: // library. chnu. edu. ua / ? page = /ua/05proekt/04frk](http://library.chnu.edu.ua/?page=ua/05proekt/04frk) . –

4. []. – : <http://www.lib.onu.edu.ua/u/natsnadban/>. –
5. []. – : <http://library.lnu.edu.ua/bibl/> –
6. 2010 / ; []. – [., 2011.] – 85 c.
7. 06-77 10.06.2008 . « » []. – // www.library.univ.kiev.ua/ukr/for_lib/legal.php3. –
8. eKhNUIR: []. – : <http://dspace.univer.kharkov.ua/?locale=uk>. –
9. []. – : <http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/title4.php3>. –

UKRAYNANIN ALİMLİK KİTAPXANALARINDA MÜHAFİZ NİSAN MÜHAFİZİSİ (PROBLEMLER VE ÇÖZÜMLER)

. JURAVLYOVA

V.N. Karazina adına Xarkov Milli Universitetinin

Mükürzi Elmi kitabxanasının direktörü

irina.kazimir@mail.ru

Açar sözlük: kitabxana faliyetleri, milli s r v t, müasir informasiya xidmeti, milli irsin mühafizesi

M qal d Ukraynada f aliyy t göst r n Ali m kt b kitabxanalarının yaranması, f aliyy ti v inki afi tarixi xronoloji qaydada rh edilir. Xüsusil d Xarkov univerasitetinin m rk zi elmi kitabxanası, kitabxana fondunda mühafiz edil n lyazma v nadir çap kitablarının mühafizesi v müasir texnologiyaların t tbiqi il t bli i m s l l ri hat olunub. Bu kitabxana Ukrayna dövl ti t r find n “milli s r v t” statusu almıdır.

**PRESERVATION OF CULTURAL HERITAGE
IN THE LIBRARIES OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE:
PROBLEMS AND THEIR SOLUTION**

I. ZHURAVLEVA

**director of central scientific library (csl) of kharkov national university
karazin, chairman of the section on organization and storage of
information resources nmbk mon youth and sport**

irina.kazimir@mail.ru

Key words: Bibiliotechnoe service, national dostayanie, modern information services, preservation of the national population.

SUMMARY

In the article the basic problems of scientific libraries height in the higher educational establishments of Ukraine for the Conservation of books monument no ny Cove, highlight the activities of the section on organization and storage of informaqi onnyh Resources Research and Methodological Library Commission NMBK MON Youth and Sport . The libraries of universities in Ukraine properra HN unique collections, libraries, universities ever decide to samplle, we preservation and availability of funds. Tel analyzed activities of libraries in this area over the past five years. before becoming a county project of electronic collection of rare books «e-Scriptorium»: rare books for the educational process and scientific research. "

**TÜRKM N STANDA K TAB
V K TABXANA M D N YY T**

KAZIM P.F.

Tarix üzr f ls f doktoru

pkazimi@mail.ru

Türkm n xalqının kitab v kitabxana m d niyy ti q dim tarix malikdir. Bu m d niyy tin inki afının böyük bir hiss si islam m d niyy ti dövrünü hat edir. M qal d Türkm n xalqının kitabçılıq v kitabxanaçılıq i i tarixi inki afda t svir olunur.

Açar sözl r: kitab m d niyy ti, kitabxana m d niyy ti, rqi Türkiistan, Orta Asiya, Kiçik Asiya, Qafqaz arealı, türk xalqları.

Türkm nistan q dim türk yurdudur. Bu razid türk xalqlarının tarixi m skunla ması, köç etm si, iri m d ni m rk zl r yaratması n q dim dövrl rd n diqq ti c lb etmi dir. Çin mü llifi Yustyan eramızdan vv l I minillikd Ürg nc h rinin q dim Künyaurg nc dövl tinin paytaxtı olması v öz dövrün gör kifay t q d r iri iqtisadi v m d ni m rk z olması bar d m lumat verir. bu Reyhan Biruni bu h rd böyük kitabxanaların olması bar d yazır. Ehtimal olunur ki, Avestanın lyazmaları v zoraastrizmin dig r yazılı d bi nümün l ri bu kitabxanalarda saxlanılırdı.

lk r b yürü l ri zamanı Ürg ncin m d ni irsinin bir hiss si da ıldı. Lakin çox ç km d n Xar zmin elmi v m d ni n n l ri yeni islam dini m d niyy tin t sir göst rm y ba layır. VIII srd n ba layaraq Xar zm sivilizasiyasının ümumislam m d niyy ti il qovu ması ba verir. 995-ci ild m rk zl dirilmis Xar zm dövl ti yaradılır, bu is öz növb sind elm v m d ni inki afa t kan verir. N tic d IX-X srl rd Xar zmi nisb si il islam dünyasında çox sayda d biyyat, elm, dövl t xadimi ortaya çıxır.

r b o rafiyaçları I- st xri (850-934), I-M qdisi (946-....) X srd bu razil ri g zmi v insanların elm , maarif ba lı olması haqqında öz s rl rind yazmı lar.

M hur s yyah Yaqut I-H m vi (1179-1229) bir çox ölk l r g zmi , m hur kitabxanalarda t dqiqlar aparmı dı. O, Künyaurg nc h rini Mav - r nn hrin n üstün h ri, h tta Buxara v S m rq ndd n d üstün müs lman m d niyy tinin n ön mli m rk zl rind n biri hesab edir. Tatar yürü l rin q d r elm v d bi mühit inki af edir. Bu inki afı V.V.Bartold da öz t dqiqa- tında t sdiq edir.

Xar zm ah I-M mun 817-ci ild M rv h rind n Ba dada g l rk n özü il Xar zmin nüfuzlu aliml rini d g tirir. Bunlardan biri Türkm nistan

m n li bu C f r M h mm d ibn Musa l-Xar zmidir (850-ci ild v fat etmi dir) ki, o, Ba dad h rind X lif nin yaratmı oldu u “Dar ül-Elm” r h b r t yin edilir. Ömrünün sonuna q d r l-Xar zmi burada f aliyy t göst r mi , riyaziyyat v astronomiyaya dair qiym tli s rl r yaratmı dr.

Ba dad hakimi B ha d-Dövl nin v ziri apur ibn rd irin 991-ci ild t sis etdiyi “Dar ül-Elm” d f aliyy t göst r n bu B kir l-Xar zmi (935-1002) Türkm nistan m n li olmu v uzun müdd t bu elm mü ssis sinin kitabxanasına r hb rlik etmi dir.

Ba dad h rind bir çox alim v zad ganlar özl ri d böyük kitabxanalar yaratmı lar. Bel xsl rd n biri d M h mm d ibn M nsur l-Xar zmi olmu dur. O, 1066-ci ild Ba dadda “X zin t ül-Kütüb” adlı kitabxana yaratmı dı. Onun n zdind m dr s nin kitabxananın z ngin fondundan istifad imkanları yaradırdı v h min kitabxana islam alimi imam bu H nifin (699-767) m zarının yaxınlı ında yerl diyin gör oxucularının da sayı kifay t q d r çox olmu du.

“Dar ül-Elm” adlanan Akademiyalar t dric n islam dünyasının müxt lif iri h rl rind yaradılma a ba lanır. Türkm nistan razisind 1000-ci ild Künyaurg nc h rind dövrünün böyük xeyriyy çisi Xar zm ah Abu-l-Abbas M mun ibn M mun (1004-1074) t r find n yaradılır. Bu akademiya Qahir d VI Fatimi x lif sinin yaratmı oldu u akademiya dan 5 il v v l yaradılmı v Orta Asiya razisind ilk d f m hz burada yaradılmı dır ki, bu da Künyaurg nc h rinin bu dövrd son d r c h miyy tli bir elm v m d ni m rk z oldu unu ifad edir.

S.P.Tolstov hesab edir ki, X srd Xar zm ah bu Said hm d ibn Muhamm d dövründ Künyaurg ncd riyaziyyat v astronomiya sah sind mük mm l bir m kt b formalamı v bu m kt b Ba dad akademiyalarının yaradılmasında da mühüm rol oynadı.

XX srin 30-40-cı ill rind Türkm nistan razisind uzunmüdd tli arxeoloji qazıntılar apararı S.P.Tolstov (1907-1976) iddia edir ki, bu razid islama q d rki elmin v m d niyy tin qalıqları yox edilmi dir. Lakin arxitektura texnologiyalarına d qıqlıkl riay t etm k, Biruni dövrünün t qvimi, astronomiya terminl rinin d qıqlıyi, Torpaqqalada t bii v mineral r ngl rin t tbiqi, ü emalı sübut edir ki, bütün bunlar h nd s nin, triqometriyanın, astronomiyanın, topoqrafiyanın, kimyanın, mineralogiyanın inki afı olmadan mümkün ola bilm zdi.

1010-cu ild Xar zm ah II M mun bu Reyhan Birunini Künyaurg ncd yaradılmı Akademiyaya d v t edir. Bir sıra dig r dövrünün nüfuzlu aliml ri il birlikd Biruni h yatının böyük bir hiss sini bu akademiya da f aliyy t göst r r k keçirir. 1017-ci il , y ni Mahmud Q zn vinin i alına q d r Biruni Künyaurg nc h rind ya ayır v Xar zm ah dövl tinin nüfuzlu xsl rind n birin çevrilir.

Tdqıatçılar t ssüfl qeyd edirl r ki, Künyaurg necd ki II M mun akademiyası kitabxanasının kitab fondu haqqında d qıq m lumat qorunub saxlanılmamıdır. Lakin ehtimal olunur ki, bu Reyhan Biruni v bn Sina kimi görk mli aliml rin f aliyy t göst rdiyi akademiyanın kitabxanasında yerli aliml rl yana ı, islam dünyasının elmi m nb l ri d mövcud olmu dur. Bel ki, q rb istiqam tind Rey h rind n (indiki Tehran) o t r f getm mi Biruni, Ba dad v B sr aliml rinin s rl ri il tanı olmu v onlar haqqında fikirl rini öz s rl rind qeyd etmi dir.

1017-ci ild Künyaurg nec h rinin Q zn vil rin hakimiyy ti altına keçm si il bir çox aliml r islam dünyasının müxt lif elm v m d ni m rk z- l rin da ıldılar v bununla da bu Reyhan Biruni Q zn h rin köçm li oldu. Kitabxana fondunun da bir hiss sinin oraya aparılması ehtimal olunur.

Mo olların yürü ün q d r akademiyanın f aliyy tını davam etdirm si haqqında da ehtimallar mövcuddur. Bel bir r vay t yaranmıdır ki, “Künya-urg nec dü m n hücumu zamanı toplanıb Allaha dua edirl r ki, “Dar ül-Elm- d ” olan aliml r dü m nl rl üz-üz g lm sinl r! Bu zaman möcüz ba verir. Qırxmolla t p sind ki saray çevrilir v oradakı aliml r yerin için batırlar. Dü m nl r h ri i al ed nd n sonra insanları toplayıb soru urlar ki, burada bir saray var idi v biz onu z bt etm liydik, o nec oldu? Cavab verirl r ki, burada saray olmayıb, biz buranı s pin üçün hazırlamı ıq. Dü m nl r inanaraq oradan gedirl r. Aliml r is h l d sa dırlar. Cüm günl ri ibad td n sonra Qırxmolla t p sin g l rsizs , onların s sini e id bil rsiz”.

Bu r vay td Türkm nistanın h l min il bundan vv l yaradılmı akademiyasında ya amı v il mi aliml r böyük hörm t v ehtiramın ifad si görünür.

Xar zm ahların IV sülal sinin nümay nd si l d d in Teke ibn l-Ars- lan dövrünün elmi, xeyriyy çi v m d niyy tin himay çisi olmu dur. Ba dad x lif si Müst qsirin m hur Ba dad kitabxanasının müdiri tarixçi Tac d d in ibn ndab ibn as-Sayı (1275-ci ild v fat edib) “Cami l-müxt s r” kitabında l d d in Teke haqqında yazır: O, Xar zmd (Künyaurg necd) H nifi t riq ti üçün m dr s açdı v onun n zdind z ngin bir kitabxana t sis etdi. Onun ixtiyarında Xar zm, Xorasan, Rey v l Çabalın dig r yal tl ri var idi. Teke 1200-ci ild v fat edir v onun o lu Qütb d d in M h mm d atasını m dr s - nin n zdind sa lı ında tikdirm i oldu u m qb r d d fn edir.

Xar m ahlar S lcuqil rin M rv h rind yaratmı oldu u z ngin kitab- xanalardan x b rdar idil r v h min n n l ri Ürg necd d ya adır, kitabxa- nalarının fondunu daim z nginl dirirdil r. l d d in Teke kitabxanasında t d- qıqat aparın F xyoxin bu Abdulla M h mm d ibn Öm r r-Razi (1210-cu ild v fat edib) Cami al-Ülum” kitabını m hz burada tamamlamı dı.

Xar zm ah Teke görk mli dövl t xadimi Nizam l-Mülkün o lu M - sud ibn lini saraya ça ırdı v sonralar onu Xar zm ahın v ziri t yin etdi.

mam ixab ddi bu Seyid mran l-Xibaki Künyaurg nc türkm nl -rinin XII srin sonu XIII srin vv l rind görk mli dövl t xadimi idi. O, Xar zm ah M h mm din (1200-....) m sl h tçisi olmu , bn l-Asir, Cebeyni, Z k riyy Q zvininin verdiyi m lumata gör “dinin v dövl tin sütunu” idi.

mam ixab ddi nin yaratmı oldu u z ngin kitabxana h l öz dövründ öhr t tapmı dı. Xar zm ahın a ır zamanlarında mam ixab ddi köç etm k m cburiyy tind qalmı v öz kitabxanasını özü il aparmı dır. Bu da biz onun kitabxanalarına n q d r ba lı bir xsiyy t oldu unu göst rir. Mo ol yürü l ri zamanı mam ixab ddi v o lu Tac ddi öldürülür v kitabxana qar t edilir. Bu kitabxananın aqib ti haqqında sonraki tarixi dövrd m lumat verilmir. Türkm n xalqı bel tarixi xsiyy tl ri milli yadda ında daim qorumu v ehtiram etmi di. A kabad h rinin c nub-q rbind ixab ddi l-Xib ki v onun o lu Tac ddi için h l XIV srd M qb r yaratmı v onun xidm tl ri unudulmamı dır.

M lum oldu u kimi, Künyaurg nc h rind X-XII srl rd çox sayda m dr s l r f aliyy t göst rirdi ki, onların da n zdind kitabxanaların f aliyy t göst rm si übh siz idi. Türkm n xalqının elm v m d ni tarixind bu h rin müst sna rolu olmu dur. T sadüfi deyil ki, 2005-ci ild UNESKO Künyaurg nc h rini dünya m d ni irs siyahısına daxil etmi dir.

Türkm nistan razisind dövl tçilik, elm, t hsil v m d ni inki afın ümumi m nz r si göst rir ki, kitabxanalar dig r islam m d niyy ti areallarında oldu u kimi sas n üç istiqam td yaradılır v f aliyy t göst rirdi: saray kitabxanaları; m scid v m dr s kitabxanaları v el c d xsi kitabxanalar.

Kitab m hsulunun yaranması, texniki v b dii t rtıbatı, iri kitabxanaların strukturu da islam m d niyy ti ölk l ri il uy un kild qurulurdu. Kitab m hsulu repertuarı r b v fars dili il yana ı, türk dilli d bi v elmi nümun l r t kil edirdi.

S lcuqlar v Xar zm ahlar dövründ , XI-XIII srl r arasında müasir Türkm nistanın razisind m d ni-maarif i i yüks k inki af edirdi. M scidl r, m qb r l r, m dr s l rin n zdind kitabxanaların yaradılması haqqında m nb l rd m lumat verilir. Ürg nc h ri il yana ı, M rv h ri d m d ni-maarif m rk zi statusunu da ıyr. M lumdur ki, bu dövrd M rv h rind 10 ictimai kitabxana f aliyy t göst rirdi.

Türkm n t dqiqaçları bel hesab edir ki, Mo ol v mir Teymur yürü l ri s b b oldu ki, “Teke”, “Sa...”, “Yomut”, “Ersari”, “K klai”, “A li”, “Çovdar” v dig r Türkm n tayfaları Türkiy , Qafqaz, Suriya, rak, ran razil rin köç etmi l r. Bunlardan A qoyunlu v Qaraqoyunlu tayfaları Az rbaycan v Anadolu razisind m skunla mı dı. rto rul Qazinin (1188-1281) r hb rliyi il 400 ail d n ibar t Kayju tayfası Türkiy razisin köç etmi v g l c kd Osman Qazinin (1299) ail si olmu , Osmanlı imperiyasının sasını da burada qoymu lar.

1510-cu ild ah smayıl M rv h rini i al etdikd n sonra eybani xanı m lub edir. Bu zaman Türkm n l r özb kl rl birl r k S f vil r mü-qavim t etmi v onların “qalıcı” olma ına imkan verm mi l r. M lumdur ki, ah smayıl Az rbaycana bu yürü d n m hur kitabçı s n tkarlarla yana ı xeyli qiym tli lyazma kitabı g tirmi di.

Türkm n t dqıqatçıları 1736-cı ild f ar tayfasının ba çısı Nadir ahın da türkm n m n li oldu unu ifad etmi v onun ran razisind hakimiyy ti l aldıqdan sonra u urlu yürü l rini qeyd etmi l r. El c d türkm n xalqını büyük vergil rl incitdiyini d yazırlar.

XIX sr Türkm n xalqının müxt lif müharib l r iç risind olması, daxili v xarici hücumlara m ruz qalması ölk nin t n zzülünü s ciyy l ndirirdi. Bu t n zzüld n istifad ed n Rusiya 1869-cu ild “Qırmızı su” limanını (indiki Türkm nba ı) i al etdi v orada qo un hiss l rini artırma a ba ladı. 1881-ci ild Rusiya orduları A xabada daxil oldular.

XIX srin II yarısı v XX srin vv ll ri Türkm nistan razisind mü-r kk b siyasi, m d ni prosesl r ba verirdi. Bir t r fd n rus aliml ri bu razil ri öyr nm k üçün arxioloji v etnoqrafik t dqıqatlar aparır, dig r t r fd n m rk zi Rusiya hakimiyy ti razinin etnik t rkibini d yi dirm k m qs di il xalqların köçürülm sini h yata keçirirdil r. Bu siyas t 1916-cı ild xalqın ümumi üsyanına s b b oldu. Dövrün kitab m hsulu zad gan v hakiml rin lind toplanırdı. Dünya s viyy li m dr s v akademiya da ıdır v qar t olunur, milli irsin da ıyıcısı olaraq is yalınz milli ziyalılar çixı edirdil r.

Sovet hakimiyy tinin yaranması il milli m d ni v elmi irsin toplanması, mühafiz si v t bli i asanlıqla qaydaya salınmadı. Bu istiqam td i l ri h yata keçirm k üçün onillikl r keçdi.

1941-ci ilin mart ayının 26-da SSR EA-nın Türkm nistan filialının kitabxanası t sis edildi. 1957-ci ild bu kitabxanaya elmi mü ssis statusu verildi. Bu kitabxana r b, latin v kiril qrafikalı il yazılmı v çap olunmu elmi d biyyatın komplektl dirilm sini h yata keçir r k, h m Sovet hakimiyy tind n vv l, h m d sonralar çap olunmu elmi kitab m hsulunun m rk zin çevrildi v Türkm nistan razisind bütün elmi mü ssis l r v t hsil mü ssis l rin bütün elm sah l ri üzr xidm t göst rm y ba ladı.

M rk zi elmi kitabxana kitabxana ünashq, biblioqrafiya ünashq v kitab ünashq sah sind Türkm nistanın sah vi t dqıqat m rk zidir v elmi m kda larının indiy q d r rus, ingilis, türk v fars dill rind 200-d n artıq elmi m qal l ri müxt lif elmi d rgil rd çapdan çixmı dır.

Kitabxananın fondunda Türkm n akademikl rinin xsi kitabxana v arxivl ri mühafiz edilir. 1968-ci ild n is kitabxana “Türkm n aliml ri” adlı biblioqrafik göst ricil r çap etdirm y ba lanmı dır ki, bu gün g d r onun q d r 36 buraxılı ı i iq üzü görmü dür.

Kitabxanada 11 öb v 2 yarım öb f aliyy t göst rir: Komplektl dirm öb si; Xarici d biyyat öb si; Elmi-bibliografya öb si; Elmi sisteml dirm öb si; Xidm t öb si; Soraq-bibliografya öb si; Nadir nüsx l r fondu; Kitabsaxlayıcı öb ; Depozitar öb ; Kompüterl dirm öb si; Mübadil -rezerv fondu; F rdi abonoment.

Kitabxananın hesabatlarından m lum olur ki, 2006-cı ilin iyun ayının 1-n olan m lumata gör kitabxananın fondu 1343 min nüsx olmu dur (1).

Sovet imperiyasının da ılması il Türkm nistan öz müst qilliyini b rpa etdi v müst qil milli siyas t yürütm y baladı. 1995-ci ilin dekabrın 12-d BMT-d Türkm nistanın bit r f dövl t kimi tanınması, ilk prezident S f rmu-rad Niyazovun milli m d ni irs baxı ları türkm n xalqının son 20 ild tale-yind mühüm rol oynadı. M s l n, S.Niyazov operanın, baletin, kinoteatrların, sirkin milli mintalitet uy un g lm diyin gör f aliyy tinin qada an edilm si, yal tl rd kitabxanaların ba lanması kimi t dbirl rin müt x ssisl r rh verm y ç tinlik ç kirl r.

Türkm nistanın yeni prezidenti Qurbanqulu Berdumuh mm dov yeni islahatların h yata keçirilm si z rur tini ifad etmi , bu islahatlar kontekstind inc s n t m kt bl ri, m d niyy t evl ri il yana ı, 140 kitabxananın da f aliyy tinin b rpa edilm si n z rd tutulmu dur. Türkm nistanda “Qalkımı ” adı il t sis edilmi kitab m rk zi kitabxana fondlarının komplektl dirilm si v yeni yaradılan kitabxanaların ilkin fondunun yaradılması i ini öz üz rin götürmü dü.

Kitabxana fondlarının uzun müdd t sistemli komplektl dirm y m ruz qalması n tic sind fondların köhn lm si, yeni d biyyatın daxil olmaması, kitabxanaların xidm t i ind d özünü göst rir. Kitabxanaçılarn etiraf etdiyi kimi Ali m kt b mü lliml rinin xsi v saiti hesabına çap olunan kiçik h cmlit dris dair metodiki kitabçalar oxucular t r find n n çox sor u edil nlrdir.

Rusdilli m nb l rd qeyd olunur ki, kitabxana fondlarına daxil olacaq kitab m hsulunun h l d senzurdan keçm si n n si Türkm nistanda t tbiq olunmaqdadır.

Kitabxanaçı kadrların hazırlanması il laq dar h l d Türkm nistanda ali ixtisas t hsili mövcud deyil.

Müasir Türkm nistanın kitabxana xidm tinin t kilind v kitab s rv tinin toplanıb sisteml dirilm sind S.Niyazov adına (Türkm nba ı) Türkm nistan Milli Kitabxanası da mühüm h miyy t da ımıdır. 2011-ci ilin iyununa olan m lumata gör bu kitabxananın fondunda, 5530 min nüsx kitab mövcuddur. Milli Kitabxananın h yata keçirdiyi mühüm t dbirl rd n biri kimi AB -ın Türkm nistandakı s firliyi il birlikd XVI-XIX srl r aid 50-min nüsx lyazma kitabının konservasiyası olmu dur.

Son ill r elmi d biyyatın mövcud olan bo lu unu xaricd n daxil olan müxt lif dill rd elmi d biyyat hesabına v referativ jurnallar vasit si il doldurmaq sah sind konkret i l r görülür.

2000-ci ilin iyun ayının 15-d Türkm nistan m clisi “Kitabxanalar v kitabxana i i” haqqında Türkm nistanın qanununu q bul edir. 31 madd d n ibar t bu qanun ölk d kitabxanaların v kitabxana b k l rinin hüquqi statusunu v qar ısında duran v zif l ri mü yy nl dirir. 31 madd d n ibar t bu qanun kitabxana, kitabxana i i, bu sah d milli siyas t, kitabxana i inin dövl t idar etm si v dig r m s l l rin t rifini ifad edir. Bu qanundan Özb kistanda, Qazaxıstanda, el c d Az rbaycanda q bul olunmu müvafiq qanunların müqayis li analizi bir sıra uy un g l n v bir sıra f rqli yana maların mövcud oldu unu ortaya çıxarır.

Bakı Dövl t Universitetinin Kitabxana ünashq kafedrasının müdiri prof. A.A.X l fovun r hb rliyi altında “Türk xalqlarının kitab v kitabxana m d niyy ti” mövzusunda geni t dqi qat aparmaq m qs di il i çi qrup yaradılmı dır. Türk xalqlarının kitab v kitabxana m d niyy tini qar ılıqlı tarixi laq d öyr nm k, t crüb d n n tic l r çıxarmaq v müasir integrasiya prosesin yaradıcı töhv l r verm k baxımından qeyd olunan layih h miyy tlidir v bu istiqam td i çi qrupuna u urlar arzulayırıq.

D B YYAT

1. *X l fov A. Az rbaycanda kitabxana i inin tarixi. I cild. Bakı, 2001.*
2. *A. (<http://turkmenhistory.blogstop.com>)*
3. *[www/shirali.narod.ru](http://www.shirali.narod.ru)*
4. *http://science.gov.tm/helping_orgs/central_scilibrary/*
5. *<http://centralasianline.com/cacoon/caii/xhtml/ru>*
6. *Kazımi P. S f vil r dövriünd Az rbaycanda kitabxana i i. Bakı, 2009.*
7. *Kazımi P. Türk xalqlarının kitab v kitabxana m d niyy tind lü tçilik n n l ri. Kitabxana ünashq v informasiya, 2010.*
8. *Kazımi P. Türk xalqlarının kitab v kitabxana m d niyy tind dastan v satirl r. Kitabxana ünashq v informasiya, 2011.*

MANUSCRIPT BOOK OF THE TURK PEOPLE
AND HIS SPREAD AREAL

P.F.KAZIMI

Philosophy doctor of history

Key words: Book culture, library culture, Eastern Turkistan, Middle Asia, Little Asia, Caucasian areal, Turk people.

Investigation defines traditions of manuscript book of the Turk people, their spread areals. Culture of general sides of the culture of Islam period, book repertoire of the time and library is generalized.

• •

• • • • •

RESPUBLKA ELM -TEXN K K TABXANALARINDA
MÜT XX S SL R K TABXANA- NFORMAS YA
X DM T N NT K L

M. .M MM DOV

pedaqogika üzr f ls f doktoru, dosent
Bakı Dövl t Universiteti
m.mehman li@mail.ru

Açar sözl r: kitabxana-informasiya xidm ti, elmi-texniki kitabxanalar, müasir informasiya c miyy ti

Az rbaycanın kitabxana sisteminin iri bir b k sini t kil ed n texniki kitabxanaların inki af tarixi respublikamızın neft s navesinin inki afı il ba lı olmu dur. Bu kitabxanalar respublika dövl t elmi v texniki informasiya sisteminin t rkib hiss si olmaqla yana ı, h mçinin m nsub oldu u v xidm t etdiyi s naye sah l rinin, idar v mü ssis l rin ayrılmaz bir hiss sini t kil edir. Ölk mizd texniki kitabxanaların planlı v m qs dyönlü kild t kili XX srin 20-ci ill rinin ikinci yarısından sonra v 30-50-ci ill rd ba lamıdır. O dövrd ölk s navesin ümumi r hb rliyi h yata keçir n Ali Xalq T s rrüfatı urası s navenin müxl lif sah l rind çalı an f hl v müh ndis-texniki i çil rin pe v ixtisas s viyy l rinin artırılması üçün texniki kitabxanaların açılmasını m qs d uy un hesab etmi dir. Hazırda bu kitabxanalar respublikamızda f alliyy t göst r n texniki kitabxanaların öz yini t kil edir.

Az rbaycan öz müst qilliyini b rpa etdikd n sonra ölk mizd kitabxana i inin inki af konsepsiyası i l nmi , kitabxa i i haqqında qanun q bul edilmi v dig r normativ s n dl r i l nmi dir. Respublikamızda texniki kitabxanalar sas n s naye sah l rind t msil edilir v onların sas informasiya ehtiyatları kimi f aliyy t göst rirl r. 1987-ci il m lumatına gör respublikamızda 832 elmi-texniki v xüsusi kitabxana f alliyy t göst rmi dir. Hazırda onların yarısından çoxu ba lanmı v ya l v edilmi dir. Bu b k d metodiki t minatı h yata keçir n Respublika Elmi Texniki Kitabxanası t r find n 1990-cı ild buraxılmı göst ricid 150-y q d r texniki kitabxana haqqında m lumat verilmidir. H min göst riciy gör , 1990-cı ild respublikamızın s naye mü ssis l rind 77 texniki kitabxana f alliyy t göst rmi dir. 2007-ci ild Az rbaycan Respublikası M d niyy t v Turizm Nazirliyi “Az rbaycan kitabxanaları XXI srin informasiya m kanında” adlı m cmu sind 29 texniki kitabxana haqqında m lumat vermi dir. Bu kitabxanaların ks riyy ti Az rbaycan Respublikasının Dövl t Neft irk tind c ml nmi dir.

Respublika texniki kitabxanalar b k l ri a a ıdaki kimidir:

1. Çoxsah li v ixtisasla dırılmı respublika h miyy tli kitabxana m rk zi: Respublika Elmi Texniki Kitabxanası, onun filialları olan Respublika Patent fondu v Respublika Standartlar fondunun kitabxanaları.

2. Çoxsah li Muxtar Respublika Kitabxana m rk zi. MR-in Elmi texniki kitabxanası.

3. stehsalat v elmi istehsalat birlikl rinin dayaq elmi kitabxanaları.

4. stehsalat mü ssis l rinin, konstruktür bürolarının v layih t kilatlarının elmi texniki kitabxanaları.

Az rbaycanda vahid kitabxana sisteminin ayrıca bir b k si kimi formala an texniki kitabxanaların sosial funksiyaları v v zif l ri ölk d ged n demokratik c miyy t quruculu u v zif l rin v t l bl rin uy un formala mı dır. Texniki kitabxanaların qar ısında qoyulmu v zif l r, onların i forması, qurulu u v metodlarını mü yy nl dirmi dir. Ölk nin t s rrüfat sisteminde çalı an i çil r kitabxana-informasiya xidm tinin t kili mühüm rol oynayır. “Texnika” adı altında o kitabxanalar ba a dü ülür ki, s naye mü ssis l ri, idar i çil rinin pe -informasiya t l batını öd m k üçün yaradılır.

Texniki kirabxanaların f rql ndirici xüsusiyy t l ri bel dir:

1. Texniki kitabxanalar konkret olaraq bu v ya dig r idar v mü ssis l rin kollektivl rin xidm t göst rir. Texniki kitabxanaların f aliyy ti konkretidir, operativ istehsalat-informasiya xidm ti göst rirl r.

2. Onların f aliyy ti m k kollektivl rinin ixtisas-pe t l batlarının öd nilm si üzr istiqam t l nmi dir. Texniki kitabxanaların f aliyy ti yeni c -miyy t quruculu unda aktual m s l l rin h llind aktual m s l hesab edilir.

3. Texniki kitabxanalar xidm t etdikl ri mü ssis l rin f aliyy tind mühüm rol oynayır. m k bölgüsü yaranır: birincisi qabaqcıl elmi-texniki nailiyy t l r istehsalata t tbiq olunur, ikincisi, lazım olan informasiyaları toplayıb mü ssis i çil rinin diqq tin çatdırır, münt z m olaraq yenilikl rl i çil ri t min edir. Lakin, sonradan m lum olmu dur ki, heç d xarici ölk l rd kitabxana i inin v ziyy ti b zi Sovet kitabxana ünalarının qeyd etdiyi kimi acınacaqlı v ziyy td olmamı dır. Qeyd edilm lidir ki, dig r kitabxanalardan f rqli olaraq, texniki kitabxanaların i ind oxucuların m d ni-texniki s viyy sinin yüks ldilm si v zif si mühüm yer tutur.

“M d ni-texniki s viyy ” anlayı ma, pe biliyi v istehsalat t crüb -sind n ba qa elmi dünyagörü ünün formala ması, ictimai-siyasi hazırlıq, ümümi m d ni s viyy nin yüks lm si, estetik baxı ların inki afi v s. d aid dir. Bununla laq dar texniki kitabxanaların sas funksiyaları a a ıdaki kimi mü yy n edilmi dir:

– *informasiya funksiyası* ondan ibar tdir ki, istehsalçıların müxt lif istiqam tli informasiya t l batını v sor ularını öd yir, onların pe ixtisaslarının yerin yetirilm sin köm klik göst rir;

– *t hsil funksiyası* onunla xarakteriz olunur ki, s naye i çil rinin ümumm d ni dünyagörü ünün geni l nm si, xalq t s rrüfatı müt x ssi- l rinin v geni z hm tke kütl l rin fasil siz t hsilin yardım göst rilm si, f hl l rin pe hazırlı ında müh ndis-texnik i çil rin , ali v k nd orta ixtisas m kt bl rin xidm t göst rm k;

– elm v istehsalat funksiyası, elmi-texniki yenilikl rin s nayed geni t tbiqin nail olmaq üçün elm v texnikanın n son yenilikl rini ks etdir n d biyyat v informasiya il s naye i çil rinin v müt x ssi- l rinin t l batı- nın tam v operativ öd nilm si il mü yy nl mi dir. Yeni texnika v qabaqcıl texnologiya haqqında d biyyat t bli i texniki kitabxanaların diqq t m rk zind dir. M hz bel d biyyatın t bli ind texniki kitabxanaların sas ictimai funksiyası – istehsalat funksiyası mü yy n edilir.

Texniki kitabxanaların f aliyy tinin sası olan yuxarıda göst ril n istiqam t l r vaxtil böyük mübahis l r s b b olmu v bir sıra n z riyy l r v “mübariz l r” d inki af etmi dir. Onlardan *birincisi* texniki kitabxanaların bütün i inin yalnız informasiya v zif l rin tabe olmasına t r fdar idi; *ikinci* n z riyy texniki kitabxanaların yalnız s nayed çalı an yüks kixtisaslı kadr- lara xidm t etm sind n ibar t idi; *üçüncü n z riyy* is texniki kitabxana fondlarının yalnız texniki d biyyat il t chiz edilm sini t l b edirdi; *dördüncü* texniki kitabxanaların yerli h mkarlar ittifaqı kitabxanaları il birl m sini t klif etmi l r.

Respublikamızın elmi-texniki kitabxanalarında oxucuların ks riyy tini müh ndis-texniki i çil r t kil edir. Qapalı xarakter da ıyan bu kitabxanalarda kitabxana-informasiya v soraq-informasiya xidm ti f rql ndirilir v formaca f rdi v kütl vi xidm t növl rin bölünür. Dig r kitabxanalar kimi ETK-larda da xidm tin m xsusi profili vardır. Burada sas profil laq dar idar v ya mü ssi- nin müt x ssi- v f hl l rin elmi-texniki informasiyaya t l bl rinin v sor ularının operativ kild öd nilm sind n ibar tdir.

D B YYAT

1. *Kitabxana i i haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu* // "Azərbaycan" q zeti, 1999, 14 mart.

2. *X l fov A.A. Kitabxana ünəslı a giri : D rslık. 3 hiss d . I hiss . – Bakı, 2003, 314 s.*

3. *Kazımov R. Bazar iqtisadiyyatı v kitabxanalar: D rs v saiti. Bakı, 1996, 32 s.*

4. *Kazımov R. Kitabxana i inin iqtisadiyyatı: D rs v saiti. Bakı, 2004, 87 s.*

LIBRARY AND INFORMATION SERVICES PERSONNEL IN
SCIENTIFIC AND TECHNICAL LIBRARY OF THE REPUBLIC

M.A.MAMMADOV

SUMMARY

Keywords: library-information service, technical libraries, technical library networks

The organization of library-information service for specialists in scientific and technical libraries. The modern condition of condition of technical libraries and the functioning of technical libraries in various ministries has been informed and their numbers have been identified in the scientific article. Moreover, the technical library networks have been informed, there functions and areas of activity have been indicated in the article as well.

QAZAXISTANDA K TABXANA N N
SAS NK AF M RH L L R**P.KAZIM***tarix üzr f ls f doktoru
pkazimi@mail.ru***N.HÜSEYNOVA***BDU-nun Kitabxana ünashq
kafedrasının magisti
nubar.huseynova@mail.ru*

Açar sözl ri: Qazaxıstan kitabxanaları, müasir kitabxana xidm ti, milli kitabxana, elektron resurslar

Qazaxıstan Respublikasının kitab v kitabxana m d niyy ti Orta Asiya xalqlarının ümumi m d ni irsi kontekstind ara dırılır. Qazax xalqının kitab v kitabxana m d niyy tinin inki af m rh l l ri xülas klind ifad edilir.

Müasir dövrd h r bir dövl tin intellektual s viyy sini xarakteriz ed n n sas m rk zl rd n biri onun informasiya resurslarını toplayıb, mühafiz ed n v s m r li istifad sini t kil ed n milli kitabxana sistemidir. Professor A.A. X l fovun yazdı ı kimi “Dünyanın qabaqcıl ölk l rind h l XVII srd meydana g lib, formala an milli kitabxanalar sonrakı srl rd daha da t kmill mi , “dövl t kitabsaxlayıcısı”, milli d biyyatı qoruyub saxlayan, m d niyy tin qızıl fondunu yaradan bir mü ssis kimi m hurla mıdır” (2, 12-14).

Türk xalqlarının h r birinin ayrı-ayrılıqda z ngin q dim kitab m d ni irsi mövcuddur. Türk dövl tl ri iç risind z ngin kitab m d niyy til f rql n n dövl tl rd n biri d Qazaxıstan dövl tidir.

Qazaxıstan r smi adı il Qazaxıstan dövl ti Orta Asiya v Q rbi Avropada müst qil bir dövl t kimi tanınır. 2717000 km² razisi il dünyanın n böyük IX ölk si sayılan Qazaxıstan dövl ti h mçinin müs lman ölk l ri v türk dövl tl ri baxımından da n böyük v t bii qaynaqlarla z ngin olan ölk hesab edilir.

Qazaxıstanın uzun müdd t t sir altında olmasının n tic si olaraq onun m d niyy tinin inki afına öz m nfi t sirini göst rdi. Lakin SSR da ıldıqdan sonra bu xalqın m d ni h yatının bütün sah l rind böyük inki af ba verdi. Bu inki af SSR t rkibind n çıxmı Qazaxıstanda kitabxanaların sayının durmadan artması, beyn l xalq informasiya sisteml ri il laq l rin möhk ml nm sini, kitabxana i inin n z ri probleml rinin hazırlanmasını t l b

edirdi. Bu t l batı öd m k üçün dünya kitabxana ünashlıq praktikasına saslanmaq v dig r dövl tl r integrasiya etm k lazım g ldi.

Qazaxıstan Türk dövl tl ri iç risind kitab v kitabxana m d niyy ti, ümimiyy tl kitabxana i i sah sind ki inki af s viyy sin gör f rql n n dövl tl rd n biri olmu dur. Burada f aliyy t göst r n kitabxanalar öz f aliyy tl rin , sas n XIX srd n ba layıb. Uralksıda, Ust – Kamenqorstda, Pavlodarda, Çimk ntd yaradılmı ilk kitabxanalar halinin bilik v m d niyy t m nb l rin çevrilmi di (6, 449).

1871-ci ild Ural kütl vi kitabxanası yaradıldı. Bu kitabxanada Ural sakinl rin pulsuz oxu zalından istifad v pullu ev kitab verm k xidm ti göst rilirdi.

1883-cü ild Semipalatenskd ümumi kitabxananın sası qoyulur. 1896-cı ild d Ust-Kamenqorstda kitabxana yaradılır. 90-cı ill rd h mçinin Karkaralinski d , Zaysanid , rgizid ümumi kitabxanalar f aliyy t göst rirdi. Pavladors h rinin kütl vi kitabxanasının illik uçotu is 1892-ci ild aparılmı dır (4, 450).

Bir neç k nd v q s b l rd d xalq kitabxanaları yaradılmı dır. Kustanda v Aktubinskd pullu v pulsuz kitabxanalar f aliyy t göst rirdi. 1922-ci il m lumatına sas n respublika razisind müxt lif növ v tipd olan 662 kitabxana f aliyy t göst rirdi.

1929-cu ilin yayında bütün Sovet m kanında oldu u Qazaxıstanda da “kitabxana yürü ü” t kil edildi. Bunun n tic si olaraq 100 kütl vi kitabxana açılmı dı. 1934-cü il m lumatında is burada 1049 kitabxananın f aliyy t göst rm si ks olunmu dur.

60-cı ill rd respublika razisind elmi-texniki kitabxana t kil olunur. 80-cı ill rd olan m lumatlara sas n kitabxanada çalı an elmi i çil rin sayı 970- çatmı dır.

90-cı ill rin sonunda respublikada 21 min kitabxana f aliyy t göst rirdi. Bunlardan 19 elmi texniki, 82 tibb, 62 universitet, 22 akademiya, 8 pedaqoji, 17 min m kt b kitabxanasını göst rm k olar (1, 6).

1932-ci ild SSR EA-nın Qazaxıstan bazası, 1938-ci ild onun sasında SSR EA-nın Qazaxıstan filialı yaradıldı. 1942-ci ild is Qazaxıstan SSR EA-nın elmi t dqiqtat mü ssis si Alma – Atada t kil olundu. Bu mü ssis Qazaxıstanda f aliyy t göst r n elmi t dqiqtat mü ssis l ri üçün metodik m rk z rolunu oynayırdı.

1941-ci ild Alma–Atada sası qoyulmu Elmi Tibb Kitabxanasının fondunda 338 min nüsx d n ibar t d biyyat mühafiz olunurdu.

1951-ci ild Alma-Atada Respublika U aq Kitabxanasının sası qoyulur. Bu kitabxana elmi-metodiki v koordinasiya m rk zi kimi u aq v yeniyetm l r xidm ti in dair m rk z rolunu oynayırdı. Bu m rk zd u aq v yeniyetm l r üçün rus v qazax dill rind ölk ünashlıq bibliografyası

yerl dirilmi di. 1971-ci ild Alma - Atada korlar v lill r üçün kitabxana yaradıldı.

1976-cı ild Alma-Atada Respublika Dövl t G ncl r Kitabxanası t kil olundu. Kitabxana respublikada yerl n bütün g ncl r kitabxanaları üçün elmi-metodik m rk z hesab olunurdu. 1971-ci ild Alma - Atada korlar v lill r üçün kitabxana yaradıldı.

1984-cü ild Alma – Atada elmi pedaqoji kitabxana t kil olunur. Biblioqrafik informasiya m rk zi hesab olunan bu kitabxana pedaqoji d biyyatı öz fondunda qoruyub saxlayırdı. 98 min nüsx d n ibar t pedaqoji d biyyat fondnda yerl dirilmi di.

Müasir dövrd d Qazaxıstanda bir çox elmi mü ssis l r yaradılmı dır ki, h min elmi mü ssis l rin t rkibind kitabxanalar t kil olunmu du. Bunlardan Alma-Ata Energetika nustutu, Alma-Ata Dövl t Konservatoriyası, Beyn lخالق Hüquq v Beyn lخالق Biznes nustutu, Danker Universiteti kimi t hsil mü ssis l ri yaradılmı dır ki, onların da z ngin kitabxana fondu t kil olunmu du.

2004-cü ilin iyun ayında Astanada Qazaxıstan Dövl t Milli Akademiya kitabxanasının sası qoyulur. Kitabxana yarandı ı günd n etibar n m d niyy t v maarifl ndirici funksiyasını yerin yetirm y ba layır v öz kitab fondlarının tamamlanmasını h yata keçirir. Burada internet, elektron resurs, linqofon zalı f aliyy t göst rir.

Qazaxıstanın n böyük informasiya m rk zi Qazaxıstanın müst qilliyi il ya ıd olan Respublika Milli Kitabxanasıdır. 1910-cu ild h r dumasının q rarına sas n dövl t kitabsaxlayıcısı, elm, informasiya, m d niyy t, maarifl ndirici, informasiya funksiyalarını yerin yetir n Alma-Ata kitabxanasının sası qoyuldu. Bu kitabxana “Tolstoy adına kütl vi kitabxana” kimi tanınırdı. 1920-ci ild is onun bazası sasında Semiriçinski yal tinin ictimai kitabxanası t kil olundu. Kitabxana 1931-ci ild “Qazaxıstan SSR dövl t kütl vi kitabxanası” adlandırıldı. 1931-1937-ci ill r arasında is Kitab Palatası funksiyasını yerin yetirm y ba ladı. 1937-ci ild n kitabxananın adı d yi diril r k “Pu kin adına Qazaxıstan SSR Dövl t kütl vi kitabxanası” adlandırıldı. 1991-ci il dekabr ayının 16-sından etibar n Qazaxıstanın müst qillik ld etm si il laq dar olaraq kitabxana “Qazaxıstan Respublikasının Milli Kitabxanası” statusunu qazanır.

Kitabxana yarandı ı günd n etibar n regionda milli kitabsaxlayıcı funksiyasını yerin yetirm y ba layır. O, h mçinin respublikanın m d niyy t v inc s n t üzr elmi informasiya m rk zi funksiyasını da yerin yetirdi. Kitabxana tezlikl biblioqrafiya ünaslıq v qazax tarixi kitabları üzr elmi informasiya m rk zi funksiyasını da ıma a ba ladı.

Alma-Ata Dövl t Milli kitabxanasının fondu 1931-ci ild ümumilikd 64 min çap vahidini hat edirdis , 1982-ci ild is bu göst rici 4 milyondan

çox olmu dur. Oxucuların sayı 1940-cı ild 9 min idis , 1982-ci ild 55 min q d r artmıdır.

Qazaxıstanda tarix v m d niyy tin inki afı sah sind bir sıra qanun v q rarlar q bul edilmi dir. Q bul edil n ilk qanun “Tarix v M d niyy t Mirası Abid l rinin Qorunması v l dilm si” haqqında olmu dur. Bu qanun 1992-ci ilin iyul ayında q bul edilmi v sas m qs di respublika razisind yerl n tarixi v m d ni abid l rin qorunması olmu dur.

Tarix v m d niyy t mirasının qorunması sah sind h yata keçiril n addımlardan biri d 2004-2006-cı ill r üçün n z rd tutulan “M d niyyat Mirası” adlı dövl t proqramının hazırlanması olmu du. Bu proqramın h yata keçirilm si n tic sind ölk d m d niyy t i i sah sind saslı d yi iklikl r olmu dur. 2011 - ci il aprelin 26-dan 28-d k Qazaxıstanın paytaxtı Astanada Türkdilli Ölk l rin Parlament Assambleyasının 2-ci plenar iclası keçirilib. T dbird i tirak etm k üçün Milli M clisin s dri Oqtay s dovun ba çılıq etdiyi nümay nd hey ti aprelin 26-da Qazaxıstana s f r etmi , s f r ç rçiv sind Milli M clis s drinin Qazaxıstan prezidenti Nursultan Nazarbayevl görü ü ba tutmu , el c d dig r bir sıra ikit r fli görü l r d h yata keçirilmıdır (9).

Bel likl , aparıdı ımız t dqıqat i ind n bel bir n tic y g lm k olar ki, Qazaxıstan yalnız XX srd formala mı kitabxana b k sin malik olmu - dur. Bu dövr q d r is Respublika razisid heç bir formala mı kitabxana b k si mövcud olmamıdır.

D B YYAT

1. *Az rbaycan Sovet Ensiklopediyası. Qazaxıstan SSR. 10 cildd . II cild. Bakı, 1978, 592 s.*

2. *X l fov A.A. Kitabxana v c miyy t. Monoqrafiya. Bakı: Az rn r, 2011, 348 s.*

3. *X l fov A.A. C miyy t v M d niyy t // Kitabxana ünashlıq v infor- masiya, 2010, 3, s.8-14.*

4. *Kazımi P. Türk xalqlarının lyazma kitabı v onun yayılma arealı // Kitabxana ünashlıq v biblioqrafiya, 2012, 1(7), s.59-76.*

5. . . // , 2002, 3, .9.

6. . . , 2007, .219.

7. www.kazakistalmati.blogspot.com

8. www.meclis.gov.az

**THE MAIN STAGES OF DEVELOPMENT
OF LIBRARY WORK IN KAZAKHSTAN**

KAZIMI P.F.
pkazimi@mail.ru

HUSEYNOVA N.
nubar.huseynova@mail.ru

SUMMARY

Keywords: Library of Kazakhstan, the modern library services, library natsionalnaya, e-resources.

Books and library culture of Republic of Kazakhstan are investigated in the context of a common cultural heritage of the people Central Asia. Stages of development of the books and library culture of Kazak's people is expressed in the form of summary.

• •
,
pkazimi@mail.ru

•
nubar.huseynova@mail.ru

: , -
, , .
.-

K TABXANA F AL YY T N N MODERNL D R LM S

R na S DOVA

B ybala L SG ROV

*M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası**rena-@mail.ru**beybala-@mail.ru*

M qal d Avtomatla dırılmı kitabxana-informasiya sistemi, h mçinin kitabxanada "kitabın yolunun" tam avtomatla dırılması texnologiyasının sasını t kil ed n yarım sisteml r: d biyyatın qeydiyyatı v sifari i, elektron kataloqun formala dırılması il d biyyatın sisteml dirilm si v kataloqla - dırılması, beyn l xalq kitab mübadil si, kutabxanalararası abonement, bibliografik göst ricil rin yaradılması, oxucuların qeydiyyatı, istifadə çil r milli v xarici m lumatlar bazası sasında informasiya xidm ti göst rilm sind n v bunların Azərbaycan Milli Kitabxanasının i ind t tbiq olunmasından b hs olunur.

Açar sözl r: kitabxana f aliyy ti, informasiya xidm ti, informasiya texnologiyaları

Müasir dövrd demokratik ölk nin inki af s viyy si c miyy t h yatının bütün sah l rin t sir göst r n informasiya texnologiyaları il sıx ba lıdır. Bu qanunauy un ba lılıq ilk növb d elm, t hsil v m d niyy t m s l l ri il bilavasit laq dardır. Bu mühüm sah kitabxana i in d öz t sirini göst r m lidir. Bel ki, kitabxanalar dünya informasiya bazarında mövcud r qab tl ayaqla maq üçün öz i prinsipl rind d yi iklikl r etm li, müasir dövrün qarıya qoydu u t l bl r uy unla malı, dünya kitabxana t crüb sind mövcud olan yenilikl ri öyr nm li v f aliyy tl rind t tbiq etm lidirl r. Bu yenilik v nailiyy tl rin kitabxanalara t tbiqi informasiyaların qorunub saxlanması v ötürülm sinin yeni formasını h yata keçir n, oxuculara kitabxana-informasiya xidm tinin s viyy sinin yüks ldilm sini, onlara operativ v dol un informasiya xidm tinin h yata keçirilm sini t min ed n avtomatla dırılmı kitabxana sisteminin mövcudlu u il s ciyy l nir. Kitabxana-informasiya sisteminin mövcudlu u n tic sind is kitabxanalar d biyyat anbarından yalnız çap n rl rin deyil, el c d oxucu sor ularının tam v dol un öd nilm si üçün n n vi fondla b rab r z ngin elektron m tn, audiovizual fonda v müasir dövrün t l bl rin cavab ver n müxt lif informasiya resurslarının ks riyy - tin giri i t min ed n m lumat m rk zin çevrilir.

Keyfiyy tli kitabxana-informasiya sistemi, "sifari ç i-server" b k texnologiyasına saslanan v vahid m lumatlar formatından istifadə zamanı

ba lca kitabxana-informasiya prosesl rinin kompleks avtomatla dırılmasını t min ed n, vahid birl mi informasiya sisteminin mövcudlu u v kitabxananın bütün sah l rini hat ed n ümumi kitabxana b k sinin mövcudlu unu ehtiva edir. Avtomatla dırılmı kitabxana-informasiya sistemi h mçinin kitabxanada kitabın yolunun tam dövr sinin avtomatla dırılması texnologiyasını v h mcinin texniki v proqram vasit l rini özünd ks etdirir. Bu i in sasını is a a ıdakı göst ril n yarım sisteml r t kil edir: d biyyatın qeydiyyatı v sifari i, elektron kataloqun formalı dırılması il d biyyatın sisteml dirilm si v kataloqla dırılması, beyn l xalq kitab mübadil si, kitabxanalararası abonement, bibliografik göst ricil rin yaradılması, oxucuların qeydiyyatı, istifad çil r milli v xarici m lumatlar bazası sasında informasiya xidm tinin göst rilm si.

M lumdur ki, kitabxana kataloqu h r bir kitabxananın d biyyat fondunun m zmununu açır v oxuculara xidm t prosesind b l dçilik edir. Oxuculara xidm t v kitabxananın dig r bütün f aliyy ti m hz onun üz rind qurulur. Müasir dövrd informasiyanın sür tl artması v köhn lm si oxuculara operativ v co rafı uzaqlıqdan asılı olmayaraq xidm t göst rilm sini diqt etdiyind n n n vi kitabxana kataloqlarını bu gün elektron kataloqlar v z edir.

Elektron kataloq oxuculara b k vasit sil kitabxananın d biyyat fondunun t rkibi il tanı olma a, öz sor ularına operativ v kitabxanaçı-bibliografın köm kliyi olmadan uzaq m saf d n sifari verm yi t min edir. Kitabxanalar üçün is elektron kataloq kitabxana fondunun real uçotunu, oxucuların statistikasını, maraq dair sinin mü yy n edilm sini, kitabın h r k tinin izl nilm sini (y ni d biyyatın kimd olması, n zaman qaytarılması, hansı müdd t götürülm si v s.), d biyyat fondunun oxucu sor usuna uy un komplektl dirilm sini v yenil dirilm sini, oxuculara müasr s viyy d “On line” xidm ti t kil etm y imkan verir (oxuculara v kitabxanalara elektron gönd rm , metodik r hb rlik v s.)

ndiki dövrd ayrı-ayrı qabaqcıl ölk l rd mövcud olan kitabxanaların i inin v ziyy tinin t hlili göst rir ki, inki af etmi bütün ölk l rd m hz bu istiqam td i l r daha müv ff qiyy tl aparılır.

Hazırda bütün dünyada kitabxana prosesl rinin kompleks avtomatla dırılması t l bl rin cavab ver n bir neç avtomatla dırılmı kitabxana-informasiya sistemi mövcuddur ki, bunlardan biri d VTLS/V RTUA proqramıdır. Bu sistem keç n srin sonlarında AB -ın VTLS nc. firması t r find n i l nib hazırlanmı dır.

Sistem n vacib b k imkanlarına malikdir. Odur ki, sistemin mük m m lliyi ondan h m lokal b k l rd v h m d nternetd istifad etm y imkan verir. Ona gör d bu sistem milli, akademik, kütl vi v fondunda milyonlarla n r saxlanılan iri h cmli kitabxanalarda istifad etm k üçün n z rd tutulmu dur. Onu da dey k ki, V RTUA sistemi oxucuların sor ula-

rına cavab verən və vətəndaşların qədim olunmayan yeni xidmət növü yaratmağa geniş imkan verir. Oxucular indi VİRTUA elektron kataloqunun köməkliliklə internet vasitəsilə dəbiyyatın uzaq məsafədə elektron sifarisini verə bilərlər. Bundan əlavə oxuculara digər bir xidmət növü, xüsusi elektron formulyara giriş də qədim olunmuşdur. Buradan “hansı kitabı sən abonəment götürmüşsən”, “onları sən nə vaxt təhvil verməli” və yaxud “vaxtını nə vaxta qədər uzada bilərsən” kimi məlumatları öyrənmək mümkündür. Bundan əlavə oxucu bu üsulla soruşduqda zamanı digər bir oxucuda olan dəbiyyatı saxlatdıra bilər. Bununla da sanki oxucu kitaba “növbyə durur”. Kitab digər oxucudan geri qaytarılan kimi, avtomatik olaraq soruşduqda məlumat görünür və kitab növü təhvilə oxucuya verilmək üçün kənarə qoyulur.

VİTİLS oxuculara digər xidmət növünü də qədim edir. Məsələn, kitabxananın gələcək oxucusu istədiyi vaxt internet vasitəsilə özü haqqında nə vacib məlumatları daxil edib xüsusi kartoçkasını doldura bilər. Qeydiyyat bürosu isə bu məlumatları yoxlayıb oxucu biletin dairəli məlumatları və parolu oxucuya bildirir. Beləliklə oxucu kitabxananın mədəni istehlakçısına çevrilir.

Bütün bu üstünlükləri nəzərə alaraq M.F. Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası 2000-ci ildən etibarən yeni informasiya texnologiyaları vasitəsilə xidmətin daha keyfiyyətli olmasını təmin etməklə yanaşı, kitabxana fəaliyyətinin bütün sahələrində ciddi dəyişikliklərə yata keçirmək işinə başlamışdır. İndi yeni prinsiplə istiqamət üzrə səs qoyulduqdan sonra, istifadəçilərin soruşduqlarının ödənilməsi üçün yeni bəzi texnologiyalarının tətbiq edilməsi işi ön plana çəkilməlidir. Elə o vaxtdan da kitabxana yeni rəitdə öz qüvvəsini işi personalının təlimi, avtomatlaşdırılmış kitabxana sistemi sahəsində internet resurslarına giriş işi, müasir xidmət kompleksinin tətbiq edilməsi və struktur dəyişikliklərinə doğru yönəlməlidir. Belə ki, kitabxana öz təradılma ilə birlikdə avtomatlaşdırılmış sistemlərin öyrənilməsi və araşdırılması işi ilə məşğul olmuş, dünya standartlarına uyğun, beynəlxalq səviyyədə işləyən cəmiyyət bir sistemin – VİTİLS Inc.(ABŞ) səsilməsi qarar vermişdir. Bundan sonra kitabxana “Mədənlə oxunan elektron kataloqun yaradılması” adlı layihə ilə 3 təkilat – Avrasiya fonduna, AÇİYF-na “Soros” – a) və İRTCL- müraciət etmiş, layihənin maliyyə dəstəyini əldə edə bilmişdir.

Nəhayət, bu layihənin bəhrəsini kimi 2005-ci ilin yanvar ayından Azərbaycan Milli Kitabxanasında elektron resurslarının yaradılması öbəsi fəaliyyətə başlamışdır. Yeni açılan öbələ hətmin vaxtdan etibarən müxtəlif funksional avtomatlaşdırılmış kitabxana sistemi olan VİTİLS sisteminə malik olmuş və elektron kataloqunu da məhz VİTİLS proqramında MARC 21 formatında tərtib etməyə başlamışdır. Azərbaycan Milli Kitabxanası VİTİLS proqramının bütün modullarını əldə etmişdir. Hazırda sistemin Komplektləşdirmə, Kataloqlaşdırma, Oxucu qeydiyyatı və axtarış modulu olan OPAC fəaliyyət göstərir və digər modullardan istifadə etməklə üçün hazırlıq işləri görülür. Bu

sistem vasitəsilə Azərbaycan Milli Kitabxanası elektron kataloqunun tərtibi, elektron kitabxananın tərtibi, oxucuların qeydiyyatı, kitab verilişi, kitab fondunun komplektləşdirilməsi, milli bibliografiyanın tərtibi kimi mühüm işlər daha intensiv məhsul olmaq imkanı qazanmışdır. Göründüyü kimi VTLS oxuculara xidmətli bəli informasiya resurslarının yaradılması üçün kompleks sistem tərtib edir. Bu proqram artıq uzun müddətdir ki, müxtəlif ölkələrdə müvəffəqiyyətlə fəaliyyət göstərən özündə Oxucu-Kitabxana-informasiya sxemi üzrə yeni informasiya texnologiyalarının ən müasir elementlərini toplamışdır. Hazırda oxucuların kitabxananın elektron resurslarına uzaq məsafədə giriş korporativ bəki vasitəsilə həyata keçirilir. Oxucuların Azərbaycan Milli Kitabxanasının elektron kataloquna uzaq məsafədə giriş artıq 2006-cı ilin mart ayından tərtib olunur.

Bu sistem Azərbaycanda kitabxana proseslərini dolaşdırmaqla özündə realizə edilən, Internet vasitəsilə dünyaya və respublikaya yayımlanan ilk sistemlərdən biridir. Qeyd edildiyi kimi, Milli Kitabxana elektron kataloqunun məlumat bazasına bibliografik yazıları məhsul MARC 21 formatında daxil edir.

Milli Kitabxanada elektron kataloqun məlumat bazasına 1986-cı ildən başlayaraq Azərbaycan, rus, ingilis, alman, türk və digər xarici dillərdə olan əlaqədəki dəbiyyət növlərinin bibliografik yazıları daxil edilir:

- Monoqrafiyalar.
- Seriya ilə nəşr olunan monoqrafiyalar.
- Dissertasiya və avtoreferatlar.
- Not-musiqi nəşrləri.
- Kartoqrafik nəşrlər.
- Elektron resurslar.
- Dövrə mətbuat.
- Qəzet materiallarının analitik təsviri.

Elektron kataloqunda bibliografik yazılar AACR 2-yə uyğun olan “ (2-cə ..

. M., 2003) nəşri əsasında tərtib olunur.

Hal-hazırda elektron kataloqunda ümumilikdə 158606 bibliografik yazı tərtib olunaraq məlumat bazasının yaddaşına 332515 nüsxədəbiyyət daxil edilmişdir. Bunların içrisində klassiklərimizdən Z.Maraşinin, Firidunbəy Köçerinin, Ü.Hacıbəylinin, M. Şabirin və digərlərinin bəzi əsərlərinin elektron variantı da var ki, oxucular bu haqqda məlumatı elektron kataloqun bibliografik yazısında görə bilərlər.

Yeni öbünin kollektivi belə hesab edir ki, bu sahədə görülən işlər Azərbaycan Milli Kitabxanasının 90 illik yubileyinə lazımlı hədiyyə kimi bundan sonra da davam etdiriləcək və bir çox faydalı tədbirlər həyata keçiriləcəkdir.

D İ B İ Y A T

1. İ l f v . . . , Q u r b n v . . . K i t a b x a n a l a r ı n k o m p y u t e r l i m s i n i n s s l r i : D r s l i k . - B a k ı , B D U , 2 0 0 6 . - 2 0 5 s .
2. İ l v . . . , H ü s y n v . . . E l e k t r o n k t l q l r u n u n h m i y y t i v t k i l i p r i n s i p l r i // B k ı U n i v r s i t t i b r l r i : H u m n i t r l m l r s r i y s i . - 2 0 0 4 , 4 , s . 2 8 8 - 2 9 0 .
3. Q a f u r o v a L . K i t a b x a n a i n y e n i b a x ı [T b i l i s i t s s ü r a t l a r ı . S ö h b t i y a z d ı N . N r i m a n o l u] // M d n i - m a a r i f . - 2 0 0 0 . - 1 . - S . 3 5 - 3 6 .
4. T a h i r o v K . İ n t e r n e t v k i t a b x a n a : [M . F . A x u n d o v a d ı n a A z r b a y c a n K i t a b x a n a s ı n ı n d i r e k t o r m ü a v i n i i l m ü s a h i b] // " R e s p u b l i k a " q z , 2 0 0 3 . 1 3 i y u l . - s . 6 .
5. T a h i r o v K . A x u n d o v k i t a b x a n a s ı e l e k t r o n l a ı r : [M . F . A x u n d o v a d ı n a M i l l i K i t a b x a n a n ı n d i r e k t o r u i l m ü s a h i b] // M r k z , 2 0 0 5 . - 1 2 a v q . - s . 1 2 .
6. T a h i r o v K . M i l l i K i t a b x a n a e l e k t r o n l a d ı r ı l ı r : [M ü s a h i b] // " Ü ç n ö q t " q z , 2 0 0 5 . - 2 7 a v q u s t . - s . 8 .
7. H a c ı y e v a M . K i t a b x a n a l a r ı n y e n i m k d a l ı q f o r m a l a r ı // " M d n i - m a a r i f i " j u r n . , 2 0 0 3 , 1 0 . - s . 4 2 - 4 5 .
8. R ü s t m o v . . , M u s t a f a y e v a N . E l e k t r o n k i t a b x a n a p r o b l e m i : E l e k t r o n k i t a b x a n a r e s u r s l a r ı n ı n q ı s a x a r a k t e r i s t i k a s ı // K i t a b x a n a ü n a s l ı q v b i b l i o q r a f i y a . - 2 0 0 5 , 2 . - s . 3 0 - 4 0 .

M O D E R N I Z A T I O N O F L I B R A R Y

R.Q. ASADOVA
 B.A.ALESGEROV
 rena-@mail.ru
 beybala-@mail.ru

S U M M A R Y

Keywords: Librarianship, information services, information technology

This article is about how to apply automatization of library-information system, as well as half systems such as registration and order of the literature, systematization and cataloging of literature via formatting of electron catalogue, international book exchange, interlibrary subscription, elaborating of bibliographic indexes, information services to users on the base of data base in national and foreign languages which are the grounds of automatization of book circulation technologies to the Azerbaijan National Library.

• •

• •

rena-@mail.ru
beybala-@mail.ru

:

,

,

- -

,

,

« ».

-

-

:

,

-

,

,

,

-

,

-

.

-

**D B YYAT ÜNASLIQ B BL OQRAF YASININ
SORAQ-M LUMAT N RL R****SMAYILOVA S.P.***Bakı Dövl t Universiteti**Bibliografiya ünashq kafedrasının mü llimi**simaismailova23@mail.ru***ABDULLAZAD F.F.***Bakı Dövl t Universiteti**Kitabxanaçılıq-informasiya fakült sinin t l b si**abdullazade.f@mail.ru*

M qal d d biyyat ünashlı in bibliografik informasiya t minatında d bi-b dii s rl rin n r tipl rind n olan soraq d biyyatının, m lumat n rl rinin bibliografik m nb l ri haqqında m lumat verilmi dir.

Açar sözl r: *d biyyat ünashlıq, soraq n rl ri, m lumat d biyyatı*

nki af etm kd olan respublikamızda elm v texnikanın sür tli inki afi il laq dar olaraq elm, t hsil, t rbiy , m d niyy t v informasiya funksiyalarını yerin yetir n sosial institutların y ni kitabxanaların da rolu artır, h miyy ti is v z edilm z olaraq qalır. M lumdur ki, elm v texnika inki af etdikc informasiya ehtiyatı geni l nir v s n d kütl si artma a ba layır.Bu halda is b z n lazımi informasiya ld etm k üçün lazımi s n di tapmaqda bir sıra ç tinlikl r tör nir ki, bunun aradan qaldırılması üçün sas vasit bibliografiyadır. M lumdur ki, göz l t bi t h r cür maddi v m n vi z nginlikl r malik olan v t nimiz, bu göz llikl ri duyub, anlayan onlardan zövq almaqla yana ı h m d insanlarda estetik zövq yaradan bir çox alim v ,yazıçı, air v dig r görk mli xsiyy tli r yeti dirmi dir. El bu s b bd n d d biyyat unashlı a dair informasiyanın çoxalması,çoxlu miqdarda yüks k s viyy li ilkin m nb l rin yaranması, d biyyat unashlı ın s n d kütl sinin artması, bu sah y dair xüsusi, sah vi d biyyat unashlıq bibliografiyasının yaranması z rur tini meydana çıxarmıdır. Odur ki, b dii d biyyat v d biyyat unashlıq bibliografiyası müst sna h miyy t k sb edir. H mçinin b dii d biyyat v d biyyat unashlıq bibliografiyasının özü d qollara bölünür ki, bunlardan oxucuların v informasiya t labatçılarının faktoqrafik v bibliografik informasiya t labatlarının öd nilm sind soraq m lumat n rl ri y ni ensiklopediyalar, lü tli r, ensiklopedik xarakterli m lumat n rl ri v s.mühüm h miyy t k sb edir. M lumat xarakteri da ıyan s n dl r dedikd , özünd bu v ya dig r elm, bilik sah si v ya xsl r dair elmi, elmi kütl vi

faktoqrafik və s. məlumatları kəstədir nəsnədlər nəzərdə tutulur (4). Bu cəhətdən Makulu Pənahinin tərtib etdiyi “Ədəbi məlumat cədvəli”, Teymur Əhmədovun “Azərbaycan yazıçıları”, Əziz Mirzə Əhmədovun “Ədəbiyyat-ünaslıq terminləri lüğəti” diqqət layiqdir.

On mərhur rəqəmənbəyin əsaslanan M.P nahiyyələri tərtib olunmuş “Ədəbi məlumat cədvəli” “Klassik bibliografik mənbələrdən – tənqizlərdən istifadə etməli olan ədəbiyyat və dənə qatəçilərin iştirakını yüngülləndirmək üçün Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyası Respublika elməzamlar fondu tərəfindən hazırlanması lazım bilinməlidir. Cədvəl Azərbaycan dilində tərtib olunsa da məlumat metodiki aparatı 3 dildə (Azərbaycan, rus, ingilis) tərtib olunmuşdur. Cədvəl öz nənə mənbəsinə:

1. Tənqiz tükürü (Mir Dövlət Əhəd-Ələddövlət Bəxti Əhəd Qazi Səmərqəndi, 1486).
2. Tənqizləh fəiqəlim (Məhəməd Razi, 1593).
3. Tənqizlə Ətəgə (Lütfəlilər Əzəri Bəkdili, XVII əsr).
4. Tənqizlə-X zənəylə Əmir (Mir Qulam Əhədli Əhəd Hüseyn Bəlqirəmi, 1762).
5. Məcəmələ-Füsəhə (Rzaqulu Əhəd Hidayət (Lələbəyli), 1878, 2 cild).
6. Qamusal-Ələm (Məsədədin Səməli bəyli, 1888-1898, 6 cild).
7. Tənqizlə-N vəvəb (Mir Möhsün Əhəd Həci Mir Əhəd Qarabəyli, 1913).
8. Riyazül-Ələqin (Məhəmədə Ələ Mütəhidzadə, 1910).
9. Azərbaycan ədəbiyyat tarixi materialları (F. Köçəri, 1925, 4 cild).
10. Dənəməndənə Azərbaycan (Məhəmədə Ələ Təribiyət, 1937)

hazırlanmışdır.

Bu nəzərdən və ələddövlət mürəkəməmələrin sistemli və dənə əyən kild istifadə edilən, sənədə mütəxəssis ədəbiyyat və ələ əlimlərin istifadəsindən verilməsindən müstəsna əhəmiyyəti vardır. Beləki, fars və rəbəlifbəsil yazılmış mənbələrdən istifadə qərara bir sıra mənelər çıxır ki, bu cədvəl bu çətinliyi aradan qaldırır, ilkin mənbələrdə pərakəndə kild düzümündən əsələlməyaraq cədvəl ələfəbəsi ilə tərtib ələndən əxtəri asanlıqla dənə, hənənin sənəmətn formasında deyil cədvəl ələklində tərtibi soruların dənə tez sənərlə, bitkin və ərtərlə ələ ödənilməsinə əhəd yaradır. Qeyd etməklə yerinə dənərdəki, cədvələdəki məlumatlar on mənbəyə əsasən təhlil edilərək ələunsuzluqlar müqayisələ kild əzah ələldiyi üçün cədvəl ələddövlət dənə qatəçilərin dənə əyən. Tərtib ələməni əhəd ələrin təxəlülünə əsas gətürülmə, ədəli və ələləsinin ədəli ondan sonra yazılmışdır. Təxəlül ələməni əhəd ələrin ədəli gətürülərək ələfəbəsi ilə yazılmışdır. Ələllər ələləddən sonra mütəriz ələrisində yazılmışdır. Cədvəl ələlədə ələ nə yazıçılı və ələlərin ələmərhur sənərləri gətirilənindir. Cədvələdə istifadə edilən mənbələr, yəni tənqizlərin xronoloji qaydada düzümüdür. Cədvəl ələləhəmiyyətlə cəhətlərdən

biri d ondadır ki, bildiyimiz kimi t zkir l rd tarixl r hicri t qviml verilir, c dv ld is h min tarixl r h m hicri h m d miladi tarix çevril r k göst rilmi dir. C dv ld adları ç kil n air v yazıçılarının “t x llüsü, adı v atasının adı, do uldu u il, v fat etdiyi il, do uldu u yer, v fat etdiyi yer, hansı dill rd s rl r yazmı dır, m lumat hansı m nb d n götürülmü dür” hamısı qeyd olunmu dur.

Ensiklopedik xarakterli m lumat n rind “ d bi m lumat c dv li“, “kitabda adı ç kil n qadın air l r”, “iki dild eir yazan air l r”, “ üç dild eir yazan air l r”, “ air l rin srl r üzr t snifatı” kimi bölm l r verilmi , c dv ld n axtarı ı asanla dırmaq üçün r b dilind “Adlar siyahisi” köm kçi aparatı t rtib olunmu dur. H min adlar istedadlı x ttat Darabadi t r find n r b lifbası qrafikası il yazılıb v foto-faksimilesi kitaba lav olunmu dur. Eyni t x llüsl r yalnız bir d f yazılıdır. Bu siyahi r b lifbası il müxt lif kild yazılan h rfl ri d qiql dirm y v bu sah d ç tinlik tör d n c h tl ri aydınladırma a köm k m qs di il r b dilind t rtib olunmu dur. N tic olaraq qeyd etm liyk ki, VI-XX sr rzind yazıb yaradan air l ri hat etm kl böyük bir dövrü ks etdir n v 5711 air haqqında m lumat ver n c dv l istifad çil r üçün olduqca z ngin m lumat m nb yidir.

d biyyat unaslıq sah sind soraq-m lumat n rl rind n damı ark n, özün m xsus ç kisi il f rql n n “Az rbaycan yazıçıları“ adlı v saiti qeyd etm k yerin dü rdi. (hm dov T. Az rbaycan yazıçıları. ensiklopedik m lumat kitabı. Bakı: Ön r, 1985, 864 s.) V sait uzun müdd tdir ki, AMEA-nın Nizami adına d biyyat institutunun “C nubi Az rbaycan d biyyatı” öb sin r hb rlik ed n, filologiya elml ri doktoru, professor, d biyyat ünas alim, jurnalist Teymur hm dov t r find n t rtib olunmu dur. “Faydalı kitab” adı altında ilk n r müq ddim xalq yazıçısı, akademik Mirz brahimov t r find n yazılıdır (29 may, 1978). Bu kitabda yazıçıların t rcüme-yi-halı, hansı s rl ri yazdı ı, onların çapı, ba qa dill r t rcüm si bar d müxt s r, yı cam m lumat verilir. d biyyat unas alim T. hm dov bu kitabı ensiklopedik ruhda t rtib etmi dir. O, h tta yazıçıların ünvanını, telefon nömr sini d oxuculara çatdırmı dır. Burada h r bir yazıçının qısa bibliografiyası il b rab r, yaradıcılı ının n s ciyy vi c h ti d qeyd olunur. V saitd materialların ks olunması seçm xarakter da ıyr v h r bir mü llifin yaradıcılı ı tam dol unluqla ks etdirilir. kinci n r müq ddim is AMEA-nın müxbir üzvü .Mir hm dov t r find n yazılıdır (14 aprel, 1994). Bu kitabda respublikada v ondan k narda ya ayan s kkiz yüzd n artıq yazıçı, t rcüm çı, redaktor, alim, nasir v b. d bi xsiyy tl r haqqında m lumat verilmi dir. xsiyy tl r haqqında yı cam, hat li, d qiq bioqrafik m lumat verildiyin gör ensiklopedik n rl r silsil sin aiddir. lk n rd n f rqli olaraq h cmi artırılı bu m nb d 887 n f r d bi xsiyy t haqqında m lumatın verilm si n rin informasiya potensialını daha da artırmı dır. Üç

yüz iyirimi beş q d r yazıçı kitabına (ikinci n r)ilk d f daxil edilmi dir ki,bunların da sas n birinci n rd bu v ya dig r s b bl r gör “q l md n dü nl r”, “yaddan çıxanlar” ,yazıçılar birliyin son ill rd q d m qoyanlardır. “Az rbaycan yazıçıları“ ensiklopedik m lumat kitabının t kmill dirilmi yeni üçüncü n ri bütünlükl XX sri hat edir. Bu srd “Az rbaycan d biyyatı son d r c z ngin çox c h tli, sıx laq li olması ayrı-ayrı d bi xsiyy tl rin diqq t da ıyan, parlaq, ictimai f aliyy ti, b dii yaradıcılı ı il s ciyy l nir. Bu kitab 2004-cü ild Nurlan n riyyatı t r find n çap olunmu dur. (hm dov T. XX sr Az rbaycan yazıçıları. ensiklopedik m lumat kitabı (t kmill dirilmi III n r). Bakı: Nurlan, 2004, 984 s., killi). Bu n r XX sr Az rbaycan yazıçılarınım h yat v yaradıcılı ı haqqında ensiklopedik m lumat toplusudur. Burada öz s rl ri il millim n vi x zin mizi z nginl dir n yazıçıların oçerkl ri verilmi dir. Sovet hakimiyy ti dövründ represiyaya m ruz qalan v mühacir td – Türkiy , ran, raq, ingilt r v ba qa xarici ölk l rd ya ayıb yaradan soyda larımızın, 1990-ci il yanvarın on doqquzundan iyirmisin keç n müdhi gec -sovet ordusunun Bakıya hücumu zamanı hid olan ,h mçinin Qaraba munaqi si ba lananda do ma yurd-yuvasından did rgin salınan q l m sahibl rinin t rcümeyi halları da kitaba daxil edilmi dir. “Az rbaycan yazıçıları“ ensiklopedik m lumat kitabı Az rbaycan d biyyatının d bi-m d ni irsi il maraqlanan h r k s üçün qiym tli m nb dir. M lumat kitabı- “Fundamental d bi salnam ”(Kamal Talıbzad),”Faydalı kitab”(Mirz brahim), ”Yazıçı ömrünün salnam si”(ziz Mir hm dov)” Ön söz v zi” (T. hm dov) bölm l rind n ibar tdir. V saidt lifba sırası il yazıçılar haqqında bioqrafik m lumatdan sonra s rl rinin qısa bibliografiyası verilmi dir ki, bu da bibliografik m lumat ld etm k ist y nl r üçün mühüm h miyy t k sb edir. Ensiklopedik m lumat kitabı bütöv bir srd h min m rh l y m nsub yazıçıların n sli iç risind ki d yi iklikl ri, inki afı ks etdirir. Yazıçı salnam si ya ından, mövqeyind n, öhr t v v zif sind n asılı olayaraq h r hansı d bi xsiyy tin d qiq t rcümeyi-hal m lumatını, bibliografik göst ricisini qısa, yı cam v oldu u kimi nümayi etdirir. H r yazıçı n slini d qiqlikl ifad etm k m qs di salnam nin mü llifin imkan verir ki, bir sr daxilind yüzl rl yazıçının h yatındakı dialektik inki afın m nz r sini yaratsın. Ensiklopedik n rin 1965-ci il n ri g r s kkiz yüz s ks n yeddiy q d r yazıçını hat edirdis , yeni rd bir sıra texniki qüsurlar aradan qaldırılmı , haqqında m lumat veril n yazıçıların sayı iki d f d n çox artırılmı dir. Mü llif b zi m lumatları t kmill dirmi , d qiql dirmi , müasir d bi prosesi ayrı-ayrı yazıçıların yaradıcılıqları il laq l ndirmi dir. ”XX sr Az rbaycan yazıçıları” kitabının h miyy tini artıran c h tl rd n biri d XX sr Az rbaycan mühacir d bi qüvv l rini d hat etm sidir. Daha sonra

qeyd ed bil rik ki, bibliografik n rl rin azlı ı raitind bu m zmunda ensiklopedik m lumat kitabının hazırlanması çox böyük h miyy t k sb edir.

d biyyat unaslı n soraq-m lumat xarakterli n rl rind n biri d d biyyat unas alim .Mir hm dov t r find n t rtib olunmu “ d biyyat unaslıq terminl ri lü ti”dir. XX srin 50-60-cı ill rind d biyyat n z riyy sin v terminalogiyasına aid s rl rin ,m lumat kitablarının v sah vi lü tl rin Az rbaycan dilind nisb t n az buraxılması respublikamızda bu sah y ehtiyacı daha da artırmı dır. “ d biyyat unaslıq terminl ri lü ti”nin 1957-ci ild birinci n ri bu sahd ilk addımlardan idi. Bu n rin hazırlanmasında xeyli elmi d biyyatdan istifad edilm sin baxmayaraq t rtibçi, görk mli alim, SSR pedoqoji elml r akademiyasının h qiqi üzvü Timofoyevle, L.Venqrovun yazdı ı m hur “K

” kitabına ilk m x z kimi saslanmı dır. Mü llif dünya d biyyatı terminl ri il yana ı M hz Az rbaycan klassik v ifahi xalq d biyyatına ümumiyy tl Yaxın v orta rıq d biyyatına aid olan terminl rin izahına lü td daha geni yer verilmi dir. stifad çil rin sor ularını h rt r fli öd m k üçün b zi terminl r traflı izah edilmi dir.Lü tin 1988-ci il n ri daha da t kmill dirilmi v “Maarif” n riyyatında çap olunmu dur. (Mir hm dov. . d biyyat unaslıq terminl ri lü ti. – B.: Maarif, 1988. – 268 s.) Lü td dünya klassik v müasir d biyyatına ,xüsusil Az rbaycan b dii söz s n tin aid terminl r v anlayı ların izahı verilmi dir. ifahi d biyyatın yaradıcılıq metodları v d bi c r yanların xarakteriskası kitabda mühüm yer tutur. rıq aid terminl rin böyük bir qismi Az rbaycan elmi d biyyatında ilk d f izah olunur. Terminl rin izahında tarixi-xronoloji prinsip gözl nilmi ,lü t tövsiyy annotasiyası yazılmı dır. Lü tin sashı sur td t kmill dirilmi yeni n rinin hazırlanması z ruriliyi onun sözlüyü, ümumiyy tl , SSR xalqları d biyyatını oxuyub, öyr n nl r köm k m qs di il n z rd tutulsa da, bu xalqların n çox i l n n d biyyat unaslıq terminl rind n nümun l r daxil edils d , lav olunmu terminl rin çoxu Azad , Alqı , B yan, B la t, Qar ı , Sanama, X ms v b. bu kimi sırf Az rbaycan kaloritli terminl rdir.

d biyyat tarixi, d biyyat n z riyy si v d bi t nqid sahsin aid b dii uydurma, dünya d biyyatı, d bi sur tl r, d biyyatın t rbiy vi h miyy ti v b.bu kimi beyn l xalq s ciyy li terminl r d lü td ilk d f izah olunur .H mçinin, SSR xalqları d biyyatına v xarici d biyyata dair d yeni lav l r edilmi dir. Bütün bu lav l r n tic sind lü td 543 terminin izahı verilmi dir. vv iki kimi yaradıcılıq metodlarından, d bi formalarından, janr v növl rd n bir çoxunun izahı, tarixi aspektd verilir, onların müasir dünya d biyyatında, xüsusil çox mill tli sovet d biyyatında v onun qüvv tli qollarından biri olan Az rbaycan söz s n tind n kimi mövqe tutdu u m na kefiyy tc d yi ib-d yi ilm diyi göst rilir. B zi terminl rin izahı xeyli

d qıql dirilmi , g tiril n bir çox misallar ba qaları il v z olunmu yaxud vv lki misallara yenil ri d lav edilmidir. zahı xeyli geni l ndirilmi terminl rd n Bayatı, Vodevil, Q z l, Q hr man, Divan, d bi laq l r, ruz v zni, Publisistika, T cnis, Ustadnam v s. qeyd etm k olar. d biyyatın mahiyy ti b diilik, d bi c r yanlar, müasir burjua d biyyatının xüsusiyy tl ri v s. bu kimi m s l l rin n z ri c h td n mümkün q d r yeni izahına xüsusi fikir verilmi dir. Ona gör çox t bii olaraq, b zi köhn lmi müdd aları lü td n çıxarmaq lazım g lmi dir.

N tic olaraq d biyyat unaslıq elm v m d niyy tl ba lı yüks k inki af etmi bir sah oldu u üçün d biyyat unaslı a dair s n d kütl si d çox z ngin v olduqca r ngar ngdir. M hz el bu zaman professor Z. liyevin fikrini qeyd etm k yerin dü rdi: "S n dl r v t labatçılar arasında b riyy tin topladı ı möht m s n d yı ımından daha müt r qqi v s m r li istifad olunmasına t sir göst r n vasit çil rd n biri d bibliografiyadır. (3) Y ni h r iki sah nin m kda larının birg s yi n tic sind h m ayrı-ayrılıqda d biyyat unaslıq v bibliografiya unaslıq sah - sind ,h m d eyni zamanda d biyyat unaslıq bibliografiyasının inki afında mühüm nailiyy tl r ld etmi olarıq.

D B YYAT

1. hm dov T. XX sr Az rbaycan yazıçuları .ensiklopedik m lumat kitabı (t kmill dirilmi III n r). – Bakı: Nurlan , 2004. – 984 s. – (killi)
2. hm dov T. Az rbaycan yazıçuları. Ensiklopedik m lumat kitabı. B.: Ön r, 1985, 864 s.
3. liyev Z.H. Bibliografik informasiya v onun elmi mahiyy ti // Kitabxana unaslıq v bibliografiya . – 1998 , 1. – s .19.
4. smayılova S.P Az rbaycanda b dii d biyyat v d biyyat unaslıq üzr s n d kütl si bibliografiyala dırma obyekt kimi. D rs v saiti. – Bakı: BDU, 2008, 66 s.
5. Mir hm dov . d biyyat unaslıq terminl ri lü ti. – Bakı: Maarif, 1978, 199 s.
6. Mir hm dov . d biyyat unaslıq terminl ri lü ti (i l nilmi v t kmill dirilmi IV n r). – B.: Maarif, 1988. – 268 s.
7. P nahi Makulu. d bi m lumat c dv li. – B.: Elm. – 1962. – 574 s.

DIRECTORY EDITIONS OF LITERARY CRITICISM'S
BIBLIOGRAPHY

ISMAYILOVA S.P.
ABDULLAZADE F.F.
simaismailova23@mail.ru
abdullazade.f@mail.ru

SUMMARY

Keywords: *literature; news publishers; news literature*

This article provides information about the importance of directory editions of literary criticism and bibliography and explanation of the main features of encyclopedic editions of philological scientists.

• •
• •
simaismailova23@mail.ru
abdullazade.f@mail.ru

**THE MAIN DIRECTION DEVELOPMENT OF INFORMATON
OF LIBRARY SYSTEM IN MODERN INTEGRATION CONDITION**

Sh.I.ISLAMOVA
Ph. D. in History,
Institute of Economy ANAS
islamova_@mail.ru

The article main development trends of library system in modern integration condition are considered. In the end of the article for providing development perspectives of analyzing field efficiency suggestions and recommendation are also given.

Keywords: *integration, globalization, national economy, student library, development, library.*

Introduction

Technology has changed users expectations, their patience and their willingness to accept services that the library provides only at its own convenience. Now a days, libraries and information centers are increasingly being called upon to provide more relevant, up-to-date and timely information to a wide range of users. To satisfy the varied needs, they require availability and accessibility to a variety of information resources and formats (such as digital, full text, sound, graphics, images, multimedia, and hypertext as well as printdocuments). Unfortunately, there is a scarcity of adequate information resources in the libraries. The libraries suffer from inadequate funding or stringent budget cuts. This has affected the level of services offered to users both in terms of quality of collections and the degree of staff support provided [1]. Only a few libraries afford to have a wide range of information resources within their budget. Consortia among libraries seem to be the only solution to the lack of resources. Consortia can become an excellent way in the process of collections, digitizing, organizing and making accessible the electronic resources [2].

Consortia are regarded as an effective strategy to increase the buying power of individual library over the short term and as an opportunity to maximize opportunities for cooperative collection building and for resources sharing over the long term. They offer libraries the ability to give users the access, they are coming to expect and demand to a much broader range of materials than any one library could possibly offer.

Consortia mean a group of libraries with common interest to increase the availability of resources and to offer automated services. The main purpose of library consortia is to facilitate easy access to resources and services to a wider category of users. Consortia can be formed on a local, regional, national or international basis.

A library consortium is a formal association of libraries, not under the same institutional control, but usually restricted to a geographical area, number of libraries, types of materials, or subject interest, which is established to develop and implement resource sharing among members. The objective of library consortia is to control and reduce information costs, to improve resource sharing, to develop a network information environment (e.g. via campus systems, campus networks and the internet) and to share licensing issues with each other [3].

There is scarcely an academic library left in the world that has the financial resources to purchase all the journals it needs for its users alone. Therefore the library consortia attempt to rationalize the building and use of information resource collections through sharing and by granting access more than ownership. Few factors that necessitate the need for building library consortia are as follows [4].

- The continuous increase of cost of journal subscription combined with lack of adequate funding are leading academic libraries to seek collaborative acquisitions strategies and to consider the potential of electronic resources;

- The exponential growth in the production of knowledge has made it more and more impossible for the individual library to purchase all the relevant resources. The effect has been that libraries have become more and more dependent on inter lending in order to fulfill the requirements of their users;

- The rapid technological developments have resulted in a constant reassurance for new hardware, software and education and training of library staff;

There is a need to share staff expertise as a means of keeping up-to-date in an ever- changing social, political, managerial and technological environment;

- The overwhelming application of new technologies, new methods of information retrieval / dissemination has contributed to rapid escalating user expectations in the sense that the users expect library information to be delivered as fast as any other information they need.

Writing about the recent trends in academic library consortia, identified following reasons for formation of consortia.

- Better sharing of existing resources and jointly acquiring new resources at great savings;

– Identifying and addressing common needs arising from development in information technology;

– Providing enhanced library services with an emphasis on access to new electronic resources including databases, and services offered through the Internet and the World Wide Web;

– Expediting interlibrary borrowing, which has evolved into providing as many electronic resources as possible at the lowest cost to consortia members.

In modern conditions indicated that new library consortia developed primarily for three reasons.[1]

To leverage resources by sharing existing collections or resources through virtual union catalogues;

– To reduce the cost of member library operations by obtaining a group purchase price for information products; and

– To bring pressures to bear on information providers, especially publishers to reduce the rate of rise in the cost of purchasing information.

Following issues are to be considered while building library consortia.

– Identification and negotiation of publishers / vendors to provide access under consortia purchase;

– Legal issues involved in contracts and usage of materials within the consortia;

– Identifying the necessary infrastructure for access to electronic resources.

– Users of all libraries of the consortia to get equal access to all the information at all time;

– Shared transactions of costs and time among participating libraries;

– Documentation and training of library staffs.

Modern role of libraries consortia in globalization word

– Consortia look for opportunities to reduce costs and increase access by evaluating products and negotiating directly with publishers;

– Consortia achieve greater efficiency and effectiveness in fulfilling the libraries responsibility for providing, managing and maximizing electronic access to information resources of the region through online catalogue and other means of access;

– Consortia simplify library subscription, purchasing of all electronic journals, eliminate the need for different passwords for each title, simplify management of access to these periodicals, supply standard, provide searching facilities, assist librarians in electronic archiving, and enable electronic document delivery to users;

– Consortia can serve as a clearing-house or as a sponsor for library staff exchanges and to develop monitoring programs;

– Consortia can help libraries to improve their operating process and there by improve the ultimate quality of the services that are provided.

There will be investments to be made in hardware set up, mounting of data, development of interfaces, and administration of access.

In modern condition pointed the following uncertainties for consortia building:[2]

– Absence of awareness about the legal points relating to the access, ownership, and preservation of electronic resources;

– Absence of well defined national laws dictating the access and archival procedures of electronic resources;

– Absence of representatives of many of the publishers, which causes serious difficulties while negotiating any consortia deals.

Consortia Initiative in world countries

Consortia in are still in their infancy. Many academic libraries have yet to experience the power of information technology applications to library and information services. In world countries it is the right time to develop consortia, so that the academic libraries can take the advantages of electronic information easily accessible to its users community.

Forum for Resource Sharing in Astronomy (FORSA) was established in 1981 in the world. It is a typical example of a homogenous group of members joined together in order to negotiate consortium licensing for different journals. It consists of five members. It has identified a subscription agent as a supplier of journals. Subscription for both print and electronic journals is paid through the supplier. The agreement is meant for only astronomy journals published by a particular publisher. The supply has agreed to be a negotiator between the members and the publishers to provide access to the licensed materials.

The Council for Scientific and Industrial Research (CSIR in Europe) has 40 laboratories involved in research and developments in science and technology. Each laboratory has well-established library and information centre. National Institute of Science Communication and Information Resource (NISCAIR) and other CSIR laboratories have worked to form CSIR consortium. The major objective of CSIR consortium is to strengthen CSIR library resources by sharing electronic access to scholars and scientists of CSIR labs. NISCAIR has made an agreement with M/s. Elsevier Science to access its 1,500 e-journals.

The Human Resource Development (MHRD in Europe) has set up National Digital Library in Science and Technology (INDEST) consortium. The consortium subscribes to full text electronic resources and bibliographic databases for 38 institutes including IISc, IITs, NITs, RECs, IIMs and a few other institutions funded by MHRD.

The expenditure on electronic resources proposed for subscription under the consortium for selected institutions would be met from the funds made available by

MHRD. The consortium, being an open ended proposition, welcomes other institutions to join it on their own for sharing maximum benefits it offers.

The University Grants Commission (UGC in Europe) has initiated a programme to provide high speed internet connections, electronic access to scholarly literature and the development of multimedia contents to supplement conventional teaching and learning. The programme is named as UGC-INFONET consortium. All universities, which come under UGC's purview, will be members of the consortium. The programme will be executed by Information and Library Network (INFLIBNET) centre.

A gateway portal has been identified to provide access to electronic resources and also access to resources of participating university of UGC-INFONET consortium. The portals play an important role by providing access to table of contents, abstract to the major collection and link to full text journals.

Consortia should continue to work at the short-term goal (obtaining as much content as possible at the best price) while contributing substantially to the support of emerging initiatives in affordable scholarly communication.

As consortia become a major force in information delivery, they need to focus on their obligation to further the common aspirations of libraries and librarianship to provide equitable and affordable information to all. They need to become real players in the creation and dissemination of scholarly communication. To ensure long-term changes in the affordability and availability of scholarly information, consortia need to become partners in inventing new ways of information creation and delivery.

Government should also make attempts to provide the necessary infrastructure such as high speed network connections to access the electronic resources. Also it should make arrangements to conduct some training programme for the librarian on latest trends in librarianship and information technology.

REFERENCE

1. Allen, B and Hirshon, A. *Opportunities for academic library consortia. Information Technology & Libraries. Poland, 1998, 17 (1), pp. 36-37.*

2. Bjoernshauge, Lars. *Consortia licensing: implications for digital collection development. Paper presented in 64 IFLA general conference 1998, Romania, 16-21 Aug 1998, p.45.*

3. Hirshon, Arnold. *The development of library client service programmers and the role of library consortia. Library Consortium Management: an International Journal, Poland, 1992, I(1-2), pp 19-22.*

4. : //
 . - 2004. - 3. - .6-9.

. .
islamova_@mail.ru

MÜ A S İ R İ N T E Q R A S Y A İ R A T İ N D İ K T A B X A N A -
 İ N F O R M A S Y A S İ S T E M İ N İ N İ S A S İ N K İ A F İ S T Q A M T L İ R

. . İ S L A M O V A
islamova_@mail.ru

XÜLAS

Açar sözlər: *inteqrasiya, qloballaşma, milli iqtisadiyyat, kitabxana, kitabxanası, inkişaf, kitabxana.*

Məqalədə müasir inteqrasiya rəitində kitabxana sisteminin inkişaf istiqamətində baxılıdır. Məqalənin sonunda tədqiq olunan sahənin inkişaf perspektivlərinin təmini istiqamətində təklif və tövsiyələr verilmişdir.

**S.VUR UN ADINA
SUMQAYIT H R MKS-D OXUCULARA
K TABXANA- NFORMAS YA X DM T N NT K L**

Ramil MEHD YEVA

Bakı Döl t Universiteti

Kitabxana uluq-informasiya fakült sinin magistranti

Ramila_134@mail.ru

M qal d müasir dövrd S.Vur un adına Sumqayıt h r M rk zl dirilmi Kitabxana Sistemind oxuculara kitabxana-informasiya xidm tinin v - ziyy tind n söhb t açılır. Kitabxanada xidm t i inin keyfiyy tini yüks ltm k üçün görül n t dbirl rin h miyy ti vur ulanmı , kitabxananın kompüterl - dirilm si v informasiya texnologiyalarının t tbiqinin b zi m s l l ri ara - dırılmıdır. Regionlarda innovasiya bilikl rinin t tbiqi m qs dil dig r kitabxanalarla t crüb mübadil si aparılması m s l sin d toxunulmu dur.

***Açar sözl r:** nformasiya c miyy ti, kitabxana-informasiya xidm ti, MKS, fond, metodik v saıtl r, t crüb mübadil si.*

Respublikamızın müst qilliyinin möhk ml ndiyi, sosial-iqtisadi inki a- fının yeni m rh l y q d m qoydu u bir zamanda kitabxana i inin d dünya standartlarına uy un olaraq formala ması v inki afı bu günümüzün aktual m s l si hesab olunur.

XXI sr c miyy tinin “ nformasiya c miyy ti” oldu unun z r alaraq professor A.X l fov kitabxanaların informasiya m kanındaki rolunu bel qiym tl ndirmi dir: “Müasir informasiya c miyy tind kitabxanaların rolu o q d r artmıdır ki, kitabxanasız c miyy tin informasiya t l batını öd m k mümkün deyildir” [4, 10].

Kitabxanalar c miyy tin m d ni s viyy sinin yüks lm sind , elm v m d niyy tin inki afında, insanların informasiya t l batının öd nilm sind aparıcı bir mü ssis y çevrilmi dir.

Hazırkı raitd respublikamızda çoxsaylı oxucu kontingentinin kitabxa- naya c lb olunması, onların ümumm d ni v intellektual s viyy sinin yüks l- dilm si, milli-m n vi ideologiyanın, elmi dünyagörü ünün, m n vi v estetik zövqün formala ması, oxuculara informasiya xidm tinin yax ıla dırılması istiqam tind bir sıra t qdir layiq i l r gör n kitabxanalardan biri d S.Vur- un adına Sumqayıt h r M rk zl dirilmi Kitabxana Sistemidir.

MKS-in f aliyy tinin sas istiqam ti h r halisin kitabxana xidm ti- nin yax ıla dırılmasına, kitabla t bli atın forma v metodlarının yenil nm si- n v çoxsaylı oxucu sor ularının öd nilm sin yön ldilmi dir.

Qeyd edilmişdir ki, 2009-cu ildə kitabxananın yeni binasının istifadəyə verilməsi onun fəaliyyətində əhəmiyyətli göstərmidir. 2011-ci ilin hesabatına əsasən kitabxananın 582776 nüsxə fondu, 60440 nəfər oxucusu, 1001580 nüsxə kitab verilib, oxucuların kitabxanaya gəlişi 510052 nəfər olmuşdur. İstiqamətində MKS-in fonduna 5990 nüsxə yeni dəbiyyat daxil olmuşdur. Alınan kitablar Kitablı və Komplektli dirmə öbəsi tərkibində MKS-in filiallarına çatdırılmışdır [5].

S.Vurğun adına Mərkəzi kitabxanasının nəzdində 6 öb: Xidmət öbəsi; Komplektli dirmə və kitablı öb; Metodika-bibliografiya öbəsi; Kitabxana-bibliografiya proseslərinin avtomatlaşdırılması öbəsi; İnformasiya-resurs öbəsi; Vahid fondun təkil və istifadəsi; Kitabxanalararası abonement öbəsi fəaliyyət göstərir.

Mərkəzi Kitabxananın xidmət öbəsi hələki abonement və oxu zalı vasitəsilə xidmət göstərir. Oxucuların müxtəlif soruşlarını tez və dolğun ödəməyə çalışır, çap sərhlərində nəsməli istifadə etməyə kömək edir, fondun qorunmasını həyata keçirir. Öbünə fondu 99504 nüsxədir. İstiqamətində öb 1831 nüsxə yeni dəbiyyat daxil olmuşdur.

Komplektli dirmə və kitablı öbəsi oxucuların ümumi tələbatını və peşəkarlarının ödənilməsi üçün kitabxananın universal profilli kitab fondunu komplektləşdirir. Dövlət vəsaiti hesabına yeni dəbiyyatları almaqla, Prezident aparatından, M.F.Axundov adına Milli Kitabxanadan kitab mübadiləsi yolu ilə, nəriyyatların və mülliflərin bəzi əsərləri kitablar hesabına kitab fondunu daim zənginləşdirir. Yeni daxil olan dəbiyyatın uçuşunu aparır, dövrün tələbatına uyğun şəkildə, fondun mühafizəsini həyata keçirir.

Kitabxananın müstəqil fəaliyyət göstərən Metodika-bibliografiya və Təlimat-metodika öbələri birləşdirilərək 2011-ci ilin dekabr ayından etibarən Metodika-bibliografiya öbəsi adlandırılmışdır. Öb sistemin bölmələrinin fəaliyyətini təmin etmək üçün, forma və metodik baxımdan tələklənir, kitabxanalarda bibliografiya işinin təkilini həyata keçirir. İstiqamətində yeni üsul və metodların öyrənilməsi qabaqcıl təcrübəni əks etdirir, müxtəlif mövzularda metodik vəsaitlər hazırlayır.

Kitabxananın Kitabxana-bibliografiya proseslərinin avtomatlaşdırılması öbəsi 2011-ci ilin dekabr ayından fəaliyyət göstərir. Yeni yaradılan bu öb kitabxananın elektron kataloqunun idarə olunması, onun Kataloqlaşdırma, Komplektli dirmə, Oxucu, Kitab verilib, modullarının təkil etmə, bütünlükdə proqramın fəaliyyətində Administrator modulu vasitəsilə təkil etmə, yeni elektron resursların yaradılması funksiyasını həyata keçirir.

İnformasiya-resurs öbəsi 2011-ci ilin dekabr ayından fəaliyyət göstərir. Öb Mərkəzi kitabxananın Veb-saytının idarə olunması, kitabxananın

Elektron Kitabxanasının yaradılması, n r l rin elektron formaya çevrilm si i ini h yata keçirir, lokal v internet b k sinin f aliyy tini t kil edir.

Vahid fondun t kili v istifad si, kitabxanalararası abonoment öb si MKS- daxil olan kitabxanalar arasında d biyyat mübadil si aparır, Vahid fondu t bli edir. Sistem kitabxanaları arasında müv qq ti kitab mübadil si yolu il oxucuların sor ularının vaxtında v tam öd nilm sin yardım edir. Vahid fondda lazım olan n rl r olmadıqda öb KAA vasit sil M.F.Axundov adına Milli kitabxanadan v dig r kitabxanalardan lazımı çap m hsullarını müv qq ti istifad üçün ld edir.

Oxucuya lazım olan kitabı tapma a köm k m qs di il lifba v sistemli kataloqlar, sistemli v ölk ünaslıq kartotekaları t rtib edilmi dir. l rzind d RB S 64 Avtomatla dırılmı Kitabxana- nformasiya dar etm Sistemi il ba lı i l r davam etdirilmı dir. Bel ki, 2011-ci ild “Kitablar” bölm sind 2346 latın, “Retro kataloq” bölm sind 1285 nüsx Az rbaycan v 761 nüsx rus dilind kiril qrafikalı d biyyat, h mçinin “Elektron kartoteka” bölm sind 3781 q zet v jurnal m qal l ri, 12 saylı u aq kitabxanasında is 2141 kitab, 1094 q zet v jurnal m qal l ri proqramın yadda na köçürülmü dür.

Kitabxanada oxuculara daha bir informasiya xidm ti forması: yaxın v uzaq m saf d n elektron resurslardan istifad nin t kili h yata keçirilir. Kompyuter zalı vasit sil oxucular NTERNET resurslarından istifad etm k imkanı ld etmi l r. Bu da oxucuların sor ularının tam v operativ öd nilm sin rait yaratmıdır.

Qeyd ed k ki, Nazirl r Kabinetinin 11 oktyabr 2011-ci il tarixli 162 say- lı "Az rbaycan Respublikasının h r (rayon) m rk zl dirilmı kitabxana sis- teml rinin, müst qil kitabxanaların, h r, q s b v k nd kitabxana filialların- nın, habel h r, q s b kütl vi, u aq v g ncl r kitabxanalarının nümun vi strukturu v tat vahidl ri"nin t sdiq edilm si haqqında q rarına v M d niyy t v Turizm Nazirliyinin 3213/19 saylı m ktubuna sas n S. Vur un adına M rk zi kitabxananın n zdind yeni - Kitabxana-biblioqrafiya prosesl rinin avtomatla dırılması öb si yaradılmıdır. H mçinin müst qil f aliyy t göst r n M lumat-biblioqrafiya v T kilati-metodika öb l ri birl diril r k Metodika-biblioqrafiya, Elektron-informasiya öb si is nformasiya-resurs öb si adlandırılmıdır.

2011-ci ild MKS- 26 adda q zet, 34 adda jurnal daxil olmu dur. Hesabat ili rzind MKS-in fondundan 7318 nüsx d biyyat silinmi dir. l rzind "yox" cavabları ara dırılmı , müxt lif s b bl rd n oxucuların 145 sor- usuna "yox" cavabı verilmi dir. H r il oldu u kimi bu il d “yox” cavabları- nın sayı ümumil diril r k komplektl dirm v kitabı l m öb sin veril- mi dir. “Yox” cavablarının sayını azaltmaq v oxucu sor ularını tam öd m k m qs dil kitabxananın Vahid Fondun T kili v stifad si öb si KAA vasi- t sil h rin dig r kitabxanaları il -Sumqayıt Dövl t Universitetinin kitabxa-

nası il , M.F.Axundov adına Respublika Milli Kitabxanası, F.Köç rli adına Respublika U aq Kitabxanası il laq l rini bu il d davam etdirmi dir.

Prezident lham liyevin 6 oktyabr 2008-ci ild imzaladı ı “Az rbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sah sinin 2008-2013-cü ill rd inki afı üzr Dövl t Proqramı”na uy un olaraq 2011-ci ilin ilk aylarından yeni layih l rin h yata keçirilm sin ba lanılmı dir. Bel ki, h min ilin mart ayında S.Vur un adına M rk zi Kitabxana v Sumqayıt h r T hsil öb sinin birg m kda lı ı il 5 gün davam ed n trening keçirilmı dir. Treningd dinl yici kimi h rd f aliyy t göst r n 30 m kt bin v stedad liseyinin kitabxanaçıları i tirak etmi , maraqlı m ruz l r dinl nilmi dir.

Regionlarda innovasiya bilikl rinin t tbiqi m qs dil laq l rin geni l ndirilm si, t crüb mübadil l rinin aparılması, mü t r k t dbirl rin keçirilm si son zamanlar xeyli artmı dir. Bu m qs dl 2011-ci ilin aprel ayında Qusar rayon M rk zi kitabxanasının bir qrup m kda lı S.Vur un adına MKS-d i güzar s f rd olmu dur. yul ayında Sumqayıt kitabxanaçıları Qusar rayon M rk zi kitabxanasında keçiril n “Kitabxana fondları – regionun inki afının sas informasiya resursu kimi” mövzusunda d yirmi masanın i tirakçısı olmu lar. Oktyabr ayında is Bakının Bin q di rayon M rk zi kitabxanasının m kda ları S.Vur un adına MKS-d “Az rbaycan ünash l inki af etdirm k m qs di il fondların ölk ünash l a v diyar ünash l a dair materiallarla z nginl dirilm si” mövzusunda keçiril n seminar-m l d i tirak etmi l r.

Bel likl , müst qillik ill rind öz f aliyy tini t kmill dir n Sumqayıt h r MKS-i oxuculara informasiya xidm ti s viyy si modernl dir r k t dric n dünya standartlarına uy unla dırır.

D B YYAT

1. X l fov A.A. *Kitabxana ünash l a giri : D rslık (3 hiss d). H.1. Bakı, 2001, 400 s.*

2. X l fov A.A. *Kitabxana ünash l a giri : D rslık (3 hiss d). H.3. Bakı, 2003, 314 s.*

3. X l fov A.A. *XXI srin v ll rind Az rbaycanda kitabxana i inin sas inki af istiqam tl ri (mülahiz l r, t klifl r v proqnozlar): D rs v saiti. Bakı: BDU, 2006, 106 s.*

4. X l fov A.A. *nformasiya c miyy tinin formala masında kitabxanalar v zif l ri // Kitabxana ünash l v bibliografiya.- 2005, 2.-s.5-17.*

5. *S.Vur un adına Sumqayıt h r M rk zl dirilmı Kitabxana Siste- minin 2010-2011 ci il dair hesabatları.*

**THE FORMATION OF LIBRARY INFORMATION SERVICE
FOR THE READERS OF CENTRAL LIBRARY
NAMED AFTER S.VURGUN IN SUMQAIT**

Ramila MEHTIEVA
Ramila_134@mail.ru

SUMMARY

Keywords: *information society, library-information service, CLS, fund, means of methods, exchange of experience.*

This article deals with the condition of the library-information service for the readers of Sumqait CLS named after S.Vurgun. It analyzes the importance of the measures for improving the quality of library service, some problems about the application of informational technology in the library. The article is also about the exchange of experience with other libraries applied the propose of the innovation knowledge in regions.

Ramila_134@mail.ru

**AZ RBAYCANDA K TABXANA N DA R
Q BULEDL M R SM S N DL R V
ONLARIN ELM METODOLOJ H M YY T**

G.B.BAX YEVA

Bakı Dövlət Universiteti

Kitabxana uluq-informasiya fakültəsinin magistrantı

BDU_OXFORD@mail.ru

*M qal d müst qillik ill rind Az rbaycanda kitabxana i inin inki a-
fında mühüm rol oynayan M d niyy t v Turizm Nazirliyinin v Nazirlər
Kabinetinin q bul etdiyi hüquqi s n dl r, onların geni rhi verilmi dir.
Burada h min r smi s n dl rin h miyy ti v rolu da göst rilmi dir.*

Açar sözlər: qanun, sənəm, kitabxana i i.

Azərbaycan Respublikasında kitabxana i inin dövlət siyasəti prioritet xarakter da ıyaraq dövlətin strateji maraqlarına xidmət edir. Ölkəmizdə dövlətin kitabxana siyasəti bilavasit Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti, Mədəniyyət Nazirliyi və digər icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən həyata keçirilir. 1991-ci ildən bəri, yəni Respublikamız müstəqilliyə qədəm qoyduğu gündən etibarən Kitabxana i inin inki afına dair Prezidentin imzaladığı qərar və sərəncamlarından başqa Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi və Nazirlər Kabineti də qərar və sərəncamlar qbul etmişdir. Yəni Azərbaycan kitabxana i i bütövlükdə dövlət qayısı ilə həyata olunmuşdur.

Respublikamızda bütün sahələrdə olduğu kimi kitabxana i i sahəsində böyük nailiyyətlər qazanılmışdır. Kitabxana i inin inki afı sahəsindəki nailiyyətlər özünü, hər əydən vəvəl, respublika kitabxana bənkəsinin artımında özünü göstərmişdir. 90-cı illərin vəvəl rind respublikamızda 120 milyon kitab fonduna malik 10 min kitabxana var idis, indi onların sayı 12 mindir. Bu sistem yalnız kütləvi kitabxanalar deyil, həmçinin ayrı-ayrı nazirliklərin, idarə və müəssisələrin, ictimai təşkilatların kitabxana bənkələri daxildir. Təkcə Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin 4500-dən artıq kitabxanasında 40 milyondan artıq kitab və digər sənədlər oxucuların istifadəsinə verilmişdir. Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi müasir informasiya cəmiyyətinin qarşıda qoyduğu vəzifələrə müvafiq çox ciddi layihələrə həyata keçirməyə müvəffəq olmuşdur (7, 5).

1998-ci ildə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin imzaladığı "Kitabxana i i haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda kitabxana i inin dövlət tərkib rliyi Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinə tapırılmışdır.

M d niyy t v Turizm Nazirliyin "Az rbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sah sinin 2008-2013-cü ill r üzr dövl t inki afi proqramı"nın hazırlanması i inin tap ırılması t qdir layiq bir hal kimi d y rl ndirilm lidir.

Bütün sadalanan m s l l rd n ba qa, Az rbaycan Respublikasının M d niyy t v Turizm Nazirliyi sistemind ki h r (rayon) M rk zl dirilmi Kitabxana Sistemi haqqında da sasnam q bul edilmi dir.

Kitabxana i inin m rk zl dirilm si t dbirinin h yata keçirilm sin ilk d f 1974-cü ild ba lanılmıdır. Bu ideyanın ba lıca m qş di ölk miqyasında yerin yetiril n, böyük elmi v m d ni h miyy t malik olan ölk nin kitabxana sisteml rini tamamlamaq, onu daha i l k, daha dinamik etm k, daha da demokratikl dirm k üçün h yata keçiril n ümumdövl t t dbiri idi (9, 35).

Ölk mizd q bul edilmi bu sasnam y sas n, MKS-l r Az rbaycan Respublikası M d niyy t v Turizm Nazirliyinin tabeliyind dir, dövl t m d niyy t sistemin v dövl tin mülkiyy tin daxil olan m d niyy t t sisatıdır. MKS-in idar edilm si Az rbaycan Respublikasının qanun-vericiliyin v bu sasnam y müvafiq olaraq M d niyy t v Turizm Nazirliyinin s lahiyy tl ri daxilind h yata keçirilir. MKS Az rbaycan Respublikasının M d niyy t v Turizm Nazirliyinin tabeliyind f aliyy t göst rir. MKS- nazirin mri il t yin olunan direktor r hb rlik edir.

sasnam d ilk önc MKS-l rin hüquq v v zif l ri, t kili, funksiyalari, öhd likl ri, struktur bölm l ri, MKS-in fondlarından istifad qaydası, istifad çil rl münasib tl rin hüquqi forması v dig r müdd alar v onların geni izahı öz ksini tapmıdır. MKS-in fondlarından istifad qaydası, istifad çil rl münasib tl rin hüquqi forması «Kitabxana i i haqqında» Az rbaycan Respublikası Qanununa, bu sasnam y , MKS-in Nizamnam sin v MKS-in direktoru t r find n «Kitabxanadan istifad qaydaları»na müvafiq olaraq mü yy n edilmi dir.

sasnam nin 2-ci bölm sind MKS-in f aliyy tinin predmeti, m zmunu v m qş di izah edilmi dir. MKS-in f aliyy tinin predmeti informasiya, elm, m d ni-maarif v t hsil i idir. Bu i ilk növb d fondların formala dırılması, elmi c h td n i l nm si v mühafiz si, kitabxanalardan istifad ed nl r kitabxana, informasiya v sor u-bibliografiya xidm tl rinin göst rilm si, kitabxanalararası v beyn l xalq abonementin t kili, kitabxanaların elmi v metodik t minatı daxildir.

Bütövlükd 7 bölm v h r bölm daxilind yarım bölm l rd n ibar tdir. sasnam nin dig r sonrakı bölm l rind MKS-l rin daxili idar edilm qaydaları, büdc v maliyy m s l l ri öz izahını tapmıdır.

sasnam nin h miyy ti ondan ibar tdir ki, müst qillik ill rind MKS-l rl ba lı Respublikamızda q bul edilmi ilk hüquqi s n ddir. Bu hüquqi

s n d q d r v ondan sonraki dövrl rd kitabxana i in v kitabxanalara aidiyy ti olan bir sıra qanunlar respublikanın qanunverici orqanı t r find n q bul edils d , MKS-l r v onların f aliyy tinin çox m hdud m s l l ri ks olunmu , sas n onların c miyy td yeri, rolu, v zif l ri qanunla t sdiql nirdi. Lakin bu r smi s n d sirf MKS-l rin profilini, f aliyy t istiqam tini, qurulu unu, i qlandırır.

Az rbaycanda Kitabxana i inin hüquqi t nziml nm si v idar olunmasında Respublika Nazirl r Kabinetinin q rar v s r ncaamları da xüsusi h miyy t k sb edir. Az rbaycan Respublikası Nazirl r Kabineti — Az rbaycan Respublikasının Prezidenti t r find n onun icra s lahiyy tl rinin h yata keçirilm sinin t kili m qs dil yaradılan, öz f aliyy tind birba a Prezident t abe v onun qar ısında cavabdeh olan, i qaydası Prezident t r find n mü yy nl n yuxarı icra orqanıdır.(12)

Müst qillik ill rind Prezidentin imzaladı ı geni miqyaslı q rar, f rman v s r ncaamların yerin yetirilm si m s l l ri, el c d onların qısa müdd td yerin yetirilm si prosesl ri Nazirl r Kabinetin h val olunmu dur.

1996-cı ild Nazirl r Kabineti “Kitabxana i i haqqında” qanun q bul etmi dir. Bu q rarada kitabxana b k l rinin qoruyub saxlamaq v haliy xidm t i ini yax ıla dırmaq üçün Az rbaycan M d niyy t Nazirliyinin qar ısında ciddi v zif l r qoymu du. Q rar keçid dövrün kitabxanalarının qoruyub saxlanılmasına çox böyük köm klik etdi.(5, 225)

M d niyy timizin ayrılmaz t rkib hiss si v sas dayaq nöqt si olan kitabxanaların inki afına dair Nazirl r Kabineti d 1999-2011-ci ill rd bir sıra normativ-hüquqi s n dl r q bul etmi dir. Bu s n dl r a a ıdakılardır:

1. Az rbaycan Respublikası Nazirl r Sovetinin 1987-ci il 9 fevral tarixli 45 nömr li q rarına d yi iklik edilm si v Az rbaycan Respublikası Nazirl r Kabinetinin b zi q rarlarının qüvv d n dü mü hesab edilm si bar d . Q rar 84. Bakı h ri 21 may 1999-cu il.

Bu q rarda Respublika Nazirl r Kabineti t r find n kitabxana fondlarına m xsus çap s rl rinin v dig r materialların itirilm si v ya yararsız hala salınmasına gör dövl t kitabxanalarının t l bl rin gor borcun öd nilm sinin yeni qaydaları mü yy nl dirilmi dir.

Bu r smi s n dd “Kitabxana i i haqqında” Az rbaycan Respublikasının qanununa uy un hüquqi v fiziki xsl rd n itirilm si v ya yararsız hala salınmı kitabxana fonduna m xsus çap s rl rinin v dig r materialların (milli-m d ni s rv tl r reyestrin daxil edil n nadir nüsx l r istisna olmaqla) yeni qiym tl ndirm msalları n z r alınmaqla vurulmu ziyanın qiym tinin on misli h cmind tutulması qaydaları mü yy nl dirilmi dir.

Yeni qiym tli ndirm msallarının qoyulması h r bir v t nda ın elm bilik s rv ti olan kitaba daha diqq tli , qay ı il yana masına t sir ed n faktordur.

2. Dövl t kitabxana fondlarında saxlanılan çap s rl rinin v dig r materialların uçotu, mühafiz si v istifad si qaydalarının t sdiq edilm si haqqında. Q rar 29. Bakı h ri 6 mart 2000-ci il.

Bu q rar Az rbaycanda müasir kitabxana i i sah sind olduqca h miyy tlidir v normativ-hüquqi s n d kimi qiym tli ndirilir. 11 bölm d n ibar tdir v h r bölm daxilind yarım bölm l r ax l nır. S n dd Dövl t kitabxana fondlarının mahiyy ti açqlanır v göst rilir ki, Az rbaycan Respublikası Dövl t kitabxana fondları kitabxanalararası laql ndirilmi , komplektl dirm , qar ılıqlı istifad , depozitar mühafiz v mübadil prinsipl ri sasında t kil edil n, m lumat-axtarı sistemin malik olan kitabxana fondlarından ibar tdir v Az rbaycan Respublikasının Dövl t kitabxana fondu dövl t mülkiyy tidir.

Nazirl r Kabinetinin bu q rarının n mühüm bölm l rind n biri “Kitabxanalardan istifad qaydaları” adlı onuncu bölm sidir. B hs etdiyimiz hüquqi-normativ s n din sonuncu on birinci bölm si “Kitabxana fondlarının mühafiz si” adlanır. R smi s n din sonuncu, y ni 11-ci bölm sind kitabxana fondlarının mühafiz si, xüsus n kitabxana mühitind riay t olunmalı gigiyenik qaydalar, daha sonra s n dd universal elmi kitabxanalarda fondun etibarlı mühafiz sini t kil etm k m qs dil lyazmalar, nadir kitablar v xüsusi qiym tli n rl r üçün kitab fondları yaradılması n z rd tutulur.

Bel likl , dövl t kitabxana fondlarında saxlanılan çap s rl rinin v dig r materialların uçotu, mühafiz si v istifad si qaydaları haqqında Respublika Nazirl r Kabinetinin b hs etdiyimiz q rarı ölk mizd kitabxana i inin hüquqi sasını t min ed n çox mühüm s n ddir (4, 36).

3. Az rbaycan Milli Kitabxanasının sasnam si. Az rbaycan Respublikası Nazirl r Kabinetinin 2000-ci il tarixli 30 -li q rarı il t sdiq edilmi dir.

Bel ki, yuxarıda sadalanan t dbirl rd n sonra 2000-ci ilin 6 martında Az rbaycan Respublikasının Nazirl r Kabineti t r find n daha bir q rar q bul edilmi di ki, bu da “Az rbaycan Milli Kitabxanasının v Az rbaycan Respublikası Kitabxanasının nümun vi sasnam sinin t sdiq edilm si haqqında” idi. Bu Az rbaycan Respublikası Prezidentinin “Kitabxana i i haqqında Az rbaycan Respublikası Qanunu” nunun t tbiq edilm si bar d 1999-cu il 12 mart tarixli f rmanının 2-ci b ndinin icrasını t min etm k m qs dil q rara alınmı dır.

M lum oldu u kimi, “Kitabxana i i haqqında” Az rbaycan Respublikasının qanununa müvafiq olaraq M.F.Axundov adına Dövl t Kitabxanasına

Milli Kitabxana statusu verilmişdir. Milli Kitabxana haqqında sənəmdə milli kitabxananın fəaliyyət istiqaməti, profili, funksiyası və vəzifələri, hüquqları və səlahiyyətləri, qarşısında yerinə yetirilmiş vəzifələri olan tədbirlər planı və s. məsələləri yer almışdır.

4. Azərbaycan Respublikası Elmi-Sahə və Kitabxanasının sənəmi. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2000-ci il tarixli 30-cu qərarı ilə təsdiq edilmişdir. Bu sənəmdə respublika elmi-sahə və kitabxanalarının, o cümlədən respublika elmi-texniki, elmi-kənd təsərrüfatı, elmi-tibb, elmi-pedaqoji, MEA kitabxanalarının fəaliyyətini tənzimləyən nümunəvi normativ-hüquqi sənəddir. Azərbaycan Respublikası Elmi-Sahə və Kitabxanalarının nümunəvi sənəmi 7 bölmədən ibarətdir.

Bu hüquqi sənəd Respublika Elmi-Sahə və Kitabxanasının statusu müəyyənləşdirilir. Respublika Elmi-Sahə və Kitabxanasının mühüm vəzifələrini, hüquqlarını, eyni zamanda öhtəliklərini, strukturu və tərkibi prinsiplərini, müvafiq i proseslərinin həyata keçirilmiş yollarını özündə əks etdirir.

5. "Azərbaycan Respublikasının şəhər (rayon) mərkəzlərdədirilmiş kitabxana sistemlərinin, müstəqil kitabxanaların, şəhər, qəsəbə və kənd kitabxana filiallarının, habelə şəhər, qəsəbə kütülvələri, uşaq və gənclər kitabxanalarının nümunəvi strukturu və təşkilat vahidləri"nin təsdiq edilməsi haqqında. Qərar № 162. Bakı şəhəri 11 oktyabr 2011-ci il.

Bu qərar Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 119-cu maddəsinin səkkizinci bəndində tələb olunan tədbirlər tutaraq, Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi və Azərbaycan Respublikasının qətiyyətli Nazirliyi ilə razılaşdırılmış təklifinin nəzərə alınaraq Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti tərəfindən təsdiq olunmuşdur. Qərarda Kitabxana müəssisələrində yaradılacaq yeni öbektəklər kitabxana-informasiya sahəsində aparılan islahatlar və struktur təkmilləşdirilməsi nəticəsində sərbəstləşdirilmiş təşkilat vahidləri hesabına həyata keçirilmiş işlər nəzərdə tutulmuşdur.

Qeyd etdiyimiz kimi, Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi sistemində şəhər (rayon) mərkəzlərdədirilmiş Kitabxana Sistemi haqqında qəbul olunmuş sənəmin VI bölməsində MKS-lərin idarə edilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Müəssisə daxilindəki rejimi və bölgüsü çox məhdudlaşdırılmış və özünü bu hüquqi sənəddə tapmışdır. Təşkilat vahidləri dövlətə il əks edilmişdir. Bəzi rəy və təkliflər informasiya sənədi kimi qəbul etdiyi XXI əsr kitabxanaların qarşısında olduqca mühüm, keyfiyyətə yeni vəzifələr qoyulmuşdur. Müasir kitabxanalar nəinki kitabxanaçılıq təcrübəsi ilə kifayətlənməməli, oxuculara xidmətini informasiya cəmiyyətinin tələblərinə uyğun yüksəlmək üçün dünya informasiya məkanına daxil olmağı, ümumi intellektual potensialdan operativ istifadə etməyi bacarmalıdır. Bu məqsədlə kitabxanalarda müasir informasiya texnologiyası tətbiq edilmiş, informasiya

mühiti üçün rait yaradılmalıdır. Bu da h r eyd n vv l kitabxana i in müasir informasiya v kommunikasiya texnologiyalarının t tbiqini t l b edir (11, 7). Elm v texnikanın sur t l inki af etdiyi müasir dövrd zamanın t l b l rini n z r almaqla t bii ki, kitabxana mü ssis l rind yeni tat vahidl rinin yaradılmasında çox ciddi ehtiyac duyulmaqdadır. Nazirl r Kabinetinin q bul etdiyi bu q rarda vv lki tat vahidl ri il yana ı yaradılması n z rd tutulan v z ruri olan yeni tat vahidl ri v yeni öbl rd mü yy n edilmi di. Bel ki, vv ll r oxucuların sayı, kitab verili i t kc kitabxana mü ssis sin g l n oxucuların sayı il hesablandırsa, artıq müasir zamanda bu oxucuların sırasına veb oxucular, y ni kitabxana mü ssis l rind n on-line istifad ed n oxucular da lav edilmi dir. Bunlar virtual oxucular adlanır. Bunun üçün kitabxananın elektron saytına xüsusu say ac qo ulur v ya on-line kild qeydiyyatdan keç nd n sonra, oxucu kimi elektrton resurslardan istifad olunur.

Az rbaycan kitabxanaların informasiya ehtiyatlarının inki afı, orada yeni texnologiyaların t tbiqi, xüsusu n d , yeni informasiya da ıyıcılarına saslanan resursların yaradılaraq inki af etdirilm si, kitabxana fondlarının n yeni s n d növü olan elektron s n dl rl komplektl dirilm si kimi m s l l r Az rbaycan kitabxanaları üçün h yati h miyy t da ıyır (10, 4).

D B YYAT

1. *Az rbaycanda kitabxanaların f aliyy tinin yax ıla dırılması haqqında Az rbaycan Respublikasının s r ncamı // "Az rbaycan" q z., - 2007, 24 aprel.*

2. *Az rbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sah sinin 2008-2013-cü ill rd inki afı üzr Dövl t Proqramı // Kitabxana ünashq v bibliografiya: elmi n z ri v metodiki jurnal. – 2008, 2.-s. 6-31.*

3. *"Kitabxana i i haqqında" Az rbaycan Respublikasının Qanunu "Az rbaycan" q zeti.- 1998.- 19 iyun*

4. *hm dov E.Y. Az rbaycanda kitabxana-informasiya i inin hüquqi bazası: D rs v saiti. - Bakı, BDU, 2012.-216s.*

5. *X l fov A.A. Az rbaycanda kitabxana i inin tarixi: III hiss .- Bakı: Az rn r, 2006.-311s.*

6. *X l fov A.A. Az rbaycanda kitabxana i in dair Heyd r liyev doktorinası u urla davam edir.- Bakı, 2009.-185 s.*

7. *X l fov A.A. Az rbaycan m d niyy tinin qızıl fondu (Kitabxanalar vasit sil g l c y do ru) // "Kitabxana. az" jurnalı. 4 (07) 2009. s. 4-13*

8. *X l fov A.A. qtisadi islahatlar dövründ m d niyy t v inc s n t dövl tin himay si haqqında Az rbaycan Respublikasının s r ncamı // dal t q zeti.- 1993.-23 aprel.*

9. Xalqov A.A. *Kitapxana üniv. giriş : Dövlətlik*. - Bakı: Bakı Universiteti nəşriyyatı, 2001.-398 s.

10. Xalqov A.A. *Kitapxana sahəsi dövlət qaydaları ilə tənzim olunmuşdur // "ki sahil" qəzet*. 2007.- 24 aprel.

11. Xalqov A.A. *Ölkəmizdə ilk fundamental elektron kitabxana // Xalq qəzet*, 2006.-18 fevral.- S.6.

THE OFFICIAL DOCUMENTS ABOUT THE LIBRARY SCIENCE ADOPTED IN AZERBAIJAN AND THE IMPORTANCE OF THEIR SCIENTIFIC METHODOLOGY

G.B.BAKHSHIYEVA
BDU_oxford@mail.ru

SUMMARY

Key words: law, regulations, work of library.

The article reflects, the library policy of the state and the application of them by the Cabinet of Ministers of Azerbaijan, the Ministry of Culture and Tourism of Azerbaijan and other executive authorities of the Republic. The article gives an explanation the official documents dedicated to the development of library science.

E

-

BDU_oxford@mail.ru

**ELEKTRON K TABXANALARIN NK AFI:
DÜNYA T CRÜB S**

S.H.K RIMOVA
sevda.kerimova1@gmail.com

M qal d elektron kitabxanaların yaradılması v inki afi m s l l ri müzakir olunur, dünyada elektron kitabxanaların inki af tarixi, bu sah d h yata keçiril n layih l r izl nilir. Elektron n r istehsalçılarının t snifatı, elektron kitabxanalardan öd ni li v öd ni siz istifad arasındakı f rql r t hlil edilir.

Açar sözl r: elektron kitabxana, elektron informasiya, informasiya ax- tarı , informasiya xidm ti, öd ni li v öd ni siz çıxı , informasiya istehsalçısı

Elektron kitabxana haqqında sas prinsipl r bizi q dim keçmi aparıb çıxara bil r. B zil ri bu prinsipi sg nd riyy Kitabxanasının adı il sg nd - riyy prinsipi adlandırır. Mahiyy t bundan ibar tdir ki, qeyd olunan informa- siya bir maddi obyekt (s n d) klind bir yerd saxlanılır, arzu ed n h r bir xs onu ld etm k imkanına v ehtiyac olduqda sur tini köçürm k imkanına malikdir.

Elektron kitabxanaların yaradılaca ı bar d proqnozlar v ümumi prin- sipl rin t svir olundu u ilk s rl r arasında ad t n V. Bu un (V. Bush) “Nec dü ün m k olar” (1945) v J.S.R Likliderin (J.C.R. Licklider) “G l c yin Ki- tabxanaları” (1965) s rl rinin adları ç kilir. AB elmi t dqiqlatlar agentliyi- nin o zamankı direktoru t r find n yazılmı birinci s rd informasiyanın top- lanılması, mühafiz si, axtarı ı v emalı sah sind texnologiyanın aliml r t q- dim etdiyi potensial imkanlar nümayi etdirilirdi. Bu m qal nin sas h miy- y ti ondadır ki, orada yeni texnologiyalar, informasiya v elmi-t dqiqlatların inki afi arasında laq l r a kar göst rilmi dir. J. Liklider Massaçuset nstitu- tunun m kda larından biri idi v hesablama texnologiyalarının r q msal ki- tabxanaların g l c k inki afına t sirini öyr nirdi. Öz i l rind o elektron kitabxanaların istifad çil ri il münasib t yaratmaq üçün z ruri olan t dqiqlat v ara dırmalarını sadalamıdır.

Kitabxana m lumatlarının mühafiz si v emalı üçün kompüterl rd n istifad y 60-ci ill rd ba lanmıdır. lk u urlu nümün l rd n biri AB -in Konqres Kitabxanasında ma ınla oxuna bil n kataloqların yaradılması m qs - dil (60-cı ill rin sonu) MARC (Machine-Readable Cataloging) formatının yaradılması olmu dur. Onun Online Kompüter Kitabxana M rk zind (Online Computer Library Center, OCLC) istifad si bir çox kitabxanalar üçün kataloq

qeydl rin çıxı ıt min etm y rait yaratdı ki, bu da h miyy tli miqdarda v sait q na t etm y imkan verdi.

Müasir m nada elektron kitabxanaların yaradılması ilk elmi jurnalların elektron kitabxanalarının yaradılma a ba landı ı 80-ci ill rin sonlarına t sadüf edir (“Mercury”, CORE, “Tulip” layih l ri, 1987-1993-cü ill r; JSTORE, 1995-ci ild n ba layaraq; “High Wire Press”, 1995-ci ild n ba layaraq v s.). Bu layih l r elmi olmaqla b rab r, h m d iqtisadi m qs dl r da ıyırdı (sas jurnalların arxivini yaratmaq v jurnal toplularının t krarlanmasının aradan qaldırılması il kitabxana x rcl rinin azaldılması). Bundan ba qa, sırf texniki probleml r, m s l n, ekranda yunan, riyazi v dig r xüsusi simvolların müvafiq olaraq nümayi i problemi h ll edilm i di. 90-ci ill rin ortalarından etibar n, bir çox elmi jurnallar yalnız elektron formada d rc olunma a ba landı. Bu iqtisadi c h td n q na t etm y imkan yaradırdı v daha s m r li idi. H min dövrd bir çox geni profil malik olan dövri n rl r (jurnallar, q zetl r, bülletenler v s.) vv iki buraxılı larının r q msal arxivl ri d daxil olmaqla, öz elektron versiyalarını yaratdılar v onlara öd ni li v eyni zamanda nternet vasit sil öd ni siz çıxı ıt min etm y ba ladılar.

Bundan lav , böyük kitabxana v muzeyl r d , xüsusi nadir, q dim v fiziki m hv edilm t hlük si olan materialları g l c k üçün qorumaq v lveri li istifad sin nail olmaq üçün, onları elektron formaya keçirm y ba ladılar. Bu layih l r lyazma v çap materiallarının s hif -s hif skan edilm sin v görüntül rin qrafik fayllarda yüks k s viyy d qorunaraq saxlanılmasına saslanırdı. Daha sonra bu fayllar sasında informasiyanın b k vasit sil ötürül bil n yüngül qrafik v ya m tn versiyası yaradılmı dır. Bu cür layih l r nümun olaraq, Amerika Birl mi tatlarının tarixi v m d niyy tni ks etdir n müvafiq materialların elektron formaya keçirilm si m qs dil yaradılan “Amerikanın yadda ı” (“American Memory”-1989-cu ild n indiy q d r) v “Milli R q msal Kitabxana” (“National Digital Library”-1990-cı ild yaradılmı dır; 1998-ci ild n t kilatlararası vahid “Digital Libraries Initiative - Phase 2” proqramına d yi dirilm i dir) proqramlarını göst rm k olar.

nternetin yarandı ı ilkin m rh l d , resursların çox hiss sini yaradan h v skarlar elektron kitabxanaların yaradılmasına mühüm töhf l r vermi l r. Bunlardan b zil ri çox böyük m hurluq qazanmı lar. Bu cür tanınmı layih l r arasında Amerika proqramçısı M. Hartın t bbüsü il 1990-cı ild yaradılan “Qutenberq layih si” (“ ”) (<http://promo.net/pg>) v Rusiyanın 1994-cü ild yaradılan, 17 min m tn formasında faylı hat ed n v 2,5 Gb h cmi olan “Mo kovun Kitabxanası” (“ ”) (<http://lib.ru>) layih l rinin adını ç k bil rik. H r iki layih m tnl ri pulsuz olaraq toplayan v scan ed r k, kitabxanaçılara gönd r n könüllül rin f aliyy tin minn tdardır. g r M. Mo kov ona gönd ril n bütün s rl ri d rc

edirs v s rin mü llifi etiraz etdikd onu çıxarma a z man t verirs , Q rb ölk l rind f aliyy t göst r n dig r elektron kitabxanalar kimi “Qutenberq layih si” d yalnız mü llif hüquqlarının müdd ti ba a çatmı v ya ictimai istifad üçün n z rd tutulan n rl ri hüquqi olaraq d rc ed bil r. Mü llif hüquqlarının müdd ti qanunvericiliy uy un olaraq, daim artmaqdadır v hazırda AB v dig r q rb ölk l rind mü llifin v fatından 50 il sonrakı dövrü hat edir. Aydın dır ki, bu Q rbin böyük qeyri-kommersiya EK-nın imkanlarını m hdudla dırır.

Pe kar elektron kitabxanalarla müqayis d sosial h miyy tli h v skar layih l rin h miyy tli çatı mazlıqları vardır. Bunlar sas n a a ıdakılardır:

- v saıtl rin kort bii formala ması, seçilm prinsipl rinin aydın olmaması;

- t sadüfilik v topluların natamamlı ı;

- m tn sasında bazanın çatı maması: ixtiyari n r m nb l ri, s hvl r, müvafiq bibliografik m lumatin olmaması, r y v rh aparatının olmaması;

- ibtidai texnologiya: s n dl rin “z if” ni anlanması (m s l n, sad HTML m tni), oxucular üçün minimum xidm t sayı.

H v skar EK elektron formada olan m tnl rin rahat bir m nb yi kimi çıxı ed r k, ümumi m d ni funksiyasını yerin yetirir, lakin bel EK-in elm v t hsil m qs dl ri üçün tam istifad si, ad t n, mümkün deyil.

AB v Q rbi Avropada EK-in çox hiss si akademik v elmi t dqıqatla m ul olan t kilatların, ilk növb d universitetl rin n zdind yaradılaraq inki af etmi dir. M hz bu universitetl rd v universitet kitabxanaları v n riyatlarında (lb tt , hökum t, xeyriyy fondları v korporasiyaların maliyy d st yi il) elektron kitabxana sah sind qabaqcıl t dqıqatlar aparılır, standartlar hazırlanır v elektron topluların müxt lif növl ri yaradılır.

Nümun olaraq, 12 dild 45 min d biyyat v dig r humanitar elml r sah sind m tnl ri hat ed n v öd ni siz onlayn çıxı a malik olmaqla, Virciniya Universiteti n zdind f aliyy t göst r n (<http://etext.lib.virginia.edu>) “Elektron m tn m rk zi”ni göst r bil rik. Tafts Universitetinin bazası sasında yaradılmı "Persey" adlı dig r böyük layih nin elektron kitabxanası (<http://www.perseus.tufts.edu>) özünün yunan v latın dilind olan geni toplusu (d qiq t rcüm si v morfoloji t hlili il birlikd orijinalda olmaqla), m liumat n rl ri v d rslıkl ri, el c d , linqvistik i üçün nadir vasit l ri il m hurdur. Elmi mü ssis l rin elektron m hsullarının sas hiss sini elmi elektron n rl r t kil edir. Bir çox universitetl rin elektron kitabxanaları yalnız m hdud istifad ni - yalnız öz m kda ları v t l b l rin v ya dig r ali t hsil v m d niyy t mü ssis l rin , v zind onların r q msal toplularından istifad etm k rtil t min edir.

Bel m kda lıq nümun si olaraq, h miyy tli sayda elektron toplular v m lumat bazalarına çıxı imkanını t min ed n Kaliforniya Universitetinin

r q msal kitabxanasını (<http://www.cdlib.org>) göst r bil rik. Qeyd ed k ki, r q msal toplulara çıxı m lisenziyala dırılması geni yayılımdır. M s l n, JSTORE (<http://www.jstor.org>) v "Muse" (<http://muse.jhu.edu>) kimi layih l r, öz l rinin elektron elmi jurnal toplularına çıxı ı yalnız abun yolu il v fiziki xsl r üçün deyil, yalnız t kilatlar üçün t min edir.

Kitabxanalar v dig r elektron m hsulların yaradılması il , h min m h-sulların s rt elektron da ıyıcılarda satı ını h yata keçirm kl b rab r, bu elektron informasiyaya onlayn çıxı üçün lisenziyanın da satı ı il m ul olan bir sıra kommersiya irk tl ri mövcuddur. Bel ki, AB -ın Miçiqaq tatinın Ann-Arbor h rind yerl n v informasiya xidm tl rinin n iri provayderi olan "ProQuest" (<http://www.proquestcompany.com>) irk ti, 1999-cu ild "ProQuest" irk tinin bir öb sin çevrilmi "Chadwyck-Healey" irk tinin, geni h cmlı elektron resursların da daxil oldu u minl rl tam m tnlı dövri n rl r , dissertasiyalara, kitablara v dig r n rl r çıxı ı lisenziyala dırır. "ProQuest" dünyanın 8,5 min n riyyatı il m kda lıq haqqında müqavil y malikdir v 160 ölk d öz m hsullarının satı ı il m ul olur. irk tin satdı ı informasiya m hsullarına CD-ROM-lar, mikrofilml r, çap m hsulları v informasiya sisteml rin onlayn çıxı daxildir.

Elektron kitabxanalar v dig r informasiya sisteml rin öd ni li v öd ni siz çıxı arasında münasib tl rd n danı dıqda, ixtisasla dırılmamı v ya m d ni irs hesab oluna bil n informasiyaya (h r iki kateqoriyaya, m s l n, klassik d biyyatın m hur n rl ri aid ola bil r) öd ni siz çıxı m t min edilm si n n sini etiraf etm k olar. Elmi t dıqat v ya biznes üçün t l b olunan m lumatlar ad t n öd ni li olur.

M lumatın kommersiya d y rin t sir ed n ba qa bir parametr - onun tamlı ıdır: da mıq halda olan s n dl rd n ibar t toplu, lb tt , öd ni siz olacaq, mövzu üzr tam informasiya is , h tta b zi "lav d y r" il satılacaqdır. Bel hesab etm k olar ki, elektron kitabxanaların g l c k inki afı qeyri-kommersiya v kommersiya yana maların birl m si yolu il ged c kdir: m nb informasiya resursları pulsuz olacaq, daha "traflı" olanlar is satılacaqdır.

lb tt , informasiya istehsalçısının kim olması da burada sas rol oynayıyır. Bunlardan biri bazar qanunlarına uy un ya ayan xsi m lumat t chizatçılardı, dig ri is uzun bir ictimai xidm ti oldu u q bul edil n kitabxanalardır. Elektron kitabxanaların istifad çil r öd ni li xidm ti bar d müzakir l rin uzun müdd t davam etm sin baxmayaraq, h l lik öz h llini tam olaraq tapmamıdır. sas n ideoloji v ya siyasi xarakterli mülahiz l rin t r fdarı olanlar informasiyanın öd ni siz ld edilm sini (sas xsi hüquq v ictimai münasib tl rin z ruri elementi kimi informasiyanın azad ld edilm si), bazar münasib tl rinin müdafi çil ri is iqtisadi amili t kid edirl r (avadanlıq v proqram t minatının yüks k d y ri, informasiyanın hazırlanması üçün

h miyy tli x rcl r v s.). H mçinin, EK-in oxucularına onların t l b etdikl ri informasiyanın h cmin gör öd ni li v ya bu informasiyanın d çiq mü yy n olunmu müdd t sasında t qdim etm kl , öd ni siz olaraq xidm t göst rm yin konseptual v texnoloji h ll ri d müzakir olunur.

Bu m qal son 10-15 il rzind inki af etmi ölk l rd (AB , Avropa ölk l ri, Yaponiya, Avstraliya v s.) elektron kitabxanaların inki afi sah sind h yata keçiril n milli v beyn l xalq proqramları qeyd etm m k olmaz. Bir q d r v v l AB -in Konqres Kitabxanasının milli elektron kitabxana yaratmaq sah sind ki t bbüsü v 1998-ci ild vahid t kilatları "R q msal Kitabxana T bbüsü - Faza 2" ("Digital Libraries Initiative - Phase 2") proqramında birl diril n "R q msal Kitabxana T bbüsü" ("Digital Libraries Initiative") proqramını xatırlatmı dıq. Elektron kitabxanaların yaradılması sah - sind dig r milli proqram Yaponiyada 1989-cu ild layih l dirilm y ba layan "XXI srin elektron kitabxanaları" layih sidir. Layih nin h yata keçirilm si rzind t dqiqlar, eksperimentl r v layih s n dl rinin hazırlanması üçün yeni informasiya texnologiyalarının h yata keçirilm si üzr xüsusi agentlik yaradılmı dı. Bu t rkib Milli Parlament Kitabxanasının, dig r informasiya m rk zl rinin, el c d informasiya texnologiyaları bazarında f a liyy t göst r n iri irk tl rin ekspertl ri daxil olmu dular. N tic d , Kansay vilay tind (Tokiodan 500 km m saf d) 10 milyon s hif d n artıq h cmd , elektron formada olan (sas n t svir klind) müxt lif çap m hsullarından (kitablar, jurnallar, q zetl r, x rit l r, v s.) ibar t olan Yaponiyanın Elektron Kitabxana layih si yaradıldı. 1998-ci ilin martında is 2003-cü ild tamamlanması n z rd tutulan Yaponiya Elektron Kitabxana layih sinin tam h yata keçirilm si üçün bir plan hazırlandı. Layih nin ümumi d y ri 500 milyon dollar m bl ind qiym tl ndirilirdi. Onun h yata keçirilm si üçün 9 böyük irk t, o cüml d n NEC, "Mitsubishi", v "Fujitsu" c lb edilmı di. Eyni zamanda EK sah sind hazırlıq i l rin 1995-ci ild ba lanmı Alman layih si "Global-Info"nun (<http://www.global-info.org>) adını qeyd ed bil rik. Onun t - bbüskarı 16 universitet v 4 t dqiqlat c miyy ti (fizika, riyaziyyat, kimya v informatika) olmu dur. Layih 60 milyon marka d y rind qiym tl ndirilmi - di v d y rinin 60%-i T hsil, Elm v Texnologiya Federal Nazirliyinin himay si altında h yata keçirilirdi. Layih nin 6 il davam etm si n z rd tutulmu , onun h yata keçirilm sin 1998-ci ilin yanvarında ba lanmı dır. Fransız dilli EK layih l ri arasında Fransa Milli Kitabxanasının n zdind 1997-ci ild n ba layaraq inki af ed n, ümumi h cmi 15 milyon s hif olan, 80 min r q msal s n dd n ibar t "Gallica" (<http://gallica.bnf.fr>) layih sini qeyd ed bil rik.

Son ill r elektron formada n n vi kitabxana obyektl rinin kolleksiyalarından lav , kolleksiyaların yeni növü d meydana g lmi dir. Bel likl , mühafiz si, t sviri v t snifat obyektı veb s hif l r, f rdi saytlar, telekonfrans arxivl ri kimi müxt lif internet ehtiyatları olan "veb-arxiv" anlayı ı yaranmı

dır. Sözsüz ki, bu cür n m hur layih istifad çinin mü yy n saytların inki-af v dinamikasını izl m si v ya mü yy n anda nternet v ya onun bir hiss si haqda t sviri ld etm si üçün nternetin m zmununu hat ed n v 1996-cı ild n h yata keçirilm y ba layan " nternet Arxiv"dir ("The Internet Archive") (<http://www.archive.org>).

" nternet Arxiv" bir sıra xüsusi r q msal topluları, o cüml d n, EK-lar üçün n n vi olmayan obyektli ri hat edir: 1903-cü ild n 1973-cü il d k olan Amerika s n dli filml r toplusu (<http://movie0.archive.org>), 2001-ci ilin 11 sentyabr hadis l rin h sr olunmu televiziya proqramları toplusu (<http://www.televisionarchive.org>), 1996-cı ild n ba layaraq telekonfransların arxivi v s. Bel gözl m k olar ki, EK-ın inki afı bununla bitm y c kdir. nsan t crüb sinin m zmunu getdikc durmadan elektron formaya keç c k v ön plana yeni növ toplular, m s l n, üç-ölçülü obyektli rin v virtual al ml rin nin r q msal topluları g l c k, informasiyanın toplanma üsulları, kataloqla -dırılması, mühafiz si v çatdırılma üsulları t kmill c k, texnologiyaların inki afı biz yeni v yeni sürprizl r t qdim ed c k.

D B YYAT

1. // , 1999. - . 2, . 2. -98 .
2. // *Internet.* - 1999. - . - No 5 (32). - . 86 .
3. / - . ; , 2000. - 608 .
4. // . - 2001. - . 4. - . 1.-96 .
5. , - . - . -2006.-384 .
6. . . , -2006.-408 .
7. Arms W. Y. *Digital Libraries.* — Cambridge, MA: The MIT Press, 2000, . 69-72
8. Bailey C. W. Jr. *Scholarly Electronic Publishing Bibliography.* Houston: Univ. of Houston Libraries, 1996-2001. - 2001. — p.544.
9. Harbo O. *Information services, libraries and archives // UNESCO's World Communication and Information Report 1999-2000.* - Paris: UNESCO, 1999. p. 104-115.

**DEVELOPMENT OF ELECTRONIC LIBRARIES:
WORLD EXPERIENCE**

KARIMOVA S. H.
sevda.kerimova1@gmail.com

SUMMARY

Key words: *electronic libraries, electronic information, information search, information service, paid and free access, information manufacturers, Digital Libraries Initiative*

In this article are discussed the questions of creation and development of electronic libraries and the basic approaches to understanding of electronic libraries, is traced the history of development of electronic libraries in the world. Are analyzed the typology of manufacturers of the electronic maintenance, a difference between of paid and free access and are discussed the difficulties and problems in development of electronic libraries.

:

• •
sevda.kerimova1@gmail.com

N.A.RUBAKININ BIBLIOPSIXOLOGIYA N Z RIY SINDƏ XSI T HSIL F ALIYY TİNİN MÜXTLİF ASPEKTLƏRİNİN ÜZ ÇIXARTMAQDAN ÖTRÜ KIFAYƏT QƏD R Z HM T

E.L. J. D. ROV

Bakı Dövlət Universiteti

Kitabxana ünaşlıq kafedrasının dissertantı

rubakin.aleksadrovic@mail.ru

M qal N.A.Rubakinin bibliopsixologiya n z riy sində xsi t hsil f aliyy t v onun oxucu xsiyy tin uy unla dırılması problemini hat edir.

Açar sözlər: xsi t hsil, oxucu xsiyy ti, N.A.Rubakin, bibliopsixologiya.

Nikolay Aleksandroviç Rubakin ixtisasca həmişə riyaziyyatçı, həmişə hüquq ünaş idi. O, Peterburq Universitetinin fizika-riyaziyyat və hüquq fakültetini bitirmişdi. Lakin bununla bərabər mütləq, elm olan yaradıcı münasibətinə həyata müxtəlif baxış prizmalarından yanaşmasından irəliləyirdi. O hesab edirdi ki, bibliopsixologiyanın predmeti kitabxana, kitab ilə iləliq dar proseslərin psixologiyasıdır. Lakin N.A.Rubakin yaradıcılığı, fikirləri ilə tanış olduqda aydın olur ki, digər elmlərin özündə cəmlənmiş fikir, nəzəriyyələri kimi bibliopsixologiya nəzəriyyəsi də obyekt olaraq insan adlanan sosial-bioloji varlığa istiqamətli nəzəriyyənin zəruri xidmət edir. Onun "Kitablar arasında" kitabı sənətin bu sahəsində böyük həmişəlikdir. Sənətin bir çox müxtəlif sahələrdə xüsusi rolunu təsəvvür etmək üçün müxtəlif baxımdan qiymətləndirilir. "Xsi t hsil f aliyy ti" "Kitablar arasında" kitabında əsas müzakirə obyektidir. Bununla bərabər N.A.Rubakin "Xsi t hsil f aliyy ti" mövzusunda fonunda dövrünün mütləq problemlərini, sosial-psixoloji məsələləri diqqət mərkəzində saxlayır. O "Xsi t hsil" problemini praktik baxımdan "Kitablar arasında" kitabını çap etməklə təsdiq edir. Konkret olaraq "Xsi t hsil" problemi yüzlərlə oxucularla aparılan məktublarda əsaslandırılmışdır. Belə ki, N.A.Rubakin yazır: "Bu kitab oxucularla məktublara mənasızlaşdırılıb. Oxucular özləri də bəşəriyyətdə bu kitabın tərkil olunmasında vacib rol oynayıblar. Ona görə çox zəruridir ki, məktublara məna necə aparıldığını göstərsin" [5, 633].

Yuxarıda qeyd olunan fikirlərdən görüldüyü kimi "Kitablar arasında" xsi t hsil probleminin təcrübəliyi müəllifin müxtəlif oxucu qrupları ilə məktublarda əsaslandırılmış dialoqlara, müzakirələrə mənasızlaşdırılıb. N.A.Rubakin "Kitablar arasında" kitabının formalaşması üçün xsi t hsil f aliyy tinin müxtəlif aspektlərini üz çıxartmaqdan ötrü kifayət qədər zəhmət

ç kmi dir. O, “1912-ci ild biz 86-a yaxın m ktub aldı ımız günl r olurdu. n azı gün heç olmasa 5 m ktub alırdıq. C miyy tin müxt lif t b q l rind n bu cür m ktubların axınıni gözl mirdik. ld olan gücümüzü qısa müdd td bücür geni korrespondesiya il bacarmaq çox ç tin olurdu” [5,636].

“Kitablar arasındakı” s rl tanı olduqca aydın olur ki, N.A.Rubakin çalı ırdı ki, xsi t hsil” f aliyy tini oxucuya uy unla dırsın. Ona gör d N.A.Rubakin hesab edirdi ki, bu m qs d nail olmaq üçün oxucuların da bu prosesd i tirakı z ruridir. O yazır: “Birinci növb d rsiy g tirdiyimiz i l oxucuların özl rini tanı ed k ki, i nec ç tin ba a g lir. kincisi oxucuları “m ktubla ma prosesi” il tanı etm kl mövcud problemi lazımi formada ortalı a qoymaq üçün lazımi fikir v tövsiyy l r alağ. Bel likl oxucuları problemin qoyulu u il tanı ed k ki, biz müraci t ed n oxuculara nec köm k edirik” [5, 637].

xsi t hsil f aliyy tind oxucu il açıq t masa gir r k N.A.Rubakin oxucunu öyr nm y çalı ırdı. Artıq m s l nin bu hiss sini xırdalı ı il n z rd n keçirm kl gör bil rik ki, N.A.Rubakinin bibliopsixologiya n z riyy si nec formala mıdır. N.A.Rubakin hesab edirdi ki, lazımi d biyyatı mü yy n oxucuya istiqam tl ndirm k üçün oxucu psixologiyasına diqq t etm k lazımdır. Qeyd edil n fikr istinad kimi N.A. Rubakinin fikirl rin diqq t edin: “ vv lki bölm d n oxucu görür ki, problemin sas qoyulu u mütali , oxu prosesinin “individualizasiya” edilm sidir. Biblioqrafik v dig r göst ricil ri konkret oxucunun xsi xüsusiyy tl rin uy unla dırmağdır. Amma bu i i yerin yetirm k üçün oxucunun heç olmasa oxucu kimi bir neç xüsusiyy tl rini bilm k lazımdır [5, 633].

d biyyatın oxuculara düzgün istiqam tl ndirilm si üçün N.A.Rubakin oxucunu daha aydın tanıma a can atırdı, bunun üçün is o “m ktubla ma prosesini” sas vasit hesab edirdi. M ktubla ma i ind is N.A.Rubakin oxuculara a a ıdakı kimi müraci t edirdi: “ Ona gör d bizim köm yimizd n istifad etm k ist y n oxuculara müraci t etm kl bizl r verdiyimiz suallara cavab ver r k özl ri bar d mü yy n m lumatlar versinl r” – [5,634].

N.A.Rubakin yaradıcılı ında sistemlilik özünü “kitablar arasında” s rind d ifad etmi dir. Bel ki, o xsi t hsil f aliyy tind oxucu, m ktub sonrakı m rh l d is m ktubun m zmununa istiqam tl nm kl oxucuya ünvanlanacaq suallara diqq t etm yi tövsiyy edirdi. O yazır: “Hesab etmirik ki, sualların hat dair sini h r hansı ç rçiv l rl m hdudla dırağ; axı h yatın özü gözl nilm z hadis l rl boldu, xsi t hsil f aliyy ti d ist nil n növ mane il doludur, h tta el si var ki, qabaqcadan görm k mümkün deyildir [5,634].

Hadis l ri bir t r fd n qabaqlama a c hd etm y n N.A.Rubakin xsi t hsil f aliyy tind oxuculara h m böyük h v sl , h m d yaradıcı yana ırdı: “Oxucuların bütün suallarına n inki dövri n rl rin s hif l rind cavab

verirdik, hansılarla ki, m kda lıq edirdik, h mçinin m ktublara cavab verirdik. Burada h r oxucunun h yat-mövcud h yat raitini ilkin olaraq, vacib olaraq n z rd tuturduq” [5, 634].

N.A.Rubakin oxucu sor ularına tam m nada cavab verm y can atırdı. Bunun üçün is oxucunun n inki h yat raitini bütövlükd oxunulacaq suallarla öyr nm y çalı ırdı: “1) Oxucunun ya ı v cinsi; 2) ya adı ı mövcud h yat raiti (h r, k nd, fabrik, ticar t v s.; 3) f aliyy td oldu u sah l r; 4) t hsil s viy si; 5) A lın qurulu u v inki afı ”[5, 634].

N.A.Rubakin “A lın qurulu u” sualını daha d çiq t yin etm k üçün is dig r sualları oxucu qar ısında qoyur: “1) Veril n kitablardan hansıları siz oxucuya daha böyük t sir göst rmi dir(elmi kitablar, yoxsa bellestristikalar) 2) Riyazaiyyat siz asan g lirmi, ümumiyy tl riyazaiyyatı sevirsinizmi? 3) Hansı dig r bilgil r siz maraqlıdır, hansı elm sah si siz asan g lir. 4) Yadd ınız necedir. N yi rahat yadda saxlayırsınız: faktlar, ill r, r q ml r, formulalar, adlar, fikirl rin gedi ati. 5) Hansı kitablara üstünlük verirsiniz: fikirl ri analiz ed n, t svir ed n kitabla v ya hadis l ri göst r n kitablara, b dii, mü llif hissiyatı il yazılmı kitabları v ya hansı 6) Hansı mü llifin erl rini xo layırsınız, ümumiyy tl eri xo layırsınızmi? 7) T bi ti xo layırsınızmi (seyr etm yi, yoxsa öyr nm yi) 8) Kitabda n axtarır v ilk növb d kitabd n ist yirsiniz n axtarır, a lını i qlandıran bilik v ya h yatda nec ya ama ı öyr d n kitab, nec i l m yi öyr d n kitab, praktik göst ri l r, n ? 9) Öz bacarı nı yazıçılıqda, ümumilikd yaradıcılıqda sınavıbsınızmi (hansı h yat sah sind v fikirl rd)? 10) H ssas insansınızmi? 11) N q d r s brli, enerjili xss n, h yat yolunda olan mane l ri d f etm k üçün özünd güc hiss edirmi. 12) Kitab seçm k qabiliyy ti varmı (hardan v nec)” [5, 634].

N.A.Rubakin hesab edirdi ki, bütün bu suallara d çiq v düzgün cavab tapmaqla oxucuya uy un bilgil r proqramını t rtib etm k olar. N. Rubakin özü a a ıdakı kimi etiraf edir ki, “bu suallara veril n 1000-l rl cavablar bizim göst ri l rimizin, verdiyimiz istiqam tl rin sasını t kil edir.”- [5,636] H mçinin o bel bir q na t g lir ki, problemin bu cür h lli praktikliyi özünd ks etdirir. O yazır: “ M ktublarn k miyy ti v keyfiyy ti bizi min etdi ki, i in qoyulu u bizim t crüb sizliyimiz baxmayacaq kifay t q d r praktikliyi özünd c m edir” [5,636] Hamınız yax ı bilirsiniz ki, tibbi müayin zamanı h r bir xsin mü yy n qan qrupu mövcuddur ki, buna sas n d h r bir xsin göst ricil ri t yin olunur v lazımi göst ri l r verilir. Buna sas n dem k olar ki, N.A.Rubakinin oxucularla ünsiyy ti özlüyünd laborotoriya xarakteri da ıdır. N.A.Rubakinin mövcud oldu u tarixi anda h l internet v informasiya resursları yox idi. Lakin buna baxmayaraq N.A.Rubakin t dqiqaat zamanı t crüb l rd n, m ktubla malardan görürdü ki, oxucuları lazımi istiqam t yön ltm k o q d r d asan bir proses deyildir.

O m ktubla ma prosesin sistemli yana ara q f aliyy tind operativliyi qoruma a çalı ırdı. O yazır: “Nisbi olaraq m s l nin bir t r fi rahat h ll olunurdu. Çünki bir çox sor u v müraci tl rin, sualların müxt lif yerl rd n, müxt lif xsl rd n g lm sin baxmayaraq b z n mahiyy t etibaril bir çox m ktublar eyni sor unu ifad edirdi. Bu is problemi tez bir zamanda h ll etm y imkanı verirdi (bir cavab verm kl) [5, 636].

N.A.Rubakin m ktubla ma prosesind keyfiyy t t r fini sas m s l olaraq diqq t m rk zind saxlayırdı. Keyfiyy t sas n o a a ıdakı t snifl dirm ni aparmı dır:

- 1) Oxucuların biz muraci t etdikl ri suallara gör m ktublar
- 2) Aydın olmayan, qeyri-d qi q m ktublar
- 3) M ktub yazan xsin özü haqqında lazımı göst ricil ri olmayan m ktublar.

N.A.Rubakin bel bir q nat g lirdi ki, m zmunu olmayan m ktublara cavab verm m k d olar. O yazır: “El hallar olurdu ki, oxucular biz m hk - m i ini nec aparmaq lazımdır?”, “Yazan ma m sisteml rind n hansını seç k?” kimi suallarla müraci t edirdil r. Ona gör d , biz sualları cavabsız qoyurduq, çünki bel suallara cavab verm k bizim borcumuz sayılır” [5, 636].

Onun t dqi qatı il tanı olduqda aydın olur ki, N.A.Rubakinin oxucu il ünsiyy tinin mahiyy ti müasir dövrd kitabxanaçı v oxucu arasında ünsiyy tin sl mahiyy tini ifad edir. O hesab edir ki, kitabxanaçı texniki i çi funksiyasını yerin yetirm m lidir. ksin h r bir oxucu dünyasının d rinlikl rin istiqam tl nm li, onu n xırda detallara q d r öyr nm lidir. Oxucu psixologiyasına, onun m n vi dünyasına diqq t etm yi N.A.Rubakin bibliopsixologiyanın sas t dqi qat obyektı hesab edir. Bunu a a ıdakı s tirl r diqq t etdikd görm k olar: “El hallar da olur ki, oxucular biz sırf xsi suallarla müraci t edirdil r. B z n suallar xsin m n vi dünyasının n sirli, gizli, göz görs nm y n t r fl rini ks etdirirdi. Lakin ilk baxı dan el görün bil r ki, bü cür sualların “ xsi t hsil ” laq si yoxdur. Amma biz suallara xüsusi diqq tl cavab veririk. Biz hesab edirik ki, bu bizim n böyük m n vi borcumuzdur. H r bel , bu cür xass li m ktub slind t k qalmı , i ı a yol axtarıb tapmaq ist y n oxucu ruhudur. Bu xs aydın, m nalı, i iqlı bir h yata can atr, yol tapmaq ist yir. M hz bu cür m ktublarda biz “H yatın m nası bar d ”, “Ya ama a d y rmi” kimi suallarla müraci t edirdil r. Biz el oxucular m ktub yazırdılar ki, artıq onların h yat e qi tam sön m anına t sadüf edirdi. B z n el sid olurdu ki, artıq h yata lvida dem y q rar verirdi. B z n d pe imançılıq hissi il dolu cüml l rl rastla ırdıq. Bel sönük, a ır hallarda biz var gücümüz l qı qırırdıq: “Dayanın! H l ki gec deyil, dayanın! H yat daha göz l, tam, sevindirici ola bil r, slind el olmalıdır da! G lin, bir daha birg bu m qs dl daha s yl çalı aq!”

Bel likl , az olmayan bel halların müali prosesi il n q d r sıx ba lı oldu unu görm k olar. Bu cür gizli, intim olan t r fl r bizim f aliyy timizin sas sual v tap ırqlardı! [5, 636].

N.A.Rubakin hesab edirdi ki, yalnız bü cür kitabxanaçı olmaq oxuculara lazımı tövsiyy l r ver bil r. Sosial-psixoloji yana ma xsi t hsil f aliyy tind görnüdüyü kimi N.A.Rubakinin baxı prizmasında prioritet m s l kimi durmaqdadır. N.A.Rubakin qeyri-d qiğ, m zmunu aydın olmayan m ktubların mü llifl rin -oxuculara müraci t ed r k yazır: “B z n oxucular öz m qş d v arzularını aydın ifad etm yi unudurdular. g r sual v müraci tl r aydın olarsa, biz köm k etm y çalı arıq. Yax ı olardı ki, oxucular bizim bu t klifimiz xüsusi diqq t etsinl r” [5, 637].

N.A.Rubakin sor uları d qiğ öd m k üçün oxucuların özl rini aydın ifad etm y ça ırırdı. N.A.Rubakin oxucuya onun xsiyy tin uy un d biyyatı tövsiy etm k üçün oxucu il t masa gir r k suallara veril n oxucu cavablarını diqq tl oxuma ı tövsiy edirdi. O, qeyd edir: “Yen d , bir çox oxucuların özl ri bar d verdikl ri m lumatlara sas n, kitab tövsiyy sini, kitab seçimini bacardı ımız q d r oxucu xsiyy tin uy unla dıra bildik. Bunun sasında biz t kc yazılan m ktublara diqq t etm kl kifay tl nmirdik. Cüml l rarası, m taltında, ümumilikd yazı arxasında gizl n n oxucu xsiyy tini axtarma a can atırdıq, onun ümumilikd mü yy n obrazını xırda detallara q d r ortalı a çıxarma a çalı ırdıq” [5, 637].

Diqq tinizi “yazının arxasında gizl n n axucu xsiyy ti” ifad sin yön ltm k ist rdim. Hesab etm k olar ki, N.A.Rubakin oxucunu f rdi, dünyagörü ünün gizli qalan t r fl rini ks etdir bil c k vasit kimi n optimal üsulu yazılı kild aparılan dialoqlara bil r kd n üstünlük verirdi. Çünki oxucunu ona ünvanlanmı suallara s rb st cavab verm k ixtiyarına buraxmaqla birinci növb d onun maraq dair sini, ikinci növb d is oxucunun dünya görü ü v intellektinin s viyy sini mü yy n edirdi. Oxucu bar sind ld edilmı trafılı m lumatlar N.A.Rubakini h miyy tli fakt kimi daima diqq t m rk zind saxlayırdı. Bunu a a ıdaki fikir d t sdiğ ed c kdir. N.A.Rubakin yazır: “Bel likl bizim t r fimizd n q bul etdiyimiz m ktublar arasında el l ri var ki, oxucu aftobioqrafiyasını tamlı ı il ifad edirdi ki, bu da bizim üçün d y rli h miyy t-n tic k sb edirdi.” [5, 637]. N.A.Rubakin oxucuların onlara ünvanlanmı v ya ümumilikd oxucu suallarını nisbi olaraq iki tip ayırır:

- 1) Konkret sor u il yazan oxucular.
- 2) Ümumi sor u il yazan oxucular [5, 637-638].

Konkret sor u il müraci t ed n oxucular t dqıqatçının qeyd etdiyi kimi aydın suallar, konkret elm sah sini mü yy n t rkibi il laq dar v s. aydın v konkret sualla müraci t edirdil r. N.A.Rubakini sas n ikinci tip oxucu sualları - ümumi m nalı suallar daha çox dü ündürüdü. Bel ümumi yazılmı sual-

larda m q s d v m zmun çox ç tin anla ılır v ümumi tipli yazılara konkret cavab verm kd t dqi qatçıya ç tinlik tör ts d , amma N.A.Rubakinin daima maraq v diqq t m rk zind dir. O yazır: “II tip oxucular is biz ümumi suallar verirl r: Nec ed k ki, t hsilli xs olaq, t hsil sisteminin mahiyy ti n dir v s. xsi t hsil laq dar müraci t ed nl rin bir çoxu mü yy n elm sah sin uy un konkret suallar qoymur. Bu cür tip oxucular is “nec ba lasınlar”-mexanizmini bilm dikl rin gör hara v nec , kim müraci t etsinl r, bilmirl r. Ona gör d onlar ümumi plana ehtiyac duyurlar. Bu cür tip oxucuya cavab verm k kifay t q d r ç tindi” [5, 637].

Ümumi tip oxucularla laq ni N.A.Rubakin ç tin hesab ets d o oxucunu cavabsız qoymama ı vacib hesab edirdi. N.A.Rubakin bu prosesd ç tinliyi is özünün d qeyd etdiyi kimi, oxucuda idtinad nöqt sini tapmaq idi. O yazır: “Bu cür tip oxucuya cavab verm k kifay t q d r ç tindi. Ç tinlik ondadır ki, cavab m ktublarında biz istinad nöqt si tapa bilmirik ki, buna sas n mü yy n kitab v m qal l ri tövsiyy ed k. Bu cür oxucularda vaxt v hval-ruhiyy itgisi yaranmasın dey onlara h mi az sayda (oxucunu qorxutmamaq üçün) mü yy n uy un olan kitabların siyahısını veririk. Mü yy n kitabları tövsiyy etm k oxucu bar sind daha konkret m lumatlar alana q d r mütl qdir. Verdiyimiz kitab siyahısından yalnız 1-n münasib t göst rm kl biz artıq t yin edirik ki, kitab siyahısı oxucu xsiyy tin uy undurmu” [5, 637-638].

Göründüyü kimi bibliopsixologiyanın sas t dqi qat metodu olan oxucunu “söz , lyazma v n r verdiyi reaksiyalara sas n öyr nm üsulu burada özünü aydınlı ı il ifad edir.

Oxucu xsiyy tinin t yin olunması problemind N.A.Rubakin obyektivliyi qoruyub saxlama a c hd edir. M hz bu cür c hd etm , yana ma da onun müxt lif aspektl rd n yana masına, bir-birind n f rqli v ziddiyy tli olan r ngar ng fikirl rinin yaranmasında s b b olmu dur.

Bel likl , xsi t hsil f aliyy tinin oxucu xsiyy tin uy un t kil olunması prosesind N.A.Rubakin m s l y 3 prizmadan yana ır: 1) oxucu tipinin t yin olunması-dü ünc t rzi; 2) oxucu a lının t yin olunması-dü ünc t rzi; 3) yuxarıda qeyd olunanlara sas n oxucuya uy un d biyyatın verilm si.

“ xsi t hsil f aliyy tinin oxucu xsiyy tin uy unla dırılması” problemi N.A.Rubakinin bibliopsixologiya n z riyy sind sas mövzulardan birini t kil edir. Hesab etm k olar ki, müasir kitabxana ünashq elmind , kitabxana-informasiya xidm tinin t kilind mütali psixologiyasının öyr nilm sind “ xsi t hsil f aliyy tinin oxucu xsiyy tin uy unla - dırılması” mövzusunun ciddi t dqi qata ehtiyacı vardır.

D B İYAT

1. Xəlilov A.A. *Kitabxana üniv. girişli. D. Bakı, 2001, 400 s.*
2. Rzayev S. *Kitabxana xidməti. Bakı, 2009, 337 s.*
3. Knyaz Aslan. *Psixologiya və kitabxana xidməti: psixologiya aspektləri. Bakı: BDU, 2008, 324 s.*
4. Bayramov S., İsmayilova S. *Psixologiya. Bakı, 2009, 620 s.*
5. İsmayilova S. *Psixologiya. Bakı, 2006, 800 s.*
6. İsmayilova S. *Psixologiya. Bakı, 2008, 384 s.*

A PROBLEM SELF-EDUCATION AND ITS ADAPTATIONS TO THE PERSONALITY” IN THE THEORY OF A BIBLIOPSYCHOLOGY OF N.A.RUBAKIN

E.L.AZHAROV

rubakin.aleksadrovic@mail.ru

SUMMARY

Key words: *Self education, the identity of the reader, bibliopsihology, Nikolai Rubakin.*

Article covers “a problem self-education and its adaptations to the personality” in the theory of a bibliopsychology of N. A. Rubakin.

• •

• •

rubakin.aleksadrovic@mail.ru

:

,

• •

,

,

«

»

• •

• •

**AZ RBAYCANT HS L
YEN NK AFM RH L S ND**

Abuz r X L FOV

*Bakı Dövl t Universiteti Kitabxana ünəslıq kafedrasının müdiri,
BMT yanında Beyn l xalq
nformasiyala dırma Akademiyasının akademiki, m kdar elm
xadimi, tarix elml ri doktoru, professor
axelevov@mail.ru*

Knyaz ASLAN

*Bakı Dövl t Universiteti Kitab ünəslıq v n riyyat i i kafedrasının
müdiri, pedaqogika üzr f ls f doktoru, dosent,
“Qızıl Q l m” mükafatı laureatı
knyazaslan@mail.ru*

M qal m kdar elm xadimi, professor Misir M rdanovun "Az rbaycan t hsili yeni inki af m rh l sind " adlı kitabının t hlilin h sr edilmı dir. M qal mü llıfl ri qeyd edirl r ki, bu fundamental s rd milli t hsil strategiyasının sas istıqam tl rin aydınlıq g tirilmı , müst qillik dövründ milli t hsil siyas tinin inki af istıqam tl rinin rhi verilmı dir. Eyni zamanda h min kitabda statistik r q ml r sasında m kt b q d r t rbiy v ümumi t hsil mü ssis l rind , texniki pe , orta ixtisas v ali m kt bl rd aparılan islahatların gedi i, n tic l ri v perspektivl ri traflı izah olunmu , el c d lav t hsil, ali m kt b elmi m s l l ri diqq tl ara dırılmı dir.

***Açar sözl ri:** Az rbaycan t hsili, müst qillik dövrü, yeni inki af m rh l si, milli t hsil strategiyası, lav t hsil, ali m kt b*

Az rbaycan Respublikasının müst qilliyinin ilk ill rind sasını ulu önd r Heyd r liyevin qoydu u siyasi v iqtisadi kurs son zamanlar ölk prezidenti lham liyev t r find n u urla davam etdirilmı , suveren dövl timiz t kc regionun deyil, h m d Avropanın siyasi c h td n n sabit ölk sin çevrilmi , beyn l xalq al md yüks k nüfuz qazanmı , iqtisadi inki af tempin gör dünyada lider ölk l r sırasına daxil olmu dur. lb tt , qısa müdd t rzind Az rbaycanın bütün sah l rd sür tli inki afı dövl t ba çısı lham liyevin yeni idar etm modeli say sind mümkün olmu dur. T sadüfi deyildir ki, dünyanın nüfuzlu ekspertl ri v iqtisadçılardı Az rbaycanın dinamik inki afının s b bl rini d m hz lham liyevin ölk ni elmi

t diqatlara v strateji t hlill r saslanan proqramlarla idar etm modelinin n tic si kimi qiym tl ndirirl r.

Oduqca t qdir layiq faktdır ki, Prezident lham liyevin ölk mizd u urla h yata keçiril n yeni idar etm modeli t hsil sistemind d müasir menecment modell rinin t tbiqini rtl ndirmi dir. Son ill rd t hsil sah sind h miyy tli u urların ld olunması da bilavasit t hsilin idar olunması sisteminin t kmill dirilm si il ba lıdır. T hsil Nazirliyinin strukturunda d yi iklikl rin aparılması, o cüml d n monitoring v qiym tl ndirm , t hsilin idar olunmasının m lumat sisteml ri, strateji t hsil, planla dırma v kadrların idar olunması, akreditasiya öb l rinin yaradılması nazirliyin idar etm potensialını xeyli gücl ndirmi , çevik idar etm y z min yaratmıdır.

Müst qillik ill rind Az rbaycan t hsil ümummilli lider Heyd r liyevin "T hsil sah si h yatımızın n g r kli, n mühüm sah sidir. O, milli m qs dl r, m nafel r sasında qurulmalıdır" müdd asına saslanan islahatlar n tic sind tarixi t crüb v nailiyy tl r z minind bir çox diqq t layiq u urlar qazanmı , milli d y rl r söyk nm kl beyn lخالق t hsil sistemin u urla integrasiya ed bilmi dir.

Ulu önd rin uzaqgör n siyasi kursunun mübariz davamçısı olan lham liyevin "T hsil Az rbaycanın davamlı inki af strategiyasının n öncül istiqam tl rind n biridir" konsepsiyası is c miyy tin inki afında yeni z min yaratmaqla yana ı, dövl t ba çısının bu uzaqgör n fikirl rini bir daha t sdiql yir: "Biz maddi d y rl rimizi, iqtisadi potensialımızı insan kapitalına çevirm liyik. Çünki insanın savadı, biliyi onun g l c k h yatını mü yy n edir, ölk nin h rt r fli inki afına xidm t edir".

T hsil sisteminin qar ısında duran sas v zif l ri mü yy nl dir rk n Prezident lham liyev bel bir vacib m qamı xüsusi vur ulamıdır: "Neft, qaz Tanrıdan veril n böyük nem tdir, biz bundan u urla v m har tl istifad edirik. Amma gec-tez bu t bii s rv tl r tük n c k v bilik, z ka, s viyy is ölk mizin dayanıqlı inki afını uzun ill r bundan sonrada t min ed c kdir. n inki af etmi ölk l rin t crüb sin baxsaq gör rik ki, o ölk nin inki afında n aparıcı rol oynayan neft, qaz deyil, bilikdir, elmi-texniki t r qqidir, yeni texnologiyalardır".

"Biz maddi d y rl rimizi, iqtisadi potensialımızı insan kapitalına çevirm liyik" müdd asını saslandırın dövl t ba çısının dediyi kimi, "t hsil sri" elan edil n XXI srd yüks k intellekt malik insan kapitalının formala ması v güclü iqtisadiyyatın qurulmasında t hsilin rolu heç vaxt indiki q d r aktual olmamıdır. T crüb göst rir ki, h r hansı bir dövl tin inki afını t bii s rv tl rin bollu u deyil, bu s rv tl rin yüks k s viyy d insan kapitalına çevrilm si t min edir.

T hsil sah sind ki bu u urlu inki afin n bariz nümün si Az rbaycan Respublikasının t hsil naziri, m kdar elm xadimi, professor Misir M rdanovun "Ça io lu" n riyyatında n fis kild çapdan çıxmı "Az rbaycan t hsili yeni inki af m rh l sind " adlı fundamental s rind özünün geni ksini tapmıdır. 2000 nüsx turajla buraxılmı 528 s hif lik kitabda son ill rd Az rbaycanda t hsilin inki afı, T hsil Nazirliyinin beyn l xalq qurumlarla birlikd h yata keçirdiyi islahatlar, ayrı-ayrı t hsil pill l ri üzr realla dırılan dövl t proqramları, bu istiqam td qazanılan nailiyy t l r, eyni zamanda t hsil sah sind mövcud olan probleml r v inki af perspektivl ri kifay t q d r geni kild hat olunmu dur.

"On söz"d n, "Giri "d n v 9 f sild n ibar t olan bu kitabda milli t hsil strategiyasının n mühüm istiqam t l rin aydınlıq g tirilmı , müst qillik dövünd milli t hsil siyas tinin t kkülü v inki af istiqam t l rinin h rt r fli t hlili verilmi dir. Kitabda statistik r q ml r sasında t hsil sisteminin bütün v sil l rind – m kt b q d r t rbiy v ümumi t hsil mü ssis l rind , texniki-pe , orta ixtisas v ali m kt bl rd aparılan islahatların gedi i, n tic l r v perspektivl r traflı rh olunmu , el c d lav t hsil, ali m kt b elmi m s l l ri diqq t l ara dırılmıdır. Mü llif olduqca z ngin faktlar v r q ml r sasında Az rbaycan t hsilinin h r bir pill si v s viyy si üzr inki af meyll ri, probleml r v perspektivl r bar d fikirl rini, h yata keçiril n konkret t dbirl r haqqında m lumatları, ölk t hsilind aparılan islahatların n tic l rini m ntiqi v xronoloji ardıcılıqla oxucuların diqq tin çatdırmıdır.

Kitab mü llifi haqlı olaraq qeyd edir ki, t hsil x rcl rinin ilb il artması Az rbaycan Respublikasının Prezidenti lham liyevin t hsili dövl t siyas tinin sas prioritetl rind n biri hesab etm si il birba a ba lıdır. Bel ki, son ill rd t hsil x rcl rinin artmasının sasında da h min konseptual müdd alar dayanır. M s l n, t hsil ayrılan büdc 2003-cü ill müqayis d 5 d f d n çox artaraq 2008-ci ild 1.1 milyard manata çatmı , 2009-cu ild is 1.3 milyard manat t kil etmi dir. Ayrı-ayrı t hsil pill l ri üzr bir t hsilalana dü n x rc d son ill rd dinamik kild inki af etmi , bu r q m ild n-il mü yy n q d r yüks lmi dir. Bütün t hsil i çil rinin m k haqqı, t l b l rin, aspirantların t qaüdl ri hiss olunacaq d r c d artırılmıdır.

Kitabda göst rildiyyi kimi, son ill rd ba vermi saslı yenilikl rd n biri d budur ki, t hsil sistemi elmi kild saslandırılmı proqramlar sasında idar olunur. T hsil tariximizd ilk d f olaraq 16 inki af yönümlü dövl t proqramı t sdiq olunmu dur v u urla h yata keçirilm kd dir.

Mü llif iftixarla yazır ki, son ill rd 350 min yerlik 1300-d k yeni m kt b binasının tikilm si ça da t hsil tariximizin n parlaq s hif l rind n biridir. Ümumiyy t l , öt n dövrd 700 mind n çox agird, y ni bütün agirdl rin t xmin n 50 faizi müasir t l bl r cavab ver n m kt bl rd t hsil

almaq imkanı qazanmışdır. Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, millət vəkil Mehriban xanım Əliyevanın təbbüsü ilə "Yeni Azərbaycanca yeni məktəb" və "Uşaq evləri və internat məktəbləri" proqramları çərçivəsində son illərdə təhsilin bütün vəsilələrində maddi-texniki baza yüksək sürətlə inkişaf etmişdir, son illərdə 226 yeni məktəb tikilmiş, 39 məktəb, 10 uşaq baxıcağı sənədləndirilmişdir.

Müəllifin vurduğu kimi, tədqiqatlar göstərir ki, məktəbdə təhsil uşaqların erkən yaş dövərində intellektual, fiziki və psixoloji inkişafında, potensial imkanlarının üzə çıxarılmasında, məktəbdə təhsil hazırlanmasında, onlarda mədəniyyət keyfiyyətlərinin, müstəqillik, yaradıcılıq, təbbüskarlıq və hətə yəti bacarıqların formalaşmasında mühüm rol oynayır. Maddi sərvətlərin insan kapitalına çevrilməsinin təməli məhz məktəbdə təhsil müəssisələrində qoyulur. Bu yaş dövərində uşağın inkişafına xüsusi əhəmiyyət sonradan 17 dəfə artıq gəlir gətirir. Bu səbəbdən son illərdə məktəbdə təhsilin inkişafı Təhsil Nazirliyinin strategiyasında mühüm prioritet təklil edilir.

Müəllif yazır: " Etiraf etməklə lazımdır ki, təhsil sisteminin bu vacib sahəsində dövrün tələblərinə uyğunlaşdırmaq üçün uzun müddət əvvəl xeyli cəhdlər göstərilsə də, ictimaiyyəti razı salan uşaq baxıcağına nail olunmamışdır. Ona görə də uşaqların məktəbdə təhsil almaması xeyli müddətdir ki, 16 faizdən yuxarı qalxmır. Halbuki həmin göstərici Finlandiyada 99, Fransada, Belçikada 95, Almaniyada 90, bir sıra MDB ölkələrində isə 50-85 faiz təklil edilir". Kitabda göstərilədiyi kimi, yaranmış vəziyyətlə bəllə aparılan təhlillər bir daha sübuta yetirdi ki, məktəbdə təhsil sahəsində yığılıb qalmış problemlərin dövlət səviyyəsində həllə imkan və rəit yaranan proqram xarakterli sənədlə qbul olunmalıdır. Kəs halda, ölkə üzrə yaşayış məntəqlərinin 30 faizində məktəbdə təhsil müəssisələrində olmaması, kənd rayonlarında kəs uşaq baxıcağının heç bir təlim-tərbiyə rəiti olmayan uşaq baxıcağında yerləşməsi, müəssisələrində 30 faizdən çoxunda məcburi köçkünlərin yerləşməsi, mövcud avadanlıqların yarırsız hala düşməsi və s. kimi problemlərin həlli mütləq dönlə bilədi. Olduqca əlamətdar haldır ki, bu məsələ xüsusi həssaslıqla yana an Prezident İlham Əliyev 12 aprel 2007-ci ildə imzaladığı Sərəncamla "Azərbaycan Respublikasında məktəbdə təhsilin yeniləndirilməsi Proqramı"nın təsdiqləndirək, 2007-2010-cu illərdə ölkə mizdə məktəbdə təhsil tarixində yeni mərhələnin təməlini qoydu.

Proqramın reallaşdırılması istiqamətində bir sıra tədbirlər həyata keçirilmiş, təkcə Bakıda hələ 11 yeni uşaq baxıcağı istifadəyə verilmiş, Bakıda və Sumqayıtda 21 uşaq baxıcağı sənədləndirilmiş, yeni inşaa olunan 32 təhsil müəssisəsi müasir avadanlıqlarla təchiz edilmişdir.

Bununla yanaşı, Təhsil Nazirliyinin sifarişinə əsasən son illərdə 100 adda müxtəlif təlim vəsaitləri hazırlanmışdır. Belə ki, uşaqlarda diqqət, təfəkkürün, nitqin, yaddaşın inkişafına xidmət edən test kitabları, sadə riyazi təsvirlərin inkişafı üzrə çalılar, savad təlimi üzrə metodik işlər, nəfis tərtibatlı nağıl kitabları və s. hazırlanaraq respublikanın bütün məktəblərdə təhsil müəssisələrinə çatdırılmışdır.

Müəllif kitabın ən böyük hissəsi olan II fəslini "Ümumi təhsil" adlandırmışdır. Burada məktəb tikintisi proqramları, məktəblərin dərsləkləndirilməsi, dərslək siyasəti, təhsil sisteminin informasiyalaşdırılması, pedaqoji kadr təminatı, xüsusi qayıraya ehtiyacı olan uşaqlarla iş, idarəetmə sahəsində islahatlar, məktəb-valideyn münasibətləri və s. kimi aktual məsələlər geniş təhlil edilmişdir.

Kitabdakı təhlillər göstərir ki, 2003-2004-cü dərsləyin nisbətən 2008-2009-cu tədris ilində ümumi təhsil məktəblərinin sayı 25, təhsil alanların sayı isə təxminən 265 min nəfərə azalmış, müəllimlərin sayı 3702 nəfərə artmışdır. Məktəblərin sayının azalması rasionallaşdırma tədbirlərinin həyata keçirilməsi, ağır kontingentinin kəskin azalması nəticəsində bir sıra məcburi köçkünlərin məktəblərinə bəllənməsi ilə əlaqədar olmuşdur. Bu da maraqlıdır ki, 2008-ci ildə I sinf gedən ağır dərslərin sayı ötən ilkin nisbətən 1679 nəfərə artmışdır. Eyni zamanda statistikaya görə, həmin ölkədə fəaliyyət göstərən özəl ümumi təhsil məktəblərinin miqdarında, həmin dövərdə təhsil alan ağır dərslərin sayında artma müşahidə edilmiş, amma müəllimlərin sayında azalma bəllənməmişdir.

Sırr deyil ki, yeni minilləyin vətənlərində Azərbaycan rəyçəndə ümumi təhsil sistemində ən ciddi problemlərdən biri məktəblərin maddi-texniki bazasının yarıtmaz olması ilə bəllənməmişdir. Ona görə ümummilli lider Heydər Əliyev bu sahədə xüsusi diqqət yetirmiş, çıxışlarının birində "Mən bu gün bəllənməmişdirəm ki, yaxın zamanlarda Azərbaycan rəyçəndə məktəb tikintisi, məktəblərin müasir avadanlıqlarla təmin olunması, təmir edilməsi ilə əlaqədar ciddi tədbirlər haqqında öz təkliflərimizi irəliləyici yolla söyləmişəm", bu problemin dövlət üçün prioritet məsələ olduğunu vurulamışdır. Həmin çıxışdan qısa müddət keçdikdən sonra – 4 oktyabr 2002-ci ildə ölkə başçısı "Azərbaycan Respublikası ümumi təhsil məktəblərinin maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi haqqında" Sərəncam imzalamış, bu sərəncamın ümumi təhsilin böhran vəziyyətində çıxarılması üçün əsas olmuşdur. Məhz bu sərəncam təhsil sisteminin inkişafında mühüm əməl olan ümumi təhsil məktəblərinin bəllənməsinin genişləndirilməsi, maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi etibarlı zəmin yaratmışdır.

Kitab müəllifinin qeyd etdiyi kimi, Sərəncamın icrası istiqamətində Təhsil Nazirliyi tərəfindən ölkənin bütün ümumi təhsil məktəblərində maddi-texniki bazanın monitorinqi aparılmış və nəticələr əsasən "Azərbaycan

Respublikasında yeni ümumt hsil m kt bl rinin tikintisi, mövcud m kt bl rin sashl t miri v müasir t dris avadanlıqları il t min olunmasına dair Proqram (2003-2007-ci ill r)" hazırlandı. Proqram Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 17 fevral 2003-cü il tarixli S r ncamı il t sdiq edildi. H min s n dd 5 ild 44698 yerlik 149 yeni m kt bin, 175 m kt bd 25560 yerlik 1328 sinif ota mın in ası, 408 m kt bd sashl t mir i l rinin aparılması n z rd tutulurdu.

Professor Misir M rdanov bu sah d h yata keçiril n u urlu i l rin geni statistik m nz r sini rh ed r k yazır ki, son ill rd 350 min agird yerlik 1300-d k yeni m kt b binasının tikilm si ça da t hsil tariximizin n parlaq s hif l rind n biridir. Ümumilikd son ill rd 700 mind n çox agird, y ni bütün agirdl rin 50 faizi müasir t l bl r cavab ver n m kt bl rd t hsil almaq imkanı qazanmı dr.

Kitabda ümumi t hsil sah sind göröl n irimiyaşlı layih l r iç risind t drisin m zmunu sah sind h yata keçiril n islahatlar da geni t hlil edilmi dir. s rd n aydın olur ki, 2002-ci ild Dünya Bankı ekspertl rinin i tirakı il T hsil Nazirliyi t r find n ümumi orta t hsilin m zmununa, onun daim yenil dirilm si v t kmill dirilm si il yana ı, t hsilalanlarda h yati bacarıq v v rdi l rin formala masına daha çox diqq t yetirilm si m qs di il kurikulumların t tbiqin ba landı. Bu sah d n n vi probleml r üç istiqam td ümumil dirilm i , sas n qiym tl ndirilm d formalizm üstünlük verilm si, m zmunun ifrat n z ri v abstrakt olması, n hay t, bu sah d aquli v üfüqi integrasiyanın olmaması mövcud probleml r kimi qeyd edilmi dir.

Mü llifin qeyd etdiyi kimi, 30 oktyabr 2006-cı ild t sdiq edilmi "Azərbaycan Respublikasında ümumi t hsilin Konsepsiyası (Milli Kurikulumu)" s n di sashl dönü t kan verdi, yeni t dris standartları hazırlandı, ibtidai sinifl r yeni kurikulumla f aliyy t ba ladı. Bundan sonra is t hsilin m zmununun yenil dirilm si istiqam tind f aliyy t ba landı. Kitabın annotasiyasında da vur ulandı ı kimi, kitabın h miyy tli c h tl rind n biri budur ki, Azərbaycanın t hsil tarixind ilk d f olaraq m zmun (kurikulum) islahatları, yeni d rslük siyas ti, agird nailiyy tl rinin qiym tl ndirilm si üzr müasir mexanizml rin t tbiqi, t hsilin informasiyala dırılması, lav t hsil bar d geni m lumat verilmi dir.

Qeyd ed k ki, kitabda ümumi t hsil m kt bl rinin d rslük t minatı, d rslük siyas ti sah sind h yata keçiril n dövl t t dbirl ri siyas ti traflı t hlil edilmi dir. Bu baxımdan Heyd r liyevin 26 aprel 1999-cu ild imzaladı ı "Azərbaycan Respublikasında ümumi orta t hsilin dövl t standartları" v 15 iyun 1999-cu ild imzaladı ı "Azərbaycan Respublikasının t hsil sah sind slahat Proqramı"nın q bulunad k olan m rh l birinci m rh l hesab edilmi dir. M qs dyönlü f aliyy tin n tic sidir ki, d rslük

siyasətinin birinci mərhələsində I-IV sinifləri üzrə dərslərlərin 90 faizi, V-XI sinifləri üzrə isə 75 faizdən çoxu məzmunca yenilənmişdir.

Dərslərin islahatının ikinci mərhələsində tədricən edilmiş dəyişikliklər müqayisəli statistik təhlilə əsaslanmışdır. Bu mərhələnin ən böyük uğuru təbii, texniki və digər qüvvələrə aid yeni nəsil dərslərlə keçilmişsidir. Sonralar humanitar fənlər üzrə də eyni prinsiplərlə dərslər hazırlanmışdır.

Böyük iftixar hissi ilə demək olar ki, Azərbaycan təhsili tarixində ümumi təhsil məktəblərinin dərslərlə təmin edilməsi, ölkəmizdə dərslər siyasətinin uğurla həyata keçirilməsi sahəsində görülən işlər müstəqillik illərini dərslər inqilabı dövrü kimi xarakterizə etməyə imkan verir. Qısa bir zaman keçməyincə onlarla fənlər üçün yeni təfəkkür tərzini, Azərbaycan dövlətinin qarşıda qoyduğu vəzifələr, milli ideologiyamıza, dövlətçilik və azərbaycançılıq fəlsəfi konsepsiyasına, tarixi keçmişimiz, soykökümüzün və dərslərlə hazırlamaq, onları çap etməklə məktəblərimizi təmin etməklə olduqca böyük problem idi.

Sevindirici haldır ki, Azərbaycan dövləti, Təhsil Nazirliyi bu mühüm işin öhdəsindən müvəffəqiyyətlə gəlmişdir. 2003-2009-cu illərdə 701 adda dərslər hazırlanmışdır. 34.256.600 tirajla nəşr edilən bu dərslərlə pulsuz olaraq məktəblərə verildi. Həmçinin dərslərlə əlaqəli Heydərliyev fondunun yaxından köməyi ilə ayrı-ayrı fənlər üzrə 140 adda 1,4 milyon tirajla tədrisə yararlısait hazırlanmış məktəblərə göndərilmişdir.

Belə bir cəhətdə qeyd etməklə yerindədir ki, möhtərəm Prezidentimiz İlham Aliyev ulu öndər tərəfindən səslandırılmış "Müstəqil Azərbaycan Respublikası bütün dünya azərbaycanlılarının vətənidir" ideyasını həyata keçirmək üçün Gürcüstandakı, Dağıstandakı Azərbaycan dillə məktəbləri, MDB ölkələrində, habelə Almaniya, Polşa, Macarıstan, Kanada, Böyük Britaniya və ABŞ-dəki təhsil ana dilində olan bazar gününə məktəblərin vəs. Azərbaycan dilində dərslərlərin göndərilməsini zəruri hesab etmişdir.

Bütün dünyada analoqu olmayan bu siyasətin həyata keçirilməsi dövlətimizin təhsil siyasətinin bütün dünyada ən humanist, ən demokratik siyasət olmasının bariz sübutudur.

Sərdar professor M.M. Rədanovun ciddi diqqət yetirdiyi sahələrdən biri də ümumi təhsil sistemində biliyin qiymətləndirilməsidir. Müəllim oldu kimi, beynəlxalq təcrübədə təhsil alanın biliyin verilən qiymətə müəllimlərin və məktəbin fəaliyyətinə, valideynin təhsilə münasibətinə, məktəblər üçün peşəkarlıq şəraيطində verilən qiymət kimi qəbul edilir. Planlı sovet təhsil sistemində keyfiyyətə yox, kəmiyyətə önəm çəkildiyindən orta və ali məktəblərdə bütün məzunların attestat və diplom almaları təbii hesab edilirdi. Ona görə də bu sahədə ənənəvi psixoloji bəyərə almaq hələ də çətin və təpki ilə qarşılanır. Bu sahədə ən ciddi vəzifə beynəlxalq təcrübənin təhlilidir ki, burada da bəyərə məqsədin mahiyyətinin təhsilin müasir inkişaf

tendensiyalarına uy unla dırılmasıdır. Yeni kurikulumuna uy un t tbiq edil n standartlarda t sbit olunmu bilikl r da ıdıqları mahiyy t gör 3 kateqoriyaya (deklarativ, prosedural v kontekstual) bölündüyünd n onların realla dırılması üçün t l b edil n bacarıqlar da f rqlı mü yy n edilir.

s rd 2008-2009-cu d rs ilind ölk nin t hsil tarixind ilk d f olaraq bütün ümumi t hsil m kt bl rind m rk zl dirilmı imtahan formasının t tbiqi bu sah d yeni m rh l nin ba lan ıcı kimi qiym tl ndirilir.

Az rbaycan t hsilinin salnam si hesab edil n bu s rd eyni zamanda ali v orta ixtisas t hsilı sah sind göröl n i l rin çox geni elmi-praktik m nz r si yaradılmı dır. Mü llifin haqlı olaraq vur uladı ı kimi, müst qillik ld edildikd n sonra ölk d ba ver n siyasi-tarixi prosesl r bu sah y d öz t sirini göst rmi , onu böhran m rh l sind n ümummilli lider Heyd r liyevin t krar hakimiyy t qayıdı ı il ba ver n quruculuq prosesi xilas etmi dir.

Dünya ölk l rinin t crüb si t sdiq edir ki, xsiyy t v c miyy tin t hsil t l batları b didir. H min t l batların öd nilm sind orta ixtisas v ali t hsilin özün m xsus rolu var. Az rbaycanın sosial-iqtisadi inki afı, formala maqda olan bazar münasib tl ri raitind v t nda ların pe ixtisasına olan t l bat v ist kl rinin öd nilm sind orta ixtisas t hsilinin h miyy ti danılmazdır. Kitabın tarixi fakt v t crüb sasında hazırlanmı bu f slind orta ixtisas t hsilı t b q sini dövl t v öz l t hsil mü ssis l rinin statistikas ı sasında rh ed n mü llif bu sah nin m qs dl rini traflı kild açıqlamı dır.

s rd n m lum olur ki, hazırda ölk mizd orta ixtisas t hsilı mü ssis l rinin infrastrukturunun yenil dirilm si istiqam tind bir sıra t dbirl r h yata keçirilmı dir. ndi 57 dövl t, 3 öz l orta ixtisas t hsilı mü ssis si 117 ixtisas üzr kiçik müt x ssis hazırlayır.

Sür t v intensiv d yi ilm il s ciyy l n n müasir zamanda sosial-iqtisadi v m d ni sah l rd davamlı inki afa t kan ver n real qüvv hesab olunan ali t hsil: c miyy tin ah ngdar inki afında, c miyy tin intellektual potensialının formala masında, maddi s rv tl rin insan kapitalına çevrilm sind müst sna h miyy t k sb edir, mühüm rol oynayır. T sadüfi deyil ki, respublikada Dünya Bankının d st yi il aparılan islahatların mühüm sah si ali t hsilı hat edir.

Kitabdak ı "Ali t hsilin inki afı" adlı f sil m zmun z nginliyi, beyn l xalq qurumlarla ba lı göröl n i l rin geni miqyaslı t hlili il diqq ti c lb edir. Buradan b lli olur ki, 24 dövl t ali m kt bind çalı an professor-mü llim hey tinin pedaqoji f aliyy tinin m qs d v v zif l rinin aydınla dırılması, dövl t büdc sind n t hsil ayrılan v saitın h cminin ba qa ölk l rd ki r q ml rl müqayis li t qdimi, t drisin m zmunu v sair m s l l rin elmi-n z ri rhi f slin pedaqoji, sosial-ictimai d y rini artırır.

Kitabın ayrı-ayrı fəsil rind dünyanın seçilən ali məktəblərinin siyahısı, ölkə məktəblərinin reytingi, ali məktəblərin maddi-texniki durumunu əks etdirən çox əxli diaqramlar, sxemlər və s. kimi köməkçi aparatların verilməsi sərəhsin həmiyyətinə xeyli yüksəldir.

Elmi təhlil, publisistik rəvə fakt, hadisə bölümü ilə seçilən kitabdakı "Ləvə təhsil", "Ali məktəb elmi" fəsil rind maraqlıdır. Bu istiqamətdə ölkədə görülən işlərin sistemli rəhi verilməsinə qeyd edilir ki, Azərbaycan vətəndaşları bu gün dünyanın müxtəlif ölkələrinin ən tanınmış ali məktəblərində yüksək ixtisaslı kadrlar kimi hazırlanırlar. Son zamanlar bəllənmiş müqavilələrin, qazanılmış uurların analitik təhlili ölkəmizdə təhsilin inkişaf sərəviyəsini bütün əydnli ilə dərək etməyə imkan verir.

Bəllikl, kitab haqqında mülahizələrimizi yekunlaşdıraraq professor Misir Mərdanovun "Ön söz"də yazdığı bəzi fikirlər də öz münasib timizi bildirmək istəyirik. Müəllif 2009-cu ildə qələmə aldığı bu sətirlərdə yazır: "Artıq 11 ildir ki, Azərbaycan Respublikasının təhsil naziriyəmə. Bu illərdə rəzində təhsil sahəsində görülən işlərin bilavasitə iştirakçısı olma, bütün sərəylərimi problemlərin, çətinliklərin aradan qaldırılmasına yönəltmişəm. Hər zaman istəmişəm və çəlməmişəm ki, təhsilin bütün pillələrində effektiv yeniliklər olsun, Azərbaycanın təhsili yeniləsin, milli və bərdəyrlər sərəsaslaşsın, Avropa və dünya təhsil sisteminə uurla inteqrasiya olunsun. Bu istiqamətdə müəyyən addımlar atılıb." Hörmətli müəllifin bu haqlı fikirlərini təsdiqləməklə yanaşı, dəlilə təminat qeyd etməyə lazım bilirik ki, indiyədək Azərbaycanın təhsil sahəsində rəhbərlik etməsi nazirlər arasında "Xalq adamı" titulu qazanmış ən fərin xidmətlərini xüsusilə dəyərli nədirmək lazım gəlir. Onlardan biri Azərbaycan pədaqogika elminin korifeylərində olan akademik Mehdi Mehdiyədir. Azərbaycan təhsilində 20 ildən artıq rəhbərlik etməsi Mehdi müəllim sərəelə saqqalı, Azərbaycan təhsilinin ən ləyaqətli qurucularından biri kimi, xalqımızın sevimli elm və təhsil xadimi kimi böyük öhrət qazanmışdır.

Bəllə xəsiyyətlərdən biri də müstəqillik illərində respublikamızda böyük təhsil islahatlarının aparılması olduqca mürəkkəb və məsuliyətli dövrdə ulu öndər Heydər Əliyevin xeyir-duası ilə təhsilimizin rəhbərliyinə gətirilmiş, 13 ildən artıq müstəqil dövlətimizin təhsil strategiyasının hazırlanmasında və hətə yata keçirilməsində böyük zəhmət və ləyaqətli uurları olan professor Misir Mərdanovdur.

Təməsə mimiyyətlə qeyd etməyə lazım bilirik ki, bütün uurlu hətəyatını milli təhsilimizin inkişafına həsr etməsi Misir müəllim hazırda tutduğu vəzifəyə ləyaqətli olan ən hörmətli ziyalımızdır.

Bu fikirləri ifadə edərək Azərbaycanın görkəmli xalq artisti Bəxtiyar Vahabzadənin ədədədəki misaraları yada düşür.

**B li, ziz dostum, bunu yax ı bil,
öhr t d z hm t l ya a dolmalı!
V zif insana an- öhr t deyil,
nsan v zif y öhr t olmalı!**

Görk mli t hsil t kilatçısı professor Misir M rdanov t r find n yazılmı “Az rbaycan t hsilini yeni inki af m rh l sind ” adlı s ri müst qillik ill rind Az rbaycanda t hsilin inki afı sah sind ld edil n büyük nailiyy t l ri konkret faktlar v r q ml r sasında ümumil dir n, Az rbaycan dövl tinin t hsil siyas tini, onun f ls f sini tutarlı elmi d lill r söyk n r k acan qiym tli t dqiqt s ridir. Bu qiym tli s r t hsil t dqiqtçıları, m d niyy t tarixçil ri v bütövlükd çoxminli t hsil i çil ri üçün qiym tli h diyy dir.

Bu kitabın ingilis v rus dill rind n ri müst qil Az rbaycan Respublikasının t hsil siyas tinin beyn lخالق al md yayılmasına müs b t t sir göst r bil r.

Bütövlükd bu fundamental kitab müasir dövrd müst qil respublikamızda milli t hsilin hazırkı v ziyy ti, t hsil quruculu u, inki af perspektivl ri kimi mühüm m s l l r aydınlıq g tir n aktual bir s r kimi çox büyük h miyy t malikdir. minik ki, bu mühüm s r Az rbaycan t hsil sistemind özünün layiqli yerini tutacaqdır.

FORMATION OF AZERBAIJAN AT A NEW STAGE OF DEVELOPMENT

A.A.KHALAFOV

axelevov@mail.ru

K.ASLAN

knyazaslan@mail.ru

SUMMARY

Keywords: *Education in Azerbaijan since independence of the Azerbaijan Republic, a new stage of development, the main directions of the national education policy, higher education*

This article analyzes the book "Azerbaijan in the new stage of development of education" of Professor Misir Mardanov. The authors note that in this fundamental work has clarified the main directions of the strategy of the national educational policy in the period of independence of the Azerbaijan Republic.

Articles have been devoted professor Misir Mardanov to analysis of the book of "Azerbaijan educational development in newly stage". Article authors note that commentary of the development directions of the politics of national educational have been given in the time of independence of the Azerbaijan Republic.

B

• •
axelevov@mail.ru

• •
knyazaslan@mail.ru

: , , ,
,
a a.

UNUDULMAZ Z YALILARIMIZ

GÖRK ML B BL OQRAF-AL M .Q HR MANOV –100

Nadir SMAYILOV

*Bibliografiya ünashq kafedrasının
müdiri, dosent
kafedra_bibliqraf@mail.ru*

Xuraman A AYEVA

*Bibliografiya ünashq kafedrasının
mülimi, f l s f doktoru
kafedra_bibliqraf@mail.ru*

M qal d Az rbaycanda bibliografik f aliyy tin n z ri v praktiki m s l l rinin, kitabxanaçı-bibliograf kadrlarının hazırlanmasında müst sna xidm tl ri olan liheyd r Q hr manovun r fli yoluna n z r salınmı , onun ld etdiyi n mühüm nailliy tl r ümumil dirilmi dir.

Açar sözl r: liheyd r Q hr manov, dövl t bibliografiyası, sah vi bibliografiya, bibliografiya ünashq, kitabxanaçı-bibliograf kadrlarının hazırlanması.

Az rbaycan xalqının kitabxana-bibliografiya v informasiya m d niyy ti srl r boyu formala mı , milli m n vi d y rl rimizi mühafiz ed r k, n sill rd n n sill r ötürül r k z man miz q d r g lib çatmıdır. T bii ki, xalqımızın yaratdı ı m n vi abid l r, o cüml d n bibliografik n n l r ayrı-ayrı görk mli xsiyy tl r, elm adamları, ziyalılar t r find n i l nib hazırlanmıdır.

XX sr Az rbaycan bibliografiyası tarixind xüsusi yeri olan bel görk mli bibliograf aliml rd n biri d liheyd r Q hr manovdur. Onun adı v f aliyy ti Az rbaycanda h m m li bibliografik f aliyy tin inki afi sah sind , h m d kitabxanaçı-bibliograf kadrların hazırlanmasında h mi hörm tl yad edilir. Bu yaxınlarda görk mli bibliograf, mü llim, dövl t bibliografiyası v d biyyat ünashq sah sind göz l müt x ssis, kitabxana ünashq kadrların hazırlanması sah sind bacarıqlı t kilatçı, indi d kitabxanaçılıq ictimaiyy ti t r find n daim hörm tl yad edil n .Q hr manovun 100 illiyi tamam olmu dur. Bu kiçik m qal d onun yubileyin böyük hörm t v minn tdarlıq hissi il yazılmıdır. übh siz ki, bir m qal d bu böyük ziyalının n z ri v t crübi f aliyy tini, çoxc h tli

yaradıcılığını həyata keçirmək mümkün deyil. Buna baxmayaraq yenidən onun ömür yolunu bir daha varaqılamağa qərar verdi.

İliheydr Q hr manov 1911-ci ild Bakının Bilicilikində anadan olmuşdur. 1925-ci ild 50 saylı məktəbi bitirdikdən sonra BXM -nin Pedaqoji Texnikumuna daxil olmuş və 1929-cu ild təhsilini başa vurmuşdur. Bu illərdən başlayaraq kitabxanada və digər işlərdə çalışmışdır. Q hr manovun gələcək həyat yolunu müəyyənləşdirmişdir. O, texnikumda təhsil aldığı illərdə texnikumu qurtardıqdan sonra A.S. Həştadın adına Kitabxanada kitabxanaçı vəzifəsində işləmiş və 1933-ci ildən 1940-cı ilə qədər bu kitabxananın direktoru vəzifəsində çalışmışdır (27,128).

Azərbaycan dilində xüsusi həvə göstərən Q hr manov 1932-ci ild ADP -nin Azərbaycan dili və dil tədrisi fakültəsinə daxil olmuş və 1936-cı ild orasını bitirmişdir.

1940-cı ildən Bakı Mədəniyyət Texnikumunda müəllimlik etməyə başlayan Q hr manov 1942-ci ildən 1948-ci ilə kimi texnikumun direktoru vəzifəsində çalışmışdır. 1944-cü ildən başlayaraq, həmin BDU-da, həmin APU-da müəllimlik etmişdir.

1947-ci ildən Azərbaycan Dövlət Universitetinin filologiya fakültəsinin təsisində kitabxana ünsəliq şöbəsi açılmış və həmin ildən Q hr manov orada bibliografiya kursu üzrə mühazirələr oxumağa başlamışdır. O, 1948-ci ildən ömrünün sonuna qədər BDU-nun Kitabxana ünsəliq və bibliografiya kafedrasına rəhbərlik etmişdir.

Beynəlxalq informasiya elmi akademiyasının akademiki, mərkəz Elm xadimi, Kitabxana ünsəliq kafedrasının müdiri, tarix elmləri doktoru, professor A.X. İsmayilov yazır: “1947-ci ild kitabxana ünsəliq və bibliografiya kafedrasının ilk müdiri İliheydr Balaolu Q hr manov olmuşdur. İxtisasca filoloq olan Q hr manov uzun illər Bakının kütləvi kitabxanalarında kitabxanaçı, kitabxana müdiri işləmiş, N.K.Krupskaya adına Bakı Kitabxanaçılıq Texnikumunun direktoru olmuşdur. Kitabxana ünsəliq kafedrasına müdir təyininə qədər isə Respublika Dövlət Kitab Palatasının direktoru idi. 1955-ci ild “Rus – Azərbaycan dilində ədəbiyyatın tarixi” dissertasiya müdafiə edib filoloji elmlər namizədini almışdır. Azərbaycan bibliografiyasına dair bir çox qiymətli bibliografik göstəriciləri, ilk elmi əsərlərini müəllifdir. H. Q hr manovun respublikada Kitabxana ünsəliq və bibliografiya kafedrasının təsisində, ali və orta ixtisas kitabxanaçılıq təhsilinin inkişafında xidmətləri böyükdür. H. Q hr manov 1947-ci ildən ömrünün axırına qədər (1959) Kitabxana ünsəliq və bibliografiya kafedrasına başçılıq etmiş, kitabxana ünsəliq və bibliografiyanın ayrı-ayrı sahələrində mühazirələr oxumuş, kitabxanaçılıq şöbəsində tədris prosesinin təsisində, tədris planlarının, proqramlarının tərtibində yaxından iştirak etmişdir. O,

kitabxana ünashlıq v bibliografıyanı sev n, ali kitabxanaçılıq t hsilinin inki a-
fında canla-ba la xidm t ed n bir alim idi”.(1,s.27-28)

Onun t l b l rind n bir çoxu hazırda yüks kixtisaslı kitabxana ünas-
bibliograf alim kimi ali m kt bl rd , respublikanın bir sıra elmi v kütl vi
kitabxanalarında müv ff qiyy tl çalı ır.

Az rbaycanın görk mli kitabxana ünas-bibliografı, d biyyat ünas
alimi .Q hr manov ali m kt bl rd pedaqoji f aliyy tını davam etdirm kl
yana ı, Az rbaycan Dövl t Kitab Palatasında cari v retrospektiv bibliografiya
sah l rind geni f aliyy t göst rirdi.

H l 1937-ci ild n .Q hr manov Kitab Palatasında i l m y d v t
edilmi , h min vaxtdan etibar n onun adı Az rbaycan dövl t bibliografıyası
il ayrılmaz sur td ba lı olmu dur. .Q hr manov bütün qüvv sini Kitab
Palatasının v kitabxanaçı kadrlarının hazırlanması i in s rf etmi dir. Dövl t
bibliografıyası sah sind i l m kl yana ı 1932-ci ild n Bakıda kitabxanaçılıq
kurslarında bibliografiya f nnind n d rs demi dir.

1937-ci ild n Kitab Palatasında çalı an .Q hr manov 1942-ci ild elmi
katib, (25, 11). 1941-42-ci ill rd palatanın çapdan buraxdı ı “Az rbaycan
kitab letopisi”, “Az rbaycan q zet m qal l ri letopisi”nin t rtibçisi, 1943-cü
ild n palatanın direktoru (25, 11). 1946-cı ild n ba layaraq ömrünün axırına
kimi münt z m olaraq Kitab Palatasının çapdan buraxdı ı letopisl rin
redaktoru olmu dur.

M lum oldu u kimi, m tbuat salnam l ri yalnız elmi i çil r üçün deyil,
h m d ali v orta m kt b mü lliml ri, t l b l r, kitabxanaçılar, elmi-m lumat
mü ssis l rinin m kda ları, kitab ticar ti i çil ri, t bli atçılar, eyni zamanda
kitab fondlarının komplektl dirilm si üçün d mühüm h miyy t k sb edirdi.
Xalqın m n vi s rv tinin qiym tli incil ri sayılan kitabları v dövri m tbuat
materiallarını geni oxucu kütl sin çatdırmaq m qs dil Respublika Kitab
Palatası t r find n çap olunan “Az rbaycan kitab letopisi” v “Az rbaycan
q zet m qal l ri letopisi”nin 1941-ci il 8, 9, 10, 11, 12-ci nömr l rind , 1942-
ci il 1, 2, 3-cü nömr l rind .Q hr manov Az rbaycan dilind ged n
materialların t rtibçisi, 1941-ci ild oxuculara t qdim edil n “Az rbaycan
SSR-nin kitab m hsulu illiyi”nin redaktoru olmu dur (27, 130).

Müharib ill rind letopisl rin n ri müv qq ti olaraq dayandırılrsa da,
1946-1947-ci ill rd n münt z m çap olunma a ba lamı dr.(24, 8).

.Q hr manov Kitab Palatasının çapdan buraxdı ı n rl rin redaktoru
olark n Ümumittifaq Kitab Palatasının salnam l rind olan d yi iklik v
yenilikl ri öz vaxtında v xüsusi bacarıqla yerli n rl r t tbiq ed bilmi dir.
M s l n, 1957-ci ild n etibar n “Kitab letopisi” Az rbaycan d biyyatı
bölm sind mü llifl rin v kitabların adlarının rus dilin t rcüm si verilm y
ba lamı dr. Bu da h min letopisl rd n rusdilli oxucuların da istifad etm sin
imkan verirdi.

Dig r bir misal, 1957-ci il kimi mü llifl rin adlar göst ricisi ild bir d f letopisl rin yalnız axırncı nömr sind verilirdis , 1957-ci ild n is letopisl rin h r bir nömr sinin sonunda “mü llifl rin adlar göst ricisi” köm qçi aparatı verilmi dir ki, bu da oxucuların ondan istifad sini v biblioqrafik axtarı ı asanla dırırdı, vaxt itkisinin qar ısını alırdı.

1956-ci ild n ba layaraq onun t bbüsü il kitab letopisinin axırncı nömr sind notların t sviri d öz ksini tapmıdır.

.Q hr manov Az rbycan Dövl t Kitab Palatasının salnam l rind n ba qa h m palatanın, h m d dig r n riyatların müxt lif mü llifl rin t rtibi il çapdan buraxdıqları bir neç göst ricini d pedakt etmi dir. S. liyevin t rtibi il Pespublika Kitab Palatası t r find n çapdan buraxılan “Az rbycan kitabı” (1951) adlı ümumi petrospektiv biblioqrafik göst ricinin v . liyevin t rtib etdiyi “N oxumalı?” (1949) biblioqrafik göst ricisinin pedaktoru .Q hr manov olmu dur. Eyni zamanda S. liyevin t rtib etdiyi “Az rbycan kitabı” biblioqrafik göst ricisin giri m qal sini d .Q hr manov yazmıdır. H min m qal sind mü llif Az rbycan oxucularının kitaba, d biyyata olan t l batının artmasından, respublika n riyatlarının çapdan buraxdı ı kitabların get-ged çoxalmasından v bununla laq dar olaraq çap s rl rini oxucularımıza çatdırmaq üçün biblioqrafik v saıtl rin t rtib edilm sinin h miyy tind n v h min biblioqrafik göst ricinin qurulu undan b hs etmi dir (27, 131).

.Q hr manovun f aliyy ti yalnız Respublika Kitab Palatasının salnam l rini v b zi biblioqrafik göst ricil ri redakt etm kl m hdudla mır. Onun bilavasit i tirakı v t bbüsü il Respublika Kitab Palatası t r find n bir çox n z ri-metodiki s rl r, retrospektiv biblioqrafik göst ricil r d çap olunmu dur.

.Q hr manovun biblioqrafiya ünas alim kimi f aliyy ti geni v çoxc h tlidir. O, bir t r fd n biblioqrafiyanın n z riy si, metodikası v t drisin dair s rl r yazır, dig r t r fd n d n z ri biliyi t crübi olaraq t tbiq etm kl biblioqrafik göst ricil r t rtib edirdi. Bel ki, .Q hr manovun h m Az rbycan, h m rus, h m d dig r keçmi sovet xalqlarının d biyyatları sah l rind t rtib etdiyi biblioqrafik göst ricil r sah üzr d biyyatın vaxtlı-vaxtında oxuculara çatdırılmasında mühüm h miyy t k sb edirdi.

Müharib d n sonrakı dövrd geni oxucu kütl sinin, elmi i çil rin v onlara xidm t ed n kitabxanaların biblioqrafik göst ricil r t l batı günü-günd n artırdı. Kitab fondlarının komplektl dirilm sind v onların daha da t kmill dirilm sind , istifad çil rin informasiya t minatında biblioqrafik göst ricil r kitabxanaçılarımız üçün mühüm vasit y çevrilirdi. Bu ehtiyacın öd nilm sind görk mli biblioqraf .Q hr manovun böyük xidm tl ri vardır.

Bel ki, 40-cı ill rd n ba layaraq .Q hr manovun t rtib etdiyi b dii d biyyata, görk mli d bi simaların b dii irsin aid bir sıra retrospektiv v xsi bibliografik göst rici oxuculara çatdırılmı dır. Bunlar a a idakılardır: “Böyük V t n müharib si günl rind Az rbaycan d biyyatı (22 iyun 1941-ci il-3 sentyabr 1945-ci il)”, “Böyük yazıçı A.M.Qorki”, “Böyük Az rbaycan airi Nizami G nc vi” “Qarda xalqların d biyyatı”, “Aleksandr Sergeyeviç Pu kin”, “Rus d biyyatı bibliografiyası”, “Sovet xalqları d biyyatı bibliografiyası” v s.

Müharib dövründ , 1942-1946-cı ill rd Respublika Kitab Palatası salnam l rinin n ri müv qq ti olaraq dayandırıldı ndan bu ill rd dövrü m tbuatda, d rslık v m cmu l rd d rc edil n b dii, d bi-t nqidi v publisistik s rl ri toplu halında oxuculara t qdim etm k m qs dil .Q hr manov “Böyük V t n müharib si günl rind Az rbaycan d biyyatı (22 iyun 1941-ci il-3 sentyabr 1945-ci il)” (12) sah vi bibliografik göst ricini çap etdirdi.

Bibliografik göst ricinin giri m qal sind mü llifin d qeyd etdiyi kimi, Böyük V t n müharib si ill rind xalqımız v d biyyatımız a ir imtahandan r fl çıxmı dır. dib v airl rimiz xalqımızın q hr manlıq, m rdlik v v t np rv rliyini ks etdir n, V t n , xalqa olan sonsuz m h bb t v s daq tını t r nnüm ed n göz l s rl r yaratmı lar.

Böyük V t n müharib si ill rind yaranan Az rbaycan d biyyatı d biyyat tarixind mü yy n bir dövr t kil edir. Buna gör d göst rici mühüm bir mövzuya h sr olunmu v übh siz ki, öz dövründ böyük rol oynamı dır. Bu bibliografik göst rici Böyük V t n müharib si ill rind çap olunan b dii d biyyatı tam hat ed n petrospektiv s r kimi d biyyat ünaslar, mühazir çil r, mü lliml r v geni oxucu kütl si üçün çox qiym tli bir m nb olmu dur.

Göst ricid yazıçılarımızın Böyük V t n müharib si ill rind kitab halında çapdan buraxılmı s rl ri v h mçinin q zet, jurnal v m cmu l rd d rc edil n eir, hekay , oçerk v romanları hat edilmi dir. Göst ricid materiallar düzgün olaraq janrlar üzr 5 sas bölm d qrupla dırılmı , bölm l r daxilind is lifba sırası gözl nilmi dir. Bibliografik v sait 3500-yaxın kitab, q zet v jurnal m qal si daxil edilmi dir. hat olunan d biyyatın miqdarından v m nb l rd n aydın olur ki, mü llif kitablarla yana ı, onlarca m nb ni ara dırmı , ciddi axtarı lar aparmı dır.

Müharib d n sonrakı dövrd Az rbaycanda b dii d biyyat v d biyyat ünaslıq bibliografiyası sah sind .Q hr manovun “Böyük V t n müharib si günl rind Az rbaycan d biyyatı” adlı retrospektiv bibliografik göst ricisi müt x sisl rin v d bi ictimaiyy tin diqq tını c lb etmi v onun haqqında m tbuatda müs b t r yl r, mülahiz l r söyl mi l r (3;4;6). M s l n, tanınmı kitabxana ünas-bibliograf alim R.Kazımov .Q hr manovun

“Böyük V t n müharib si günl rind Az rbaycan d biyyatı” (1946) adlı biblioqrafik göst ricisinin t hlilini ver rk n onu mü yy n dövrd (1941-1945) Az rbaycan d biyyatını ks etdir n ümumi petrospektiv biblioqrafik göst rici hesab etm kl b dii d biyyat v d biyyat ünaslı n mövzu biblioqrafiya göst ricil rinin yaradılması ideyasını do uran v ir li sür n ilk biblioqrafik s r kimi qiym tl ndirir.”(23, 122).

Az rbaycan Dövl t Universitetind v Az rbaycan Pedaqoji nstitutunda Az rbaycan d biyyatı il yana ı, keçmi sovet xalqları d biyyatından da mühazir l r oxuyan zaman .Q hr manov rus dilind olan materiallardan geni istifad edirdi.

Az rbaycan xalqı il keçmi sovet xalqları arasındakı d bi laq l r günün aktual m s l si kimi .Q hr manovu xeyli dü ündürmü v bunun n tic sind o, keçmi sovet xalqları d biyyatına h sr olunmu biblioqrafik göst ricini t rtib etm k q rarına g lmi dir.

H min ill rd keçmi sovet xalqları d biyyatından Az rbaycan dilin t rcüm olunmu s rl rin sayı daha da artırdı v qarda xalqlarının b dii irsi oxucularımız t r find n böyük maraq v m h bb tl oxunurdu.

El buna gör d keçmi sovet xalqları d bi simalarının dilimiz t rcüm olunmu s rl rini toplayıb biblioqrafik v sait t rtib etm k v onu geni oxucu kütl sinin istifad sin verm k mühüm v zif kimi qar ıda dururdu. .Q hr manov bu r fli v zif ni yerin yetirm k üçün “Qarda xalqların d biyyatı” adlı(13) biblioqrafik göst ricini t rtib etmi v onu 1948-ci ild oxucuların istifad sin vermi dir.

Göst ricid 1926-1947-ci ill rd keçmi sovet xalqları (rus d biyyatından ba qa) yazıçılarının s rl rini ks etdir n 1100- yaxın kitab, m cmu , q zet v jurnal m qal l ri ks etdirilmi dir.

Bildiyimiz kimi, 1956-cı il q d r “Qarda xalqların d biyyatı” biblioqrafik göst ricisind n ba qa, keçmi sovet xalqları d biyyatını Az rbaycan dilind ks etdir n heç bir münt x bat v d rslinin olmaması göst riciy t l bat v ehtiyacı daha da artırırdı. Bu ehtiyac ali m kt bl rd , kitabxanalarda v n riyyat idar l rind daha tez-tez özünü biruz verirdi.

.Q hr manov oxucularımızın keçmi sovet xalqları d biyyatına olan maraq v ehtiyacını n z r alaraq yenid n bu mövzuya qayıtmı , vv lki göst ricinin daha da t kmill dirilmi , tamamlanmı , m zmun etibarı il z nginl dirilmi ikinci n rini t rtib etmi dir. “Sovet xalqları d biyyatı biblioqrafiyası”(19) adlanan bu göst rici 1956-cı ild çapdan çıxmı dir.

Göst riciy yazdığı müq ddim d mü llif Az rbaycanla ba qa qarda xalqların d bi laq l rind n, bu d bi laq l rin möhk ml nm sind mühüm rol oynayan t rcüm s rl rind n v biblioqrafik v saitin qurulu undan b hs etmi dir.

“Sovet xalqları d biyyatı bibliografyası” göst ricisinin t rtibi metodikası vv lki göst ricid oldu u kimidir. Burada h r bir xalqın d biyyatı respublikanın adını da ıyan bölm altında t svir edilmi dir.

Bibliografik v saıtd Ukrayna, Belarus, Özb k, Qazax, Gürcü, Litva, Latviya, Tacik, Türkm n, Eston v Dagıstan yazıçılarının s rl ri öz ksini tapmı v buraya 1927-1956-cı ill rd n r olunmu d biyyat daxil etmi dir.

Bibliografik informasiya m nb yin rus d biyyatından ba qa bütün keçmi SSR xalqları d biyyatı daxil edilmi dir.

Görk mli bibliograf rus d biyyatına ayrıca bibliografik v saıt h sr etmi “Rus d biyyatı bibliografyası” adlı bibliografik göst rici 1953-cü ild Az rbaycan Kitab Palatası t r find n n r edilmi dir. .Q hr manov h l yaradıcılığının ilk ill rind n Rus-Az rbaycan d bi laq l ri il maraqlanmı , rus d biyyatının Az rbaycan d biyyatına t sirini t dqiğ etmi , rus yazıçılarının b dii irsinin Az rbaycan dilin t rcüm sin aid külli miqdarda m nb l r ld etmi , büyük rus klassikl rind n A.S.Pu kin v M.Qorki s rl rinin bibliografik göst ricil rini, uzun müdd tli yaradıcılıq axtarı larından sonra is “Rus d biyyatı bibliografyası”() kimi sah vi retrospektiv bibliografik göst ricisini t rtib etmi dir.

“Qarda xalqların d biyyatı” göst ricisind n f rqli olaraq bu göst ricid h r bir bölm nin vv lind h min xalqın d biyyatı haqqında bir neç s hif lik informasiya verilir.

Bibliografik v saıtın sas hiss si Ukrayna d biyyatı il ba layır. “Ukrayna d biyyatı haqqında qısa bibliografik qeydl r”d Az rbaycan-Ukrayna d bi laq l ri tarixi i qlandırılmı dir. Sonrakı “Ukrayna d biyyatından” adlı sas rubrikada yazıçılar ya adıqları dövrl rin xronologiyasına, onların s rl ri d n r tarixin gör verilmi dir.

H r bir yazıçıya h sr olunmu yarım bölm d m nb l r a a ıdaki kimi sisteml dirilmı dir: s rl ri; m s l n: “T.Q. evçenko”, “ evçenko haqqında”, “Az rbaycan yazıçı v aırl ri evçenko haqqında”.

Ukrayna d biyyatı klassikl ri haqqında bibliografik m lumatdan sonra “Müasir Ukrayna yazıçıları” adlı sas bölm verilmi dir ki, burada da d biyyat yuxarıda adlarını qeyd etdiyimiz kimi yarım bölm l r altında qrupla dırılmı dir. Bibliografik göst riciy köm kçi aparatın t rtib edilm m si onun nöqsan c h tl rind ndir.

Bir sıra elmi-t dqiğat s rl rind göst rici haqqında müsbt r yl r söyl nilmi dir (3;4;23).

“Qarda xalqların d biyyatı” göst ricisind n f rqli olaraq h cm etibaril seçil n bu bibliografik v saıtd d biyyatın geni hat liliyi, bibliografiyala dırmanın metodikası baxımdan materialların cografi prinsip sasında sisteml dirilm si v h r bir respublikanın d biyyatı haqqında veril n “Qısa bibliografik qeydl r” onun h miyy tini v elmi d y rini artıran sas

amill rd ndirdir. ri h cmlı bu biblioqrafik t dqıqat s ri d biyyat ünaslar, d biyyat mü llıml ri, kitabxanaçılar, jurnalistl r, t l b l r v b dii d biyyatla maraqlanan bütün oxucu qrupları üçün qiym tli informasiya m nb yidir. .Q hr manova q d r rus b dii d biyyatından Az rbaycan dilin t rcüm olunub n riyyatlarımız t r find n çapdan buraxılan s rl r dair biblioqrafik göst ricil r t rtib olunmadığı üçün respublika kitabxanalarının v oxucuların bel biblioqrafik v saıtl r böyük ehtiyacı var idi.

M hz buna gör d .Q hr manov h l yaradıcılığının ilk ill rind n Rus-Az rbaycan d bi laql l ri il maraqlanmı , rus d biyyatının Az rbaycan d biyyatına t sirini t dqıq etmi , rus yazıçılarının b dii irsinin Az rbaycan dilin t rcüm sin aid külli miqdarda material toplamı , böyük rus klassikl rind n A. S. Pu kin v M.Qorki s rl rinin biblioqrafik göst ricil rini, uzun müdd tli yaradıcılıq axtarı larından sonra is “Rus d biyyatı bibliografiyası”(16) kimi sah vi retrospektiv biblioqrafik göst ricisini t rtib etmi dir.

1953-cü ild oxuculara t qdim edil n bu göst rici Az rbaycan bibliografiyasının inki afında lam t dar bir hadis oldu. Bu ümumi xarakterli retrospektiv biblioqrafik göst ricid 87 rus klassiki v yazıçısının 1952-ci il q d r Az rbaycan dilind ayrıca kitab klind , m cmu v d rslıkl rd , q zet v jurnal s hif l rind çap olunmu s rl rinin v onların haqqında yazılan d biyyatın biblioqrafik t sviri verilmi dir. Bu göst rici Az rbaycan dilind rus d biyyatının ümumi bibliografiyasını ks etdir n ilk iri h cmlı elmi t dqıqat s ridir. Mü llif oxucularda h r bir yazıçının yaradıcılığı haqqında tam t s vvür oyatmaq üçün onun b dii irsind n ba qa publisistik yazıları, m qal l ri, t nqidi s rl ri, çıxı v nitql ri d göst ricid öz ksini tapmı dr.

Göst rici giri v iki bölm d n ibar tdir:

1. Rus klassikl ri v inqilabdan vv lki yazıçılar
2. Rus sovet yazıçıları.

Bölm l r daxilind mü llifl r ya adıqları dövrl r, s rl ri is çap olunduqları ill r üzr , xronoloji prinsip sasında yerl dirilmi dir. Burada vv lc yazıçının kitablarının, sonra is q zet v jurnallarda çap olunan s rl ri haqqında biblioqrafik informasiya verilir.

Göst riciy daxil edil n kitabların münd ricatları açılmı dr. V sait köm kçi göst ricil rl d t min edilmi dir. Göst rici öz dövründ rus d biyyatını tam hat etdiyın v ilk t bbüs kimi t qdir layiq biblioqrafik t dqıqat s ridir.

Aparılan ara dırmalardan aydın olur ki, .Q hr manovun yaradıcılı nda rus d biyyatının t dqıqi xüsusi bir x tt kimi keçmi , s m r li m yi n tic sind o, 1955-ci ild “XIX sr rus v Az rbaycan d bi laql l rind n” mövzusunda dissertasiya müdafi ed r k filologiya elml ri

namiz di elmi adına layiq görülmü dür. Dissertasiyasının ikinci hiss sind XIX sr rus d bi simalarının s rl rini ks etdir n bibliografik göst rici verilmi dir.

Az rbaycan xalqının görk mli bibliograf alimi .Q hr manovun v fatından sonra onun dissertasiya i inin birinci hiss si 1962-ci ild Az rn r t r find n “Rus-Az rbaycan d bi laql rin dair” adı altında çapdan buraxılmışdır. .Q hr manovun 1954-cü ild Az rbaycan Dövl t Kitab Palatası t r find n çapdan buraxılan “Az rbaycan d biyyatı bibliografiyası” (8) göst rici sind d müt x ssisl r , elmi i çil r , kitabxanaç v bibliograflara geni ictimaiyy t bibliografik informasiya verilmi dir.

Müq ddim , 8 bölm v köm kçi aparatdan ibar t olan bu retrospektiv bibliografik göst riciy 1924-cü ild n 1953-cü ilin dekabr aynad k, y ni 29 il rzind respublikanın n riyyatları t r find n Az rbaycan v rus dill rind yalnız kitab klind çap olunmu b dii v publisistik s rl r daxil edilmi dir. Bu göst rici Az rbaycan b dii d biyyatı v d biyyat ünashlı ı sah sind çap s rl rinin bir yer toplanmı bibliografik icmalını ks etdirir.

.Q hr manov rus v Az rbaycan d biyyatı klassikl rin h sr olunmu üç xsi bibliografik göst rici d t rtib ed r k oxucuların istifad sin verilmi dir. Onun t rtib etdiyi “Böyük yazıçı A. M. Qorki”(11), “Aleksandr Sergeyeviç Pu kin”(7) v “ Böyük Az rbaycan airi Nizami G nc vi” (10) adlı xsi bibliografik v saıtl r sah müt x ssisl rinin bibliografik informasiya t minatında mühüm rol oynayır.

Görk mli bibliograf-alim .Q hr manov yalnız bibliografik göst ricil r t rtib etm kl kifay tlnm mi , eyni zamanda tarixi v lam tdar günl r, yazıçıların yubileyl ri münasib ti il dövrü m tbuatda f al çıxı ed r k respublikada bibliografik fikrin t bligind , geni yayılmasında böyük xidm tl r göst rmi dir.

“Sabirin s rl rinin n ri”, “Ukrayna xalqının böyük yazıçısı” (. Frankonun anadan olmasının 100 illiyi münasib ti il) (20), “ , Az rbaycan SSR-d m tbuatın inki afı” (9), Respublikamızda kitab n ri” (15), “S n tkarı xatırlark n” (M. Mü fiq haqqında xatir) (18) v s. m qal l ri onun q l mind n çıxan d y rli s rl rd ndir.

Görk mli alim-bibliograf .Q hr manov Az rbaycan Dövl t Universitetinin filologiya fakült si yanında 1947-ci ild açılmı Kitabxanaçılıq öb b sinin müdiri olmu v orada ixtisas üzr mühazir l r oxumu dur. Bibliografiyanın t drisind Az rbaycan dilind proqram v d rslıkl rin olmaması .Q hr manovu bir müt x sis kimi çox narahat etmi v bu sah y olan t l bat v ehtiyacı t min etm k üçün bir sıra proqram v d rs v saıtl ri t rtib etmi dir. Onun t rtib etdiyi “Ümumi bibliografiyadan müxt s r m lumat” (21) adlı metodik v saıt 1953-cü ild çap olunmu dur. Bibliografiyanın

n z ri v metodiki m s l l rini ks etdir n bu kitab Kitabxanaçılıq öb sinin, Kitabxanaçılıq Texnikumunun t l b l rinin v o dövrd Az rbaycan M d niyy t Nazirliyi t r find n açılan qısa müdd tli kurslarda oxuyanların bu sah y olan ehtiyaclarını t min etm k m qs dini güdmü dür.

m kdar M d niyy t i çisi, Az rbaycan bibliografiya ünashlı mın tanınmı nümay nd si, professor Z.H. liyev yazır: "Bibliografiya kursu üzr ilk mühazir l r Az rbaycanda bibliografik i in t kilind , idar olunmasında, inki afında, ali t hsilli pe kar bibliografların yeti dirilm sind xüsusi rolu v yeri olan .B.Q hr manov t r find n oxunmu dur. Bibliografiya üzr ilk d rs v saitr d m hz .Q hr manov t r find n yazılmı v çapdan buraxılmı dır. Onun "Ümumi bibliografiyadan müxt s r m lumat" (1953), Ümumi bibliografiyanın sasları" adlı d rs v saitr uzun müdd t ali kitabxanaçılıq t hsilli alan t l b l rin bibliografiya sah sind b hr l ndikl ri sas m nb olmu v onların bibliografik pe y yiy l nm l rin xeyli köm k etmi dir"(5. 39).

V saiti yazark n .Q hr manov V.N.Denisyevin 1947-ci ild rus dilind çapdan buraxılan "Ümumi bibliografiya" kitabını sas götürmü v ondan istifad etmi dir.

Bibliografiyaya aid bütün m s l l ri h cmc kiçik olan bu s rd verm k mümkün olmadıgından, burada bibliografiyanın n mühüm n z ri, metodiki m s l l ri müxt s r sur td rh olunmu v onlara aid yerli materiallardan nümun l r verilmi dir.

.Q hr manovun ikinci s ri "Ümumi bibliografiyanın sasları" (22) adlı 252 s hif lik s rdir. Az rbaycan dilind çap olunan bu kitab vaxtil bibliografiyanın elmi, n z ri v metodik m s l l rin h sr edilmi qiym tli bir d rs v saiti kimi t dris edilirdi. .Q hr manov "Ümumi bibliografiyanın sasları" s rini yazark n yuxarıda adını qeyd etdiyimiz kitabı saslı sur td i l mi v t kmill dirmi dir. Mü llifin v sait yazdığı "Bir neç söz" adlı giri m qal sind qeyd etdiyi kimi "bu kitabın sas materiallarını Kitabxanaçılıq öb sind oxudugu mühazir l rinin yenid n i l nilmi konspektl ri t kil edirdi". Lakin mü llif yalnız bu "mühazir l rin konspektl ri" il kifay tli nm mi , ümumi bibliografiyanın elmi-metodik m s l l ri haqqında görk mli rus bibliografı V.N.Denisyevin kitabxanaçılıq texnikumu t l b l ri üçün d rs v saiti kimi çapdan buraxılan "Ümumi bibliografiya" (1954) adlı s rind n v kitab haqqında m tbuat s hif l rind d rç edil n r yl ri n z r almaqla v bibliografiyanın elmi-n z ri kursunu öyr n n Kitabxanaçılıq öb sinin t l b l ri üçün kollektiv mü llifl r t r find n yazılan "Ümumi bibliografiya" (1957) kitabından geni istifad etmi dir.

"Ümumi bibliografiyanın sasları" (22) d rs v saitin "Kütl vi kitabxanalarda m lumat-bibliografiya i l ri" adlı xüsusi bölm d daxil

edilmi dir. Mü llif bu kitabı h m d rs v saiti kimi, h m d respublikada ild n-il geni l n n kütl vi kitabxanalar b k sinin t kilin metodik köm k m qş dil kitabxanaçılarının istifad sin verm yi lazım bilmi dir.

“Ümumi biblioqrafiyanın sasları” d rs v saiti haqqında m tbuatda r yl r d rc olunmu dur. m kdar Elm xadimi, tarix elml ri doktoru, prof. A. X l fov 1959-cu ild yazdı ı “Qiym tli t dris v saiti” adlı m qal sind h min s r yüks k qiym t vermi dir. (2).

Dosent R.Kazımov “Az rbycan Respublika Kitab Palatası” (24) adlı kitabçasında Kitab Palatasının çapdan buraxdığı n rl r sırasında .Q hr manovun “Ümumi biblioqrafiya haqqında müxt s r m lumat” kitabını “biblioqrafiyaya aid ilk d rs v saiti” adlandırmı , “Ümumi biblioqrafiyanın sasları” s rini is “ali m kt b t l b l ri üçün mük mm l d rslık” kimi qiym tl ndirmi dir (24). übh siz ki, bu kitab öz dövründ t l b l rin ehtiyacını t ’min ed n sas v sait olmu dur.

.Q hr manovu bir müt x ssis kimi kitabxana-biblioqrafiya terminl ri m s l si d dü ündürmü v bu sah y olan ehtiyacı t ’min etm k üçün h l 40-cı ill rin sonlarında “Kitabxana-biblioqrafiya terminl ri lüg ti” nin lyazmasını sona çatdırmıdır. Ölümünd n bir neç il qabaq o, t krar n bu mövzuya qayıdaraq, onu yenid n i l mi v daha da mük mm ll dirilmi dir.

. Q hr manovun hazırladığı “Kitabxana-biblioqrafiya terminl ri lüg ti”ni onun oğlu, Kitab Palatasının keçmi m kda ı F. .Q hr manov sona çatdıraraq çap etmi v s r 1964-cü ild kitabxana ictimaiyy tin t qdim edilmi dir (26).

Lüg tin Az rbycan dilind çapdan buraxılması bu sah d ilk t bbüs kimi t qdir layıqdır. Lüg td üç min q d r sas n kitabxanaçılıq v biblioqrafiya terminl ri öz ksini tapmıdır. Lakin kitabxanaçılıq, biblioqrafiya i i elmin bütün sah l ri il , xüsus n d biyyat ünashq, dilçilik, n riyyat v poliqrifiya sah l ri il laq dar oldugundan buraya mü t r k terminl r d daxil edilmi dir ki, onlardan h m kitabxana-biblioqrafiya sah sind , h m d elmin ba qa sah l rind istifad olunur. M s l n. janr növl ri, qara rift, jurnal, ba lıq, s rlöv h , dövrü m tbuat, seçilmı s rl r, sitat, tiraj, m tn, klassik, t snifat, kli e, kitab n riyyatı, kitab ticar ti, kitabça, müxbir, abzas v s. Terminl r lüg td lifba sırası il vv l ruscası, sonra Az rbycan dilind qar ılığı verilmi dir.

stedadlı alim-biblioqraf .Q hr manov retrospektiv biblioqrafiya sah sind gör c yi i l rin geni planını hazırlamıdı. El buna gör d o, Az rbycanın çap s rl rinin ümumi biblioqrafiyasını yaratmaq i ind f al i tirak edirdi. T ssüfl qeyd edilm lidir ki, .Q hr manov yaradıcılı ının püxt l diyi bir dövrd -1959-cu il martın 23-d 48 ya ında v fat etmi dir.

“ ” jurnalının 1959-cu il 3-cü nömr sind . Q hr manov haqqında çap olunan nekroloqda deyilir: “Görk mli biblioqraf

v pedaqoq, dövl t bibliografiyası sah sind , kitabxana v bibliografiya kadrlarının hazırlanmasında istedadlı t kilatçı yaradıcılığının çiç kl ndiyi bir dövrd sıramızdan getdi” (28, 108).

Görk mli bibliograf-alim .Q hr manovun xidm tl ri dövl t mükafatına layiq görülmü dür. O, “Böyük V t n müharib sind m k igidliyin gör ” medalı v “ la i in gör ” ke mi SSR M d niyy t Nazirliyinin dö ni anı il t ltif edilmi dir.

Öz s n tinin pe karı v vur unu olan, ömrünü kitablar arasında keçir n . Q hr manov az ömür sürs d Az rbaycan bibliografiyasının n z ri v praktiki m s l l rinin h lli sah sind öz dövrün gör çox i gördü. Görk mli alimin respublikada b dii d biyyat v d biyyat ünashlı m retrospektiv bibliografiyasının yaranması v inki afında inkaredilm z xidm tl ri vardır. Onun t rtib etdiyi n z ri v t crübi bibliografik n rl rd n kitabxanaçı-bibliograflar çox istifad etmi , b hr l nmi v yüks k qiym tl ndirmi l r. Bu n rl r öz dövründ elmi i çil rin, müt x ssisl rin, t l b l rin v kitabxana i çil rinin stolüstü kitabına çevrilmi v indi d öz h miyy tini itirm mi dir. Alimin bütün elmi yaradıcılı ma saslanmaqla onun Az rbaycan bibliografiya ünashlıq m kt binin sasını qoyanlardan biri kimi tarixd qalaca mı c sar tl söyl m k olar.

Ömrünü kitablar arasında ya adı, varlı mı kitablara ba ladı, istirah tini kitabxanalarda axtardı, Az rbaycanda bibliografiyanın inki afı üçün çalı dı. Onun h yat v f aliyy ti xalqa f dakarlıqla xidm tin v kitaba olan m h bb tin nümün sidir. O, bütün m nalı h yatını v yaradıcılıq qüvv sini Az rbaycanda bibliografiyanın inki afına s rf etdi. Az rbaycanın ilk görk mli bibliograf-alimi, mü llimi, tanınmı ziyalı, dövl t bibliografiyası v d biyyat sah sind göz l müt x ssis, kitabxanaçı-bibliograf kadrlarının hazırlanması i ind qay ike v bacarıqlı t kilatçı kimi tanınan liheyd r Q hr manovun ziz xatir si respublikanın kitabxana-bibliografiya ictimaiyy ti v d biyyat ünashları t r find n h mi hörm tl yad edil c kdir.

D B YYAT

1. X l fov A. Az rbaycanda kitabxanaçılıq t hsilinin inki afı.
2. X l fov A. Qiym tli t dris v saiti // Bakı, 1959, 16 fevral.
3. liyev Z.H. Az rbaycanda bibliografiya i inin v ziy ti v inki afı tarixind n.-B., 1960.-s.22.
4. liyev Z.H. Bibliografiyanın n z riyy si v metodikası: Bibliografiyanı ümumi kursu üzr d rs v saiti.-B.,1973, s. 56.
5. liyev Z.H. Kitabxanaçılıq fakült sind bibliografiya f nl rinin t drisi // Kitabxanaçılıq-informasiya:elmi-n z ri v t crübi jurnal.-1997, 1.-s.38-44.

6. ziz M. Bibliografiya göst ricil rimiz haqqında // *Kommunist q z.*, 1949, 30 iyul.
7. Q hr manov . Aleksandr Sergeyeviç Pu kin.-B.,1949.-124 s.
8. Q hr manov . Az rbaycan d biyyatı bibliografiyası.-B.,1954, 98 s.
9. Q hr manov .Az rbaycan SSR-d m tbuatın inki aftı.-B.,
10. Q hr manov .Böyük Az rbaycan airi Nizami G nc vi.-B,
11. Q hr manov . Böyük yazıçı A.M.Qorki.-B.,1946.-48 s.
12. Q hr manov . Böyük V t n müharib si günl rind Az rbaycan d biyyatı.-B.,1946.-160 s.
13. Q hr manov . Qarda xalqların d biyyatı.-B.,1948.-95 s.
14. Q hr manov .M. .Sabirin s rl rinin n ri // Az rbaycan g ncl ri, 1951.
- 15.Q hr manov . Respublikamızda kitab n ri// d biyyat v inc s n t,1958,7 noyabr, s.3.
16. Q hr manov . Rus d biyyatı bibliografiyası.-B.,1963.-101 s.
17. Q hr manov . Rus-Az rbaycan d bi laq l rin dair.-B.,1962.-124 s.
18. Q hr manov . S n tkarı xatırlark n: M.Mü fiq haqqında // Az rbaycan mü llimi, 1969, 24 yanvar.
19. Q hr manov . Sovet xalqları d biyyatı bibliografiyası.-B.,1956.-132 s.
- 20.Q hr manov .Ukrayna Xalqının böyük yazıçısı .Frankonun 100 illiyi münasib til //Az rbaycan,1956, 8.-s.
21. Q hr manov . Ümumi bibliografiyadan müxt s r m lumat.-B.,1953.-80 s.
22. Q hr manov . Ümumi bibliografiyanın sasları.-B.,1958.-252 s.
23. Kazımov R. Az rbaycan b dii d biyyat v d biyyat ünaslıq bibliografiyası.1920-1965.-B.,1971.-s.122
24. Kazımov R. Az rbaycan Respublikası Kitab Palatası:Yadda .-B.,1965, s.8.
25. Kitabxana i çisin köm k, 1971, 4, s.11.
26. Kitabxana-bibliografiya terminl ri lü ti /T rtib ed ni .Q hr manov; ped. F. .Q hr manov.-B.,1964.-96 s.
- 27.N c fova M.Y. Respublikanın görk mli bibliografi liheyd r Q hr manov //M.F.Axundov adına Az rbaycan Respublikası Dövl t Kitabxanası:Elmi s rl r. Bur.1.-B.,1980.- s.127-145.
28. A. . : // . ,1959, 3.-c.108

**FAMOUS BIBLIOGRAPHER
OF THE ALIGEIDAR KAGRAMANOV**

N.I.ISMAILOV
X.T.AGAYEVA
kafedra_bibliqraf@mail.ru

SUMMARY

Key words: *A. Kagramanov, state bibliography, branch bibliography, bibliographical science, training of librarian-bibliography cadre.*

The prominent bibliographer of Azerbaijan A. Kagramanov has great services in the creation of state bibliography and bibliography of fiction and history of literature of our republic. His activity as a scientist and a bibliographer is great and many-sided.

Kagramanov's role in this sphere is considered in the article, information about theoretical and practical works of a scientist-bibliographer is given.

A.Kagramanov prepared and published bibliographical text-books on Azerbaijan, Russian literature and literature of the peoples of the USSR.

From the 40-s readers widely use retrospectives and personal bibliographical indexes.

Kagramanov is the author of theoretical works "The short information about general bibliography" and "The bases of general bibliography" in Azerbaijani.

A.Kagramanov's activity as a teacher who trained a great number of specialists and as a manager of Book Chamber is widely illuminated in the article.

-
-100

• •
• •
kafedra_bibliqraf@mail.ru

40-

», «

: «

»

M Ü N D Ü R C A T

A.A.X L FOV	K TABXANA ÜNASLI IN MÜAS R PROB- LEML R (rus dilind).....	7
A.QURBANOV K.ASLAN	BAKI DÖVL T UN VERS TET K TABXAN- AÇILIQ- NFORMAS YA FAKÜLT S NK - AF YOLLARINDA.....	30
.JURAVLEVA	UKRAYNA AL M KT B K TABXANALA- RINDA M D N RS N QORUNMASI (PROBLEML R V ONLARIN H LL)	47
P.F.KAZIM	TÜRKM N STANDA K TAB V K TABXA- NA M D N YY T	56
M. .M MM DOV	RESPUBL KA ELM TEXN K K TABXANA- LARINDA MÜT XX S SL R K TABXA- NA- NFORMAS YA X DM T N NT K L ...	64
P. F.KAZIM N. HÜSEYNOVA	QAZAXISTANDA K TABXANA N N SAS NK AFM RH L L R	68
R. S DOVA B. L SG ROV	K TABXANA F AL YY T N N MODERN- L D R LM S	73
S.P. SMAYILOVA F.F.ABDULLAZAD	D B YYAT ÜNASLIQ B BL OQRAF YA- SININ SORAQ-M LUMAT N RL R	79
. . SLAMOVA	MÜAS R NTEQRAS YA RA T ND K TABXANA- NFORMAS YA S STEM N N SAS NK AF ST QAM TL R	86
R. MEHDIYEVA	S. VUR UN ADINA SUMQAYIT H R MKS-D OXUCULARA K TABXANA- NFORMAS YA X DM T N NT K L	92
G.BAX YEVA	AZ RBAYCANDA K TABXANA N DA R Q BUL ED LM R SM S N DL R V	97

	ONLARIN ELM METODOLOJ H M YY T	
S.H.K RIMOVA	ELEKTRON K TABXANALARIN NK AFI: DÜNYA T CRÜB S	104
E. JD ROV	N KOLAY ALEKSANDROV Ç RUBAK N N B BL OPS XOLOG YA N Z R YY S ND XS T HS L F AL YY T N N OXUCU XS YY T N UY UNLA DLRILMASI....	111
A.A.X L FOV K.ASLAN	AZ RBAYCAN T HS L YEN NK AF M RH L S ND	118
N. SMAYILOV X.A AYEVA	GÖRK ML BIBL OQRAF-AL M .Q HR - MANOV -100.....	129

C O N T E N T S

A.A.KHALAFOV	PROBLEMS MODERN LIBRARY SCIENCE.....	7
A.KURBANOV K.ASLAN	LIBRARY AND INFORMATION IN THE DEVELOPMENT OF	30
I.JURAVLEVA	PRESERVATION OF CULTURAL IN THE LIBRARIES OF HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS OF UKRAINE (PROBLEMS AND SALUTIONS)	47
P.F.KAZIMI	MANUSCRIPT BOOK OF THE TURK PEOPLE AND HIS SPREAD AREAL.....	56
M.A.MAMMADOV	LIBRARY AND INFORMATION SERVICES PERSONNEL IN SCIENTIFIC AND TECHNICAL LIBRARY OF THE REPUBLIC	64
P.F.KAZIMI N.HUSEYNOVA	THE MAIN STAGES OF DEVELOPMENT OF LIBRARY WORK IN KAZAKHSTAN.....	68
R. ASADOVA B. ALESGEROV	MODERNIZATION OF LIBRARY.....	73
S.P.ISMAYILOVA F.F.ABDULLAZADE	DIRECTORY EDITIONS OF LITERARY CRITICISM'S BIBLIOGRAPHY.....	79
Sh.I.ISLAMOVA	THE MAIN DIRECTION DEVELOPMENT OF INFORMATON OF LIBRARY SYSTEM IN MODERN INTEGRATION CONDITION	86
R.MEHTIEVA	THE FORMATION OF LIBRARY INFOR- MATION SERVICE FOR THE READERS OF CENTRAL SED L BRARY NAMED AFTER S.VURGUN N SUMQA T.....	92

G. BAKHSHIYEVA	THE OFFICIAL DOCUMENTS ABOUT THE LIBRARY SCIENCE OF AZERBAIJAN AND THE IMPORTANCE OF THEIR SCIENTIFIC METHODOLOGY.....	97
S. H.KARIMOVA	DEVELOPMENT OF ELECTRONIC LIBRARIES: WORLD EXPERIENCE.....	104
E.L.AZHAROV	A PROBLEM SELF-EDUCATION AND ITS ADAPTATIONS TO THE PERSONALITY” IN THE THEORY OF A BIBLIOPSYCHOLOGY OF N.A.RUBAKIN.....	111
A.A.KHALAFOV K.ASLAN	AZERBAIJANI EDUCATION IN THE NEW STAGE OF DEVELOPMENT	118
N.I. ISMAILOV X. T. AGAYEVA	FAMOUS BIBLIOGRAPHER OF THE ALIGEIDAR KAGRAMANOV.....	129

• •	-	7
• •	-	30
•	- :	47
• •	-	56
• •	- -	64
• • •	-	68
• •	73
• • • •	-	79
• •	-	86
•		92

	<p style="text-align: center;">.</p> <p style="text-align: center;">.....</p>	
.	<p style="text-align: center;">-</p> <p style="text-align: center;">.....</p>	97
. .	<p style="text-align: center;">:</p> <p style="text-align: center;">.....</p>	104
. .	<p>«</p> <p style="text-align: center;">»</p> <p>. .</p> <p style="text-align: center;">.....</p>	111
.A.	<p style="text-align: center;">.</p>	118
.	<p style="text-align: center;">-</p> <p style="text-align: right;">-100....</p>	129

MÜ LL FL R N N Z R N !

“Kitabxana ünaslıq v informasiya” elmi-n z ri v praktik jurnalının redaksiyasına t qdim edil n elmi m qal l r göst ril n qaydalar sasında t rtib edilm lidir:

1) Format – A4; S tirl rarası interval – 1,0;
Yuxarıdan 2,5 sm; A a ıdan 2,5 sm; Soldan 3,5 sm; Sa dan 1,5 sm.
M qal l rin h cmi 1 çap v r qind n artıq olmamalıdır.

2) rifl d sti:

Az rbaycan dilind – Times New Roman

ngilis dilind – Times New Roman

Rus dilind – Times New Roman

rifl rin ölçüsü 12 (Word 2003).

3) H r bir elmi m qal nin ingilis v rus dill rind xülas l ri olmalı, burada m qal nin ingilis v rus dill rind adı da öz ksini tapmalıdır.

4) Elmi m qal l r v xülas l r kompüterd çap olunmu kild diskl birlikd t qdim olunmalıdır. Diskl r geri qaytarılmır.

5) Mü llif haqqında aydın m lumat verilm li, adı, atasının adı, soyadı açıq yazılmalı, i l diyi v ya oxudu u mü ssis nin adı tam kild yazılmalıdır.

6) H r bir elmi m qal y 2 müt x ssis r y verm lidir.

N riyyat redaktorları:

M ry m Q dimova

Afiq C f rova (Az rbaycan m tni)

N rgiz liyeva (ngilis m tni)

Yaf s Quliyev (rus m tni)

Jurnal Az rbaycan Respublikası

dliyy Nazirliyind qeyd alınmıdır.

had tnam 3135. 16.03.2010.

Yı ulma a verilmi dir: 15.01.2012.

Çapa imzalanmıdır: 15.03.2012.

Formatı 70x100

H cmi 10 ç.v.

Bakı h ri, Az1148., Z.X lilov küç si, 23

Bakı Universiteti N riyyatının m tb si